

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM
Erasmus School of Economics

Masterscriptie Fiscale Economie

De toekomst van box 3

Naam: Pim Maagdenberg
Studentnummer: 448044
Begeleider: Prof. dr. P. Kavelaars
Tweede beoordelaar: Drs. A.W. de Beer
Datum: 19 februari 2022

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van de begeleider, tweede beoordelaar, Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Inhoudsopgave

Afkortingenlijst	4
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Probleemstelling	7
1.3 Toetsingskader en afbakening.....	7
1.3.3 Doeltreffendheidsbeginsel.....	8
1.3.4 Doelmatigheidsbeginsel.....	9
1.3.4 Europees eigendomsrecht	9
1.3.3 Uitvoerbaarheid	9
1.4 Verantwoording van de opzet.....	10
Hoofdstuk 2 De vermogensrendementsheffing	11
2.1 Inleiding.....	11
2.2 De achtergrond van de vermogensrendementsheffing in Nederland	11
2.3 Systematiek van de box 3-heffing.....	13
2.3.1 Rendementsgrondslag	13
2.3.2 De box 3-heffing vanaf 2001	14
2.3.3 Fiscale vereenvoudigingswet 2010	15
2.3.4 De wijzigingen vanaf 2017	15
2.3.5 Recente wijzigingen	17
2.4 Heffingsvrije vermogen	18
2.5 Tarief.....	18
2.6 Peildatum	19
2.7 Deelconclusie	20
Hoofdstuk 3 Knelpunten en toetsing	22
3.1 Inleiding.....	22
3.2 Knelpunten	22
3.2.1 Zware heffing	22
3.2.2 Verstoringen.....	25
3.2.3 Europees recht	26
3.2.4 Tegenbewijs	29
3.2.5 Cryptovaluta.....	30
3.3 Toetsing.....	32
3.3.1 Doelstellingen wetgever	32
3.3.2 Doeltreffendheidsbeginsel.....	32
3.3.3 Doelmatigheidsbeginsel.....	34
3.3.4 Uitvoerbaarheid	35
3.4 Deelconclusie	36
Hoofdstuk 4 Alternatieven	38
4.1 Inleiding.....	38
4.2 Vermogensmutatiebelasting	38
4.2.1 Vermogenswinstbelasting.....	38
4.2.2 Vermogensaanwasbelasting	39

4.2.3 Overige aandachtspunten vermogensmutatiebelastingen	40
4.3 Toetsing vermogensmutatiebelastingen	42
4.3.1 Vermogenswinstbelasting.....	42
4.3.2 Vermogensaanwasbelasting	43
4.4 Keuzedocument box 3	45
4.4.1 Variant A.....	46
4.4.2 Variant B.....	46
4.4.3 Variant C.....	46
4.4.4 Variant D	48
4.5 Vergelijking varianten Keuzedocument box 3	49
4.6 Andere varianten	50
4.6.1 Vermogensaanwinstbelasting.....	50
4.6.2 Werkelijke vermogensmix van spaargeld, beleggingen en schulden	51
4.6.3 Onroerende zaken naar box 1	51
4.6.4 Opt-in voor heffing op basis van werkelijk rendement	52
4.6.5 Vermogenswinstbelasting met bevrijdende voorheffingen	52
4.6.6 Vermogensbelasting	53
4.7 Deelconclusie	54
Hoofdstuk 5 Samenvatting en conclusie	56
5.1 Samenvatting.....	56
5.2 Conclusie en aanbeveling.....	61
Literatuurlijst	63
Parlementaire stukken.....	68
Jurisprudentie	69

Afkortingenlijst

A-G	Advocaat-Generaal
EP EVRM	Eerste Protocol bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
EU	Europese Unie
NOB	Nederlandse Orde van Belastingadviseurs
VIA	Vooringevulde aangifte
VpB	Vennootschapsbelasting
Wet IB 1964	Wet op de inkomstenbelasting 1964
Wet IB 2001	Wet inkomstenbelasting 2001
Wet VB 1964	Wet op de vermogensbelasting 1964
WEV	Waarde in het economisch verkeer

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Als gevolg van de wereldwijde uitbraak van het coronavirus kromp de AEX-index vanaf februari 2020 in een maand tijd met ongeveer 38 procent tot een koers van 389,60. Dit was de laagste waarde van de index sinds 2009.¹ In de periode maart tot en met december 2020 steeg de AEX-index met ruim 60 procent tot 633,12: de hoogste koers sinds de dotcombubbel van 2001.² In 2021 overschreed de AEX-index meermaals de 800 punten en op jaarbasis steeg de index met 28%.³ Ondanks dat de verspreiding van het coronavirus voortzet, de vaccins vertragingen oplopen en verschillende mutaties van het virus worden ontdekt, lijken beleggers dus positieve verwachtingen te hebben. Het was dus een bewogen periode voor beleggers door de volatiele koersen, terwijl voor spaartegoeden de wereld leek stil te staan. Verschillende banken kondigden begin 2020 voor het eerst een rentepercentage van nihil of zelfs negatief aan voor particuliere spaarrekeningen.⁴ Beleggingen en spaargelden vallen in box 3 van het boxensysteem van de Wet inkomstenbelasting 2001 (Wet IB 2001).⁵ Tot 2017 werd over dit vermogen een forfaitair rendement van 4 procent berekend, zonder onderscheid tussen de hoeveelheid spaargeld en de waarde van de beleggingen.⁶ Uitgaande van dit forfaitair rendement tegen het box 3 tarief van 30 procent werd effectief 1,2 procent belasting betaald voor zover het heffingsvrijvermogen werden overschreden.⁷ Door de lage spaarrente worden spaarders bij een forfaitair rendement van 4 procent zwaarder belast omdat een gedeelte van hun vermogen wordt geacht uit beleggingen te bestaan. Hierdoor lijkt de box 3-heffing onrechtvaardig voor de grotere spaarders.⁸

Het kabinet is al jaren op zoek naar geschikte oplossingen, onder andere vanwege kritiek uit de Tweede Kamer op de vermogensrendementsheffing.⁹ De staatsecretaris heeft een onderzoek laten plaatsvinden in hoeverre het mogelijk is om het forfaitaire tarief aan te laten sluiten bij het werkelijke rendement. Daaruit kwamen vier oplossingen. Ten eerste, de invoering van een vermogensaanwasbelasting (variant A). Ten tweede, het invoeren van een vermogenswinstbelasting (variant B). Ten derde, op basis van de individuele vermogensmix een vermogensrendementsheffing toepassen (variant C). Tot slot, slechts aanpassingen doorvoeren van de huidige heffing (variant D).¹⁰ De varianten A, B of C konden niet binnen enkele jaren gerealiseerd worden, terwijl dit bij variant D wel mogelijk was. Daarom is gekozen om vanaf 2017 een gedifferentieerd forfaitair rendement in acht te nemen.¹¹ De rendementsgrondslag, voor zover hoger dan het heffingsvrije vermogen, wordt verdeeld over twee rendementsklassen met een laag en een hoog forfaitair rendementspercentage. Bij de lagere rendementsklasse wordt een fictief rendement van 0,03% in acht genomen.¹² In de

¹ De Waard, *de Volkskrant* 29 december 2020.

² Benjamin, *NRC* 29 december 2020.

³ Molenaar, Kakebeeke & Zandbergen, *Het Financieele Dagblad* 29 december 2021.

⁴ Waterval, *Trouw* 30 december 2020.

⁵ Art. 5.3 Wet IB 2001.

⁶ Art. 5.2 Wet IB 2001 (oud).

⁷ Art. 2.13 Wet IB 2001.

⁸ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019 (*Kamerstukken II* 2018/19, 35026, nr. 74).

⁹ *Kamerstukken II* 2015/16, 34300, nr. 47 & 62; *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 57 & 97.

¹⁰ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 3.

¹¹ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 1-3.

¹² Art. 5.2 lid 1 Wet IB 2001.

hogere rendementsklasse geldt een fictief rendement van 5,69%.¹³ Verder leidt een hogere rendementsgrondslag ertoe dat meer vermogen tot de hogere rendementsklasse behoort.¹⁴ Al is dit een stap in de goede richting, deze gedifferentieerde forfaitaire rendementen weerspiegelen nog steeds niet de werkelijke rendementen van vermogensinkomsten.¹⁵

De staatssecretaris stelde in september 2019 voor dat per 2022 box 3 werd aangepast. In dit voorstel wordt de werkelijke hoeveelheid spaartegoeden en de werkelijke hoeveelheid beleggingen tegen een gedifferentieerd forfaitair rendement in aanmerking genomen. Vervolgens wordt een forfaitaire rente op de werkelijke hoeveelheid schulden in mindering gebracht.¹⁶ Met dit wetsvoorstel verwachtte het kabinet 1,35 miljoen belastingplichtigen de box 3-heffing te besparen.¹⁷ Echter, in juni 2020 werd dit wetsvoorstel ingetrokken omdat de aanpassing zou leiden tot een onrechtvaardige lastenverzwaring van een selecte groep andere belastingplichtigen.¹⁸

Ook in het rapport 'Bouwstenen voor een beter belastingstelsel' wordt aandacht besteed aan de problematiek en mogelijke alternatieven van box 3.¹⁹ Naast de onrechtvaardige uitstraling voor spaarders wordt genoemd dat het box 3-stelsel ruimte biedt voor boxenarbitrage. Verder zou de huidige box 3 het aangaan van schulden stimuleren. In het rapport wordt echter onderkend dat het baseren van de box 3-heffing op werkelijk rendement voor de uitvoering structureel problematisch is.²⁰

Daarnaast is de afgelopen jaren de handel in cryptovaluta steeds populairder geworden.²¹ Ook deze valuta behoren tot het vermogen en vallen dus binnen de reikwijdte van box 3. Bij de jaarlijkse aangifte inkomstenbelasting wordt voor de belastingplichtige een aantal vermogensbestanddelen vooringevuld. De belastingplichtige dient deze onderdelen, indien nodig, te corrigeren of aan te vullen. Onder 'Overige bezittingen' kan de belastingplichtige de totaalsom van verschillende bezittingen zoals cryptovaluta invullen. Omdat de handel van cryptovaluta niet onder toezicht van financiële instellingen staat, heeft de fiscus geen zicht op de mutaties van de cryptovaluta-portefeuille van een individu. De belastingplichtige dient dus bij de 'Overige bezittingen' de waarde van zijn cryptovaluta op te nemen in de totaalsom, echter is de vraag of dit gebeurt.²² De box 3-heffing van de toekomst dient derhalve ook bestendig te zijn voor dergelijke technologische ontwikkelingen.

¹³ Art. 5.2 lid 1 Wet IB 2001.

¹⁴ Art. 5.2 lid 1 Wet IB 2001.

¹⁵ *Syntheserapport Bouwstenen voor een beter belastingstelsel* 2020, p. 53.

¹⁶ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019 (*Kamerstukken II* 2018/19, 35026, nr. 74), p. 4.

¹⁷ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019 (*Kamerstukken II* 2018/19, 35026, nr. 74), p. 3.

¹⁸ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 26 juni 2020 (*Kamerstukken II* 2019/20, 35302, nr. 82).

¹⁹ *Kamerstukken I* 2019/20, 32140, nr. D.

²⁰ *Syntheserapport Bouwstenen voor een beter belastingstelsel* 2020, p. 53.

²¹ Witlox, *RTLZ* 2 januari 2021; Sedee, *NRC* 8 februari 2018.

²² De Rouck, *De Tijd* 10 mei 2020.

1.2 Probleemstelling

In de laatste jaren is box 3 op een aantal punten aangepast. Een deel hiervan is het resultaat van de kritiek vanuit de politiek, maatschappij en de fiscale beroepsgroep. Het belasten van vermogen met een forfaitair rendement als uitgangspunt sluit niet aan bij de werkelijkheid. Spaargeld levert in praktijk geen rendement meer op. Toch worden belastingplichtigen geacht rendement te behalen met de spaartegoeden. Hoogvermogenden behalen regelmatig hogere rendementen dan het forfaitaire percentage. Een nieuw, rechtvaardig en toekomstbestendig systeem is dus wenselijk. Zoals eerder vermeld heeft de regering verschillende oplossingen verkend, echter voornamelijk zonder duurzaam resultaat. Verder heeft de regering in het nieuwe coalitieakkoord aangegeven dat per 2025 een heffing naar werkelijk rendement wordt geïntroduceerd.²³ Deze scriptie heeft als doel om de meest geschikte opvolger van de huidige box 3-heffing te vinden. De onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn de tekortkomingen van de huidige box 3-heffing en wat is een geschikte vervanger van deze heffing?

Om deze centrale onderzoeksvraag te beantwoorden zullen in verschillende hoofdstukken antwoorden worden gegeven op deelvragen. Eerst wordt de huidige box 3-heffing beschouwd en de tekortkomingen geïntroduceerd. Daarbij wordt gekeken waarom Nederland een forfaitair rendement heeft geïntroduceerd. De volgende deelvragen worden besproken:

- i. *Hoe werkt de huidige box 3-heffing en wat is de geschiedenis van de huidige vormgeving?*
- ii. *Wat zijn de tekortkomingen van de huidige box 3-heffing?*
- iii. *Hoe verhoudt de huidige box 3-heffing zich met de toetsingscriteria?*

Wanneer deze deelvragen zijn beantwoord zal worden gekeken naar de opvolger van de box 3-heffing met behulp van de volgende deelvragen:

- iv. *Wat zijn de vereisten van een mogelijke opvolger?*
- v. *Welke alternatieven zijn onderzocht door het Ministerie van Financiën?*
- vi. *Hoe toetsen deze alternatieven aan de vereisten van een mogelijke opvolger en aan de toetsingscriteria?*

Tot slot worden andere mogelijke varianten geanalyseerd met de volgende deelvragen:

- vii. *Welke varianten zijn nog meer mogelijk?*
- viii. *Zo ja, hoe toetst deze aan de toetsingscriteria?*

Afsluitend volgt een conclusie en aanbeveling.

1.3 Toetsingskader en afbakening

De centrale onderzoeksvraag en diens deelvragen worden door middel van een kwalitatief literatuuronderzoek beantwoord. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van nationale wetgeving, overheidspublicaties, wetenschappelijke artikelen, nieuwsartikelen en rapporten. Ter afbakening van dit onderzoek ligt de focus op de Nederlandse belastingwetgeving. Daarbij is dit onderzoek gericht op welke systematiek van belastingheffing over het vermogen van een belastingplichtige de beste methode is, waardoor niet verder dan noodzakelijk zal worden

²³ Coalitieakkoord 2021-2025.

uitgeweid naar andere problematiek betreffende de box 3-heffing. Verder zal de nadruk van dit onderzoek liggen op huidige wetgeving rondom de vermogensrendementsheffing en worden oudere wetsteksten slechts gebruikt ter ondersteuning.

Om de huidige systematiek van box 3 en de mogelijke alternatieven te beoordelen, wordt in dit onderzoek uiteengezet welke kenmerken een geschikte heffing over vermogen heeft. De huidige regeling en zijn mogelijke alternatieven worden hieraan getoetst. Verder worden de huidige box 3-heffing en de mogelijke alternatieven aan verschillende beginselen getoetst: het draagkrachtbeginsel, het doeltreffendheidsbeginsel en het doelmatigheidsbeginsel. Daarnaast wordt gekeken of de huidige box 3-heffing en de mogelijke alternatieven voldoen aan het Europees eigendomsrecht. Daarbij wordt ook kort gekeken naar het discriminatieverbod, al wordt hier niet specifiek aan getoetst. Wanneer wordt gesproken over Europees recht dient deze term ruim te worden geïnterpreteerd.²⁴ Logischerwijs is het van belang dat de heffing uitvoerbaar is, voor zowel de overheid als de belastingplichtige. De uitvoerbaarheid van de regelingen wordt derhalve ook getoetst.

1.3.3 Doeltreffendheidsbeginsel

Met het doeltreffendheidsbeginsel wordt gekeken in hoeverre het doel van de belasting wordt behaald. Bij het toetsen van dit beginsel wordt de effectiviteit van het beleid door de wetgever beoordeeld. Bij de invoering van de Wet IB 2001 werden door de wetgever de volgende doelstellingen geformuleerd voor de vermogensrendementsheffing: de verbreding en versterking van de belastinggrondslag, het zorgen voor een evenwichtige en rechtvaardige belastingdruk, de vereenvoudiging van het belastingstelsel en het bevorderen van de fiscale neutraliteit.²⁵ In dit onderzoek zal worden onderzocht in hoeverre deze doelstellingen worden of kunnen worden bereikt met de huidige box 3-heffing of diens mogelijke opvolger.

Het doel ‘zorgen voor een evenwichtige en rechtvaardige belastingdruk’ kan mijns inziens worden ingevuld met behulp van het draagkrachtbeginsel. Dit houdt in dat ieder persoon dient bij te dragen naar rato van zijn financiële draagkracht.²⁶ Hieruit vloeit de bekende leus: ‘de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten’. Dit beginsel vormt ook de grondslag voor de Nederlandse inkomstenbelasting en het idee is dat individuen met een hoog inkomen relatief meer belasting betalen dan individuen met een laag inkomen.²⁷ In bijvoorbeeld box 1 van de inkomstenbelasting zien we dat aan het progressieve belastingtarief op het inkomen uit werk en woning.²⁸ Box 3 heeft geen progressief tarief maar een individu met meer vermogen wordt geacht een hoger rendement te halen, wat wordt weergegeven door een forfaitaire vermogensmix en een bijbehorende forfaitair rendementspercentage.²⁹ Alternatieven van de huidige box 3-heffing dienen aan dit beginsel te voldoen.

²⁴ Het Europees eigendomsrecht is afkomstig uit artikel 1 EP EVRM, wat door de lidstaten van de Raad van Europa is ondertekend. Het Europese discriminatieverbod is afkomstig uit het recht van de Europese Unie.

²⁵ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nr. 2, par. 2.2.3.

²⁶ Van Kempen, in: *Cursus Belastingrecht* IB.0.0.1.

²⁷ Van Kempen, in: *Cursus Belastingrecht* IB.0.0.1.

²⁸ Art. 2.9 Wet IB 2001.

²⁹ Art. 2.13 jo. 5.2 Wet IB 2001.

1.3.4 Doelmatigheidsbeginsel

Het doelmatigheidsbeginsel houdt in dat een regeling zijn doel zo efficiënt mogelijk moet bereiken. Een belasting is doelmatig als deze uitvoerbaar is zonder al te hoge kosten voor de belastingdienst en voor de burger. Daarnaast moet de regeling zo min mogelijk verstorende effecten hebben, zoals de stimulering van boxenarbitrage of belastingontduiking.

1.3.4 Europees eigendomsrecht

Artikel 1 Protocol bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EP EVRM) waarborgt ieders recht op het ongestoorde nut van eigendom.³⁰ Belastingheffing is derhalve een inbreuk op het eigendomsrecht. Echter, dit kan worden gerechtvaardigd als dit het algemeen belang dient. Bij fiscale regelgeving is daarom een balans nodig tussen het recht op eigendom en het algemeen belang.³¹ Deze kwestie heeft zich ook in de box 3-sfeer voorgedaan. Een belastingplichtige die veel minder rendement dan het wettelijke forfaitaire rendement heeft behaald, betaalt mogelijk meer box 3-belasting dan het werkelijk behaalde rendement. Hierdoor daalt zijn totale vermogen, wat als een inbreuk op het eigendomsrecht kan worden gezien. De Hoge Raad heeft zich in het verleden in verschillende arresten gebogen over de vraag of de box 3-heffing een mogelijke schending van het Europees eigendomsrecht kan veroorzaken.³² Van belang is dat getoetst wordt of de huidige box 3-heffing of de mogelijke alternatieven al dan niet strijdig kunnen zijn met het Europees eigendomsrecht. In hoofdstuk 3 zal dit onderwerp nader worden uiteengezet.

1.3.3 Uitvoerbaarheid

Tot slot is het van belang dat een heffing voor zowel de belastingdienst als voor de belastingplichtige uitvoerbaar is.

Voor de belastingdienst wordt een regeling uitvoerbaar geacht als deze begrijpelijk is voor burgers en bedrijven. Daarnaast moet de regeling handhaafbaar en fraudebestendig zijn. Tot slot moet de regeling worden doorgevoerd in de systemen van de Belastingdienst zonder grote risico's. Indien de regeling niet aan een of meer van deze onderdelen voldoet, wordt de regeling niet uitvoerbaar geacht.³³ Een nauwkeurigere grondslagbepaling zal naar mijn verwachting meer informatie of een complexere berekening behoeven, wat de uitvoerbaarheid niet ten goede zal komen.

Belastingplichtigen krijgen in het huidige box 3-systeem bij het doen van belastingaangifte een voorgevulde aangifte (VIA). Bepaalde onderdelen van de aangifte zijn op voorhand al ingevuld doordat informatie is verkregen van bijvoorbeeld banken en andere instanties, de zogeheten ketenpartners.³⁴ Een belastingplichtige heeft de mogelijkheid om deze VIA nog aan te vullen of te corrigeren. De VIA is een wenselijk onderdeel van de belastingaangifte omdat dit de administratieve lasten vermindert voor de belastingplichtige. Daarnaast leidt de VIA naar verwachting tot minder foutieve aangiftes omdat de informatie wordt doorgegeven aan

³⁰ Dusarduijn 2010, par. 3.3.2.3.

³¹ Dusarduijn 2010, par. 3.3.2.3.

³² Van der Hulle, *WFR* 2020/236, par. 3.

³³ *Voortgangsdokument box 3* 2016, p. 7.

³⁴ Art. 10.8 Wet IB 2001; art. 22 Uitvoeringsbesluit inkomstenbelasting 2001.

de belastingdienst door administratieplichtige instanties.³⁵ Deze elementen zorgen voor een uitvoerbare regeling voor de belastingplichtige.

Als bij de onderzochte alternatieven voor de huidige box 3-heffing gebruik zou worden gemaakt van een VIA, wordt voor de uitvoerbaarheid van dit alternatief tevens kort de uitvoerbaarheid voor de ketenpartners beoordeeld. Het is namelijk van belang dat de ketenpartners de benodigde informatie over het belastingjaar volledig en tijdig aangeleverd hebben.³⁶

1.4 Verantwoording van de opzet

Nadat in dit hoofdstuk de aanleiding, de probleemstelling en het toetsingskader van het onderzoek zijn beschreven, wordt in hoofdstuk 2 de huidige wetgeving en diens totstandkoming uiteengezet. De knelpunten van de huidige regeling worden in hoofdstuk 3 aangekaart, waaronder de omgang met technologische ontwikkelingen zoals cryptovaluta, eventuele strijdigheid met het Europese eigendomsrecht en het stimuleren van boxenarbitrage. Daarbij wordt de huidige box 3-heffing getoetst aan de in het toetsingskader beschreven toetsingscriteria. Vervolgens wordt uiteengezet aan welke voorwaarde een geschikte heffing moet voldoen. Tot slot wordt gekeken in hoeverre de huidige regeling aan deze voorwaarden voldoet en, indien nodig, welke aanpassingen de wetgever moet doen. In hoofdstuk 4 zal een analyse en een beoordeling plaatsvinden van de alternatieven voorgesteld door het Ministerie van Financiën. Deze alternatieven worden getoetst aan de toetsingscriteria. Ook zullen andere alternatieven aan bod komen. Indien een van deze alternatieven een haalbare optie wordt geacht, zal deze ook worden getoetst. Tot slot biedt hoofdstuk 5 een conclusie en daarmee een antwoord op de onderzoeksvraag. Bovendien wordt een aanbeveling gedaan aan de wetgever ten einde een regeling te introduceren die effectief, realistisch en rechtvaardig is.

³⁵ Zie in dat verband *Kamerstukken II* 2017/18, 31066, nr. 409 waarin wordt gesteld dat door de kwalitatief verbeterde vooringevulde aangiftes minder belastingaangiftes individuele beoordeling door de fiscus behoeven.

³⁶ *Voortgangsdokument box 3* 2016, p. 7.

Hoofdstuk 2 De vermogensrendementsheffing

2.1 Inleiding

De vermogensrendementsheffing wordt geregeld in het vijfde hoofdstuk van de Wet IB 2001. Voordat de knelpunten van de huidige vorm van de box 3-heffing in kaart worden gebracht en de heffing wordt getoetst, is het van belang de achtergrond te schetsen. In dit hoofdstuk zal daarom eerst gekeken worden naar de voorganger van de Wet IB 2001 en welke rol een heffing over vermogensinkomsten toen had binnen het Nederlandse belastingstelsel. Vervolgens zal de systematiek van de box 3-heffing worden uiteengezet. In de afgelopen twee decennia heeft deze heffing een aantal wijzigingen ondergaan. De evolutie van de vermogensrendementsheffing is van belang om te volgen omdat de motieven van de aanpassingen van toegevoegde waarde kunnen zijn in de zoektocht naar een toekomstig alternatief voor de heffing. Zodoende zal een aantal wijzigingen de revue passeren. De wetgever heeft binnen de vermogensrendementsheffing van de Wet IB 2001 een aantal 'knoppen' om aan te draaien, zijnde de forfaitaire rendementspercentages, het belastingtarief en het heffingsvrije vermogen. Deze knoppen hebben directe gevolgen voor de belastingopbrengst van box 3 en hebben sinds de invoering verschillende wijzigingen ondergaan. In dit hoofdstuk zullen deze onderdelen worden uiteengezet. Tot slot is er nog specifieke aandacht voor de peildatumsystematiek en voor de rendementsgrondslag.

2.2 De achtergrond van de vermogensrendementsheffing in Nederland

De voorloper van de Wet IB 2001 was de Wet op de inkomstenbelasting 1964 (Wet IB 1964).³⁷ Onder de Wet IB 1964 werden inkomsten uit vermogen belast tegen een progressief tarief.³⁸ Echter, het hierin gehanteerde regime voor het belasten van inkomsten uit vermogen was problematisch. De belasting was economisch verstorend en er was een complex stelsel ontstaan als gevolg van reparatiewetgeving en rechtspraak.³⁹

De economische verstoring van de Wet IB 1964 ontstond doordat de heffing over vermogensinkomsten makkelijk kon worden ontweken of geminimaliseerd.⁴⁰ Omdat vermogenswinsten onder de Wet IB 1964 onbelast bleven, ontstonden constructies en financiële producten, zoals rentegroefonds, om vermogensinkomsten te transformeren in onbelaste vermogenswinsten.⁴¹ Bovendien kon gemakkelijk belasting ontdoken worden via bijvoorbeeld België.⁴² Andere problemen waren de fiscale behandeling van vermogen en het gehanteerde aanmerkelijkbelangregime.⁴³ Onder de Wet IB 1964 was het namelijk mogelijk om rente op vreemd vermogen in aftrek te nemen, waardoor de grondslag verder werd uitgehouden.⁴⁴ Het aanmerkelijkbelangregime bood de mogelijkheid om door middel van

³⁷ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.1.

³⁸ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, par. 1.3.3.

³⁹ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.1; Giele & Boer, *WFR* 2014/1171.

⁴⁰ Giele & Boer, *WFR* 2014/1171.

⁴¹ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.1; *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, bijlage 583520, par. 1.

⁴² Stevens & Lejour, *WFR* 2018/157, par. 1.2.

⁴³ Giele & Boer, *WFR* 2014/1171.

⁴⁴ Stevens & Lejour, *WFR* 2018/157, par. 1.2; *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, bijlage 583520, par. 1.

constructies⁴⁵ dividenduitkeringen te transformeren zodat deze onder het ‘aanmerkelijk belang’ zouden vallen, waarvoor een lager belastingtarief gold.⁴⁶

De reparatiewetgeving en rechtspraak als reactie op deze problematiek leidde tot de complexiteit van de heffing.⁴⁷ De wetgever introduceerde deze ficties om de misbruiksituaties tegen te gaan. Doordat het aantal ficties aanzienlijke groeide, kwam de inkomstenbelasting steeds verder af te staan van de economische realiteit en kon de belasting steeds minder als draagkrachtheffing worden gezien.⁴⁸

Verder werd belasting geheven over het vermogen van een natuurlijk persoon door middel van de Wet op de vermogensbelasting 1964 (Wet VB 1964).⁴⁹ Hierdoor werd vermogen vanuit twee kanten belast. Deze tweezijdige behandeling bestond sinds 1914. De vermogensbelasting werd in 1893 ingevoerd. Deze betrof een heffing ter zake van vermogensbezit. In 1914 werd een belasting op inkomsten uit vermogensbestanddelen ingevoerd in de Wet op de inkomstenbelasting 1914. Destijds was de gedachte ontstaan dat vermogen als zelfstandige factor van draagkracht inkomsten kon genereren.⁵⁰ Vermogen is immers in economische zin de contante waarde van toekomstig inkomen.⁵¹ Onder de Wet VB 1964 werd 0,7% geheven over het nettovermogen van een individu, terwijl onder de Wet IB 1964 een progressief belastingtarief werd geheven over inkomsten uit vermogen, zoals dividend-, rente- en huurinkomsten.⁵² Hierdoor ontstond kritiek omdat belastingplichtigen van mening waren dat er een te zware belastingdruk ontstond.⁵³ Het is noemenswaardig dat de inkomstenbelasting en vermogensbelasting een anticumulatieregeling kende. Deze regeling verminderde de verschuldigde vermogensbelasting indien en voor zover de gezamenlijke inkomsten- en vermogensbelastingdruk meer dan 68% van het inkomen zou bedragen.⁵⁴

Teneinde de problematiek omtrent de Wet IB 1964 op te lossen, introduceerde de wetgever de Belastingherziening 2001.⁵⁵ Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat verschillende alternatieven zijn onderzocht. Het systeem van de vermogensrendementsheffing die per 1 januari 2001 werd ingevoerd, zou een groot aantal problemen oplossen en daarmee bijdragen aan de eenvoud en de draagkrachtgedachte.⁵⁶ De afwegingen omtrent de vermogensrendementsheffing en de beoordelingen van de alternatieven worden in hoofdstukken 3 en 4 behandeld. Als gevolg werd in 2001 het boxensysteem van de Wet IB 2001 ingevoerd en werden de Wet IB 1964 en de Wet VB 1964 afgeschaft.⁵⁷

⁴⁵ Voorbeelden hiervan zijn: turbovennootschappen, kasgeld- en holdingconstructies en agio(oppomp)-constructies. Zie *Kamerstukken II 1995/96*, 24761, nr. 3, par. 1.

⁴⁶ *Kamerstukken II 1995/96*, 24761, nr. 3, par. 1; Giele & Boer, *WFR* 2014/1171.

⁴⁷ *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr. 3, par. 6.2.

⁴⁸ Giele & Boer, *WFR* 2014/1171.

⁴⁹ *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr. A, p. 84.

⁵⁰ *Kamerstukken II 1999/2000*, 26727, nr. 7, par. 6.3.2.

⁵¹ Stevens & Lejour, *WFR* 2018/157, par. 1.2.

⁵² *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr. 3, par. 1.3.3; Art. 14 lid 1 Wet VB 1964 (2000).

⁵³ *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr. 3, par. 6.2

⁵⁴ Ganzeveld, *NTFR* 2020/3689.

⁵⁵ *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr. 3, par. 1.3.3.

⁵⁶ Zie daarvoor bijvoorbeeld *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr. 3, par. 1.3 & bijlage I.

⁵⁷ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.1.

2.3 Systematiek van de box 3-heffing

2.3.1 Rendementsgrondslag

Box 3 wordt een restbox genoemd. In deze box worden vermogensbestanddelen die rendement genereren belast, die niet in de andere boxen vallen.⁵⁸ De eerste box, 'werk en woning', bevat bijvoorbeeld het ondernemingsvermogen en de eigen woning. In box 2 vallen de aandelen die een aanmerkelijk belang vormen.⁵⁹

Het belastbaar inkomen uit sparen en beleggen is het voordeel uit sparen en beleggen verminderd met de persoonsgebonden aftrek.⁶⁰ Om het voordeel uit sparen en beleggen te berekenen, is een aantal onderdelen van belang. Aanvankelijk wordt op de peildata vastgesteld wat het gezamenlijke nettovermogen is van een belastingplichtige en diens fiscale partner dat het heffingsvrije vermogen overstijgt. Dit nettovermogen wordt verdeeld over de rendementsklassen door middel van de tabel van artikel 5.2 Wet IB 2001.⁶¹ Vervolgens worden de bedragen uit beide rendementsklassen vermenigvuldigd met de forfaitaire rendementspercentages. Dit resulterende bedrag wordt belast tegen een proportioneel belastingtarief van 31%.⁶² De grondslag van de box 'sparen en beleggen' kan nooit negatief zijn.⁶³ Derhalve is geen verliesverrekening mogelijk.

Het nettovermogen bestaat uit bezittingen minus schulden, welke gewaardeerd worden tegen de waarde in het economisch verkeer (WEV).⁶⁴ Ook directe en indirecte rechten op onroerende of roerende zaken vallen onder bezittingen.⁶⁵ Verder worden vermogensbestanddelen die geen vruchten voortbrengen, zoals bijvoorbeeld diamanten en goud, ook tegen WEV gewaardeerd.⁶⁶ Artikel 5.3 lid 2 Wet IB 2001 bevat een limitatieve opsomming van de bezittingen.⁶⁷ Mijns inziens vallen, ondanks het limitatieve karakter, vrijwel alle bezittingen met economische waarde onder deze bepaling vanwege de brede definiëring van de restcategorie 'overige vermogensrechten'. Daarentegen bevat hoofdstuk 5 van de Wet IB 2001 een aantal uitzonderingen voor vermogensbestanddelen die niet als bezittingen worden gekwalificeerd. Een voorbeeld hiervan is dat kunst niet als bezitting voor de box 3-heffing wordt gezien indien het kunstwerk hoofdzakelijk niet als belegging wordt gehouden.⁶⁸ Woningen worden daarentegen niet tegen waarde economisch verkeer gewaardeerd maar tegen de WOZ-waarde in dat kalenderjaar.⁶⁹ De eigen woning valt echter in box 1 van de inkomstenbelasting.⁷⁰ Andere woningen, niet zijnde de eigen woning, vallen wel in box 3. Woningen in verhuurde staat die onder huurbescherming vallen, krijgen een zogeheten leegwaarderatio-correctie op de WOZ-waarde.⁷¹

⁵⁸ Rijkers, *WFR* 1998/160, par. 1.

⁵⁹ Rijkers, *WFR* 1998/160, par. 5.

⁶⁰ Art. 5.1 Wet IB 2001.

⁶¹ Art. 5.2 Wet IB 2001.

⁶² Art. 2.13 Wet IB 2001.

⁶³ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, par. 6.3.2.

⁶⁴ Art. 5.3 lid 1 Wet IB 2001; Art. 5.19 lid 1 Wet IB 2001.

⁶⁵ Art. 5.3 lid 2 Wet IB 2001.

⁶⁶ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.2.

⁶⁷ Art. 5.3 lid 2 Wet IB 2001.

⁶⁸ Art. 5.8 Wet IB 2001.

⁶⁹ Art. 5.20 lid 1 Wet IB 2001.

⁷⁰ Zie afdeling 3.6 Wet IB 2001.

⁷¹ Art. 5.20 lid 3 Wet IB 2001 jo. art. 17a Uitvoeringsbesluit inkomstenbelasting 2001.

De box 3-systematiek heeft zijn oorsprong in de Wet op de vermogensbelasting 1892, welke naast de Wet op de bedrijfsbelasting 1893 bestond.⁷² Inkomsten uit vermogen werden toen belast tegen 4% van de waarde van het vermogen van een belastingplichtige, vergelijkbaar met de box 3-heffing vanaf 2001. Overige inkomsten werden destijds belast onder de Wet op de bedrijfsbelasting 1893.⁷³

2.3.2 De box 3-heffing vanaf 2001

Sinds de invoering van de Wet IB 2001 wordt door middel van een vermogensrendementsheffing geheven over het vermogen van een individu. Op basis van de op de peildata aanwezige bezittingen en schulden wordt het nettovermogen van een belastingplichtige vastgesteld.⁷⁴ Doordat slechts wordt gekeken naar het nettovermogen op de peildata, bevat de grondslag niet direct het daadwerkelijke rendement van de vermogensbestanddelen.⁷⁵ Vervolgens wordt het heffingsvrije vermogen in mindering gebracht. Over het restant werd destijds een forfaitair rendement van 4% in acht genomen.⁷⁶ Het forfaitaire voordeel is dus voor alle vermogensbestanddelen gelijk.⁷⁷ Tot slot werd over dit rendement 30% belasting geheven.⁷⁸ Bij de introductie van box 3 werd deze heffingsgrondslag per individu beschouwd.⁷⁹ Daarnaast werden vanaf de introductie twee peildata gehanteerd: de eerste en de laatste dag van het kalenderjaar.⁸⁰

De wetgever heeft er uitdrukkelijk voor gekozen om geen tegenbewijsmogelijkheid te bieden, zodat een individu niet aannemelijk kan maken dat een significant lager rendement is behaald.⁸¹ De gedachte van de wetgever luidde dat de groep belastingplichtigen die gebruik zou willen maken van de tegenbewijsregeling de kleine spaarders en beleggers omvat en zij juist buiten de heffing worden gehouden door het heffingsvrije vermogen.⁸²

Het percentage van 4% is gekozen omdat dit rendement op lange termijn gemiddeld door ieder individu te behalen moet zijn, zo blijkt uit argumentatie van de wetgever tijdens de parlementaire behandeling.⁸³ Echter ontbrak hiervoor een uitgebreide cijfermatige onderbouwing, met kritiek tot gevolg.⁸⁴ Bijvoorbeeld de SP beargumenteerde dat een vast forfaitair rendement niet in overeenstemming kon zijn met de draagkrachtgedachte omdat bij zowel laag- als hoogvermogen 4% wordt gerekend.⁸⁵ Vanwege het vaste forfaitaire percentage van 4% kon de vermogensrendementsbelasting van box 3 ook als een vermogensbelasting worden beschouwd.⁸⁶

⁷² Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.1; Hemels, *NTFR* 2019/201.

⁷³ Hemels, *NTFR* 2019/201.

⁷⁴ Art. 5.2 Wet IB 2001; Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par 2.2.

⁷⁵ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par 2.2.

⁷⁶ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, par. 1.3.2-1.3.3 & 6.3.4; art. 5.2 Wet IB 2001 (2001).

⁷⁷ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par 2.2.

⁷⁸ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, par. 6.3.4; art. 2.13 Wet IB 2001 (2001).

⁷⁹ Vakstudie IB 2001, artikel 5.2 aantekening 3A.1.

⁸⁰ Art. 5.2 Wet IB 2001 (2001).

⁸¹ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, par. 6.3.7.

⁸² *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 3, par. 6.3.7.

⁸³ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 7, p. 263-264; *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 8, p. 26.

⁸⁴ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.2.

⁸⁵ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 7, par. 6.3.4.

⁸⁶ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.2-2.3.

2.3.3 Fiscale vereenvoudigingswet 2010

In 2010 trad de Fiscale vereenvoudigingswet 2010 in werking. De wetgever achtte aanpassingen noodzakelijk om de fiscale wetgeving te vereenvoudigen voor burgers en bedrijfsleven en om uitvoeringskosten te verlagen voor de Belastingdienst. Ook in box 3 werden aanpassingen aangekondigd.⁸⁷

Sinds de introductie van de box 3-heffing werd voor de bepaling van de grondslag de tweepeildatasystematiek gehanteerd. Dit hield in dat het gemiddelde nettovermogen op de eerste en laatste dag van het kalenderjaar werd gebruikt om de heffingsgrondslag vast te stellen. Als gevolg van de Fiscale vereenvoudigingswet 2010 wordt sinds 2011 slechts naar één moment gekeken: 1 januari van het kalenderjaar om 00:00 uur.⁸⁸ Een, mijns inziens, belangrijkere aanpassing is gezamenlijke box 3-grondslag voor partners. Sinds 2010 worden de nettovermogens van fiscale partners, en daarmee ook heffingsvrije vermogens, bij elkaar opgeteld.⁸⁹ Verder besloot de wetgever om woningen in box 3 tegen WOZ-waarde te gaan waarderen.⁹⁰ Tot slot introduceerde de Fiscale vereenvoudigingswet 2010 een vrijstelling voor contant geld en vergelijkbare vermogensrechten.⁹¹

2.3.4 De wijzigingen vanaf 2017

Omdat tot 1 januari 2017 wordt uitgegaan van een fictief rendement van 4% over het nettovermogen van de belastingplichtige, zonder onderscheid te maken tussen verschillende vermogensbestanddelen, betaalde een belastingplichtige uiteindelijk 1,2% belasting over zijn vermogen. Door kritiek⁹² uit de maatschappij en politiek had de wetgever de wens om de box 3-heffing beter aan te laten sluiten op de realiteit.⁹³ Het kabinet erkende echter in 2015 dat het op korte termijn niet mogelijk zou zijn, ondanks de significante verbeterde informatievoorzieningen inzake belastingaangiftes.⁹⁴

De wetgever heeft daarom ervoor gekozen om per 1 januari 2017 een vermogensmix in combinatie met een progressief schijvensysteem te hanteren.⁹⁵ Deze aanpassing zou een goede stap richting een heffing op basis van werkelijk rendement zijn.⁹⁶ Het vermogen van een individu wordt verondersteld te zijn verdeeld over twee rendementsklassen: het spaargedeelte en het beleggingsgedeelte. Naarmate het nettovermogen stijgt, wordt meer vermogen toegerekend aan het beleggingsgedeelte. Elke euro in de hoogste schijf wordt volledig toegerekend aan het beleggingsgedeelte. Omdat gemiddeld genomen beleggingen meer rendement opleveren dan spaargeld, wordt een hoger forfaitair rendement in aanmerking genomen over het beleggingsgedeelte.⁹⁷ De forfaitaire rendementspercentages worden jaarlijks herijkt en de percentages van de vermogensmix worden periodiek

⁸⁷ *Kamerstukken II* 2009/10, 32130, nr. 3, par. 1.

⁸⁸ *Kamerstukken II* 2009/10, 32130, nr. 3, par. 3.3.

⁸⁹ *Kamerstukken II* 2009/10, 32130, nr. 3, par. 3.3.

⁹⁰ *Kamerstukken II* 2009/10, 32130, nr. 3, par. 3.3.

⁹¹ *Kamerstukken II* 2009/10, 32130, nr. 3, par. 3.3.

⁹² Op deze kritiek wordt in hoofdstuk 3 verder ingegaan.

⁹³ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, par. 4.1; *Kamerstukken II* 2016/17, 34552, nr. 6.

⁹⁴ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, par. 4.1 & 4.8.

⁹⁵ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, par. 4.1-4.3.

⁹⁶ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, par. 4.1.

⁹⁷ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, par. 4.1-4.3; *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, bijlage 583520, par. 2.

geëvalueerd, waardoor meer aan de werkelijkheid wordt aangesloten dan bij een vast forfaitair percentage van 4%.⁹⁸ Deze percentages worden gebaseerd op IB-aangiftes en op het in het verleden behaalde rendement op verschillende vermogensbestanddelen.⁹⁹ Het herijkingssysteem van de rendementen leidt tot een kleine vertraging in de rendementspercentages voor dat specifieke belastingjaar. Het percentage voor bijvoorbeeld het belastingjaar 2017 gebruikt de data tot het jaar 2015. Dit komt omdat na het jaar 2015 pas de daadwerkelijke rendementen van dat jaar beschikbaar worden in onder andere de belastingaangiftes. Bovendien staat dan voor de aanvang van het belastingjaar 2017 het percentage van dat jaar vast voor belastingplichtigen die gebruik (willen) maken van een voorlopige aanslag.¹⁰⁰

Voor het gemiddelde rendement van het spaargedeelte is gekeken naar spaargeld en schulden. Onder spaargeld wordt het direct opvraagbare tegoed van een belastingplichtige verstaan. De rente op dit spaargeld is sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw gedaald van ongeveer 6% naar ongeveer 1% in 2015.¹⁰¹ In de daaropvolgende jaren bewogen de spaarrentes naar nihil of zelfs negatief.¹⁰² Als rente op schulden wordt uitgegaan van de spaarrente vermeerderd met een opslag van 0,1 procentpunt.¹⁰³ Het rendement van het spaargedeelte wordt uiteindelijk gebaseerd op een vijfjarig voortschrijdend gemiddelde waardoor het rendement voor het belastingjaar 2017 werd vastgesteld op 1,63%.¹⁰⁴

Het beleggingsgedeelte wordt onderverdeeld in aandelen, onroerende zaken en obligaties. Voor aandelen is gekeken naar de zogeheten MSCI-beleggingsindex voor Europa. Voor de waarde van onroerende zaken wordt gekeken naar kadastergegevens en gegevens inzake huizenprijzen verkregen van het CBS. Voor obligaties wordt aangesloten bij de rente op de jongste tienjarige staatsobligatie.¹⁰⁵ Aan de hand van belastingaangiftes hebben ook deze drie categorieën een gewicht gekregen binnen het beleggingsgedeelte.¹⁰⁶ Verder wordt het forfaitaire rendement berekend aan de hand van een gewogen gemiddelde over een periode van 15 jaren voorafgaand aan het belastingjaar.¹⁰⁷ Hierdoor wordt voor het beleggingsgedeelte een forfaitair rendement van 5,39% aangehouden in 2017.¹⁰⁸

In onderstaande tabel wordt de vermogensmix per 2017 weergegeven, na vermindering met het heffingsvrije vermogen.

⁹⁸ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, par. 4.1-4.3 & 4.6.

⁹⁹ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, par. 4.1-4.3.

¹⁰⁰ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, par. 4.3.

¹⁰¹ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, bijlage 583520, par. 2.

¹⁰² Waterval, *Trouw* 30 december 2020.

¹⁰³ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, bijlage 583520, par. 2.

¹⁰⁴ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, par. 4.3; art. 5.2 Wet IB 2001 (2017).

¹⁰⁵ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, par. 4.2-4.3; *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, bijlage 583520, par. 2.

¹⁰⁶ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, par. 4.2.

¹⁰⁷ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, par. 4.3.

¹⁰⁸ Art. 5.2 Wet IB 2001 (2017).

Tabel 1 Vermogensmix 2017¹⁰⁹

		Rendementsklasse I	Rendementsklasse II
€ 0	€ 75.000	67%	33%
€ 75.000	€ 975.000	21%	79%
€ 975.000	-	0%	100%

Ter illustratie, een belastingplichtige met een vermogen van € 400.000 heeft in 2017 een heffingsvrij vermogen van € 25.000. De resterende € 375.000 wordt over de tabel verdeeld. Hierdoor wordt de eerste 75.000 67% toegerekend tot het spaargedeelte en 33% tot het beleggingsgedeelte. De resterende € 300.000 wordt geacht voor 21% in het spaargedeelte te vallen en voor 79% in het beleggingsgedeelte.

Het belastingtarief voor de box 3-heffing is bij de wijziging per 2017 onveranderd gebleven op 30%. Echter, omdat voor belastingplichtigen met een hoger nettovermogen een groter gedeelte in het beleggingsgedeelte valt, en dus leidt tot een hoger forfaitair voordeel, ontstaat effectief een progressieve belasting.

2.3.5 Recente wijzigingen

Sinds de introductie van de vermogensmix in 2017 is de systematiek van de box 3-heffing niet meer ingrijpend veranderd. Wel heeft de wetgever het heffingsvrije vermogen van een belastingplichtige verhoogd van € 30.846 naar € 50.000 per 2021.¹¹⁰ De wetgever heeft hiervoor gekozen om de kleinere vermogens te ontlasten van een box 3-heffing. Om deze verhoging van het heffingsvrije vermogen te bekostigen, is het tarief van box 3 gestegen naar 31%.¹¹¹ Ook noemt de wetgever dit een extra stap richting het heffen over werkelijk rendement.¹¹² Weliswaar benoemt de wetgever dat een groep belastingplichtigen de box 3-heffing nog steeds als een te zware belasting beschouwt. Op korte termijn blijft het onmogelijk om deze problematiek op te lossen.¹¹³

In onderstaande tabel is de vermogensmix voor 2022 weergegeven.

Tabel 2 Vermogensmix 2022¹¹⁴

		Rendementsklasse I	Rendementsklasse II
€ 0	€ 50.650	67%	33%
€ 50.650	€ 962.350	21%	79%
€ 962.350	-	0%	100%

¹⁰⁹ Art. 5.2 Wet IB 2001 (2017).

¹¹⁰ Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3, par. 1.

¹¹¹ Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3, par. 1; art. 2.13 Wet IB 2001.

¹¹² Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3, par. 1.

¹¹³ Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3, par. 1.

¹¹⁴ Art. 5.2 Wet IB 2001.

De percentages voor de vermogensmix zijn tegenover 2017 onveranderd gebleven. Bij de evaluatie van de parameters in 2020 blijkt dat de percentages bij de introductie representatief waren en tevens voor de komende jaren geen aanpassing behoeven.¹¹⁵

Voor 2022 is het forfaitaire rendement van rendementsklasse I, het spaargedeelte, vastgesteld op -0,01%. Het forfaitaire rendement voor rendementsklasse II, het beleggingsgedeelte, is vastgesteld op 5,53%.¹¹⁶

2.4 Heffingsvrije vermogen

Zoals eerder in dit hoofdstuk is besproken, zorgt het heffingsvrije vermogen ervoor dat kleine spaarders en beleggers buiten de box 3-heffing worden gehouden.¹¹⁷ De wetgever kan ervoor kiezen om een grotere groep belastingplichtigen te ontlasten van de box 3-heffing door middel van het verhogen van het heffingsvrije vermogen. Bij de invoering van de Wet IB 2001 bedroeg het heffingsvrije vermogen € 17.000 en inmiddels bedraagt deze € 50.650.¹¹⁸ Dit bedrag is dus de afgelopen twee decennia in grote mate gestegen. Onder andere door de verhoging van het heffingsvrije vermogen in 2016 van € 21.330 naar € 24.437 probeerde de wetgever de vermogensrendementsheffing beter aan te laten sluiten bij het werkelijke rendement.¹¹⁹ Verder heeft de verhoging in 2021 naar € 50.000 als resultaat dat het aantal belastingplichtigen in box 3 daalt van circa 3 miljoen naar circa 2,1 miljoen belastingplichtigen.¹²⁰

Tot 2010 gold het heffingsvrije vermogen per individu. De belastingplichtige en zijn partner konden een gezamenlijk verzoek doen om het heffingsvrijevermogen van een van de twee te verschuiven naar de ander.¹²¹ Als onderdeel van de Fiscale Vereenvoudigingswet 2010 wordt het vermogen van partners gezamenlijk beschouwd. Als gevolg worden ook de heffingsvrije vermogens van partners opgeteld.¹²²

2.5 Tarief

Sinds de introductie van de Wet IB 2001 gold een tarief van 30% voor box 3.¹²³ Dit tarief was destijds gekozen vanwege verschillende redenen. Ten eerste, dit tarief moest ertoe leiden dat er geen onevenwichtige inkomenseffecten zouden ontstaan.¹²⁴ Mijns inziens bedoelde de wetgever hiermee dat een te laag tarief niet zou voldoen aan de draagkrachtgedachte, terwijl een te hoog tarief mogelijk leidt tot ongewenste gedragseffecten. De inkomstenbelasting is immers een heffing naar draagkracht. Ten tweede, kapitaal is internationaal mobiel. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld een belegger gemakkelijk zijn kapitaal in een bepaald land kan verplaatsen naar een ander land. Het doel van de wetgever was daarom een licht concurrerend tarief voor box 3-inkomen. Tot slot, het tarief was beïnvloed vanwege

¹¹⁵ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 15 september 2020, 2020-0000165769 (*Kamerstukken II* 2020/21, 35570 IX, nr. 5), p. 12 & 13.

¹¹⁶ Art. 5.2 Wet IB 2001.

¹¹⁷ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 7, par. 6.3.5.

¹¹⁸ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, par. 6.3.5; art. 5.5 Wet IB 2001.

¹¹⁹ *Kamerstukken II* 2020/21, 35577, nr. 3, par. 1.

¹²⁰ *Kamerstukken II* 2020/21, 35577, nr. 3, par. 1.

¹²¹ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 237–238.

¹²² *Kamerstukken II* 2009/10, 32130, nr. 3, par. 3.3.

¹²³ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 3, par. 6.3.4; art. 2.13 Wet IB 2001 (2001)

¹²⁴ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 3, par. 6.3.4.

budgettaire redenen. De vermogensbelasting werd bij de invoering van de Wet IB 2001 afgeschaft en om dit te bekostigen moest de box 3-heffing genoeg opleveren. Een andere budgettaire reden was dat met een tarief van 30% in box 3 de belasting op arbeid kon worden verlaagd.¹²⁵

Twintig jaar later heeft de wetgever bepaald om het tarief te verhogen naar 31%. Hier tegenover stond een significante verhoging van het heffingsvrije vermogen.¹²⁶

2.6 Peildatum

Zoals eerder besproken in dit hoofdstuk kende de vermogensrendementsheffing tot 2011 een tweepeildatasystematiek. De peildata waren de eerste en de laatste dag van het kalenderjaar. Voor de vaststelling van het vermogen werd het gemiddelde genomen van het vermogen op beide peildata. Als onderdeel van de Fiscale vereenvoudigingswet 2010, wordt sindsdien slechts naar één peildatum gekeken.¹²⁷

De peildatum voor de grondslag is 1 januari van het kalenderjaar waarop de belastingaangifte betrekking heeft.¹²⁸ Mutaties van het vermogen in het belastingjaar hebben dus geen effect op het belastbare vermogen van dat jaar. Ter illustratie, een individu ervaart halverwege het belastingjaar X een significante stijging in zijn vermogen, bijvoorbeeld omdat hij een loterij wint. In het jaar X+1 doet hij IB-aangifte voor het jaar X. Deze plotselinge vermogensstijging wordt niet weerspiegeld in de IB-aangifte omdat het plaatsvond na de peildatum. Echter, de vermogensstijging wordt pas zichtbaar op de volgende peildatum, 1 januari van het jaar X+1.

Echter, er geldt een afzonderlijke regeling voor gevallen waarin slechts sprake is van belastingplicht voor een gedeelte van het jaar. Dit is in het geval van migratie en overlijden. Bij immigratie of emigratie wordt het voordeel uit sparen en beleggen naar tijdsgelang herleid.¹²⁹ Ter verduidelijking: indien een individu door migratie slechts een aantal maanden in Nederland woonachtig is, dan worden alleen die maanden meegenomen voor de berekening van het voordeel uit sparen en beleggen. Indien een belastingplichtige overlijdt, stopt zijn belastingplicht, vergelijkbaar met emigratie. Echter, de wetgever heeft nadrukkelijk gekozen dat de tijdsevenredige heffing niet geldt in deze situatie.¹³⁰ Immers, bij de erfgenamen wordt pas in het volgende jaar het geërfde vermogen in de heffing betrokken en niet op het moment van overlijden, waardoor het vermogen niet dubbel in hetzelfde kalenderjaar bij zowel de erflater als de erfgenaam wordt belast.¹³¹ Voor deze scriptie wordt niet dieper ingegaan op deze problematiek.

Daarnaast zijn antimisbruikbepalingen in het leven geroepen om te voorkomen dat fiscale voordelen kunnen worden behaald door het schuiven van vermogensbestanddelen over de

¹²⁵ *Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 3, par. 6.3.4*

¹²⁶ *Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3 par. 2.1.*

¹²⁷ *Kamerstukken II 2009/10, 32130, nr. 3, par. 3.3; art. 5.2 Wet IB 2001.*

¹²⁸ *Kamerstukken II 2009/10, 32130, nr. 3, par. 3.3; art. 5.2 Wet IB 2001.*

¹²⁹ Art. 5.2 lid 3 Wet IB 2001.

¹³⁰ *Vakstudie Inkomstenbelasting, artikel 5.2 aantekening 3B.2.2.*

¹³¹ Arends, *NTFR-B 2012/3*, par. 3.2.

verschillende boxen van de inkomstenbelasting rond de peildatum.¹³² Deze problematiek zal bovendien niet verder worden behandeld in deze scriptie.

2.7 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is de vermogensrendementsheffing van de Wet IB 2001 uiteengezet. Ten eerste is de historie van deze heffing bekeken. Voor de introductie van de Wet IB 2001 werden twee vormen van belasting over vermogen gelijktijdig geheven. De Wet IB 1964 kende een progressieve belasting over vermogensinkomsten, zoals dividend-, rente- en huurinkomsten. Deze heffing leidde tot een aantal problemen. De daaropvolgende reparatiewetgeving en jurisprudentie leidde ertoe dat de heffing te complex werd. Doordat gelijktijdig via de Wet VB 1964 0,7% belasting over het nettovermogen werd geheven, ontstond in de ogen van belastingplichtigen een te zware heffing. De wetgever erkende de onwenselijkheid van de destijds situatie. Na een periode van zoeken naar een geschikte opvolger werd de Wet IB 2001 ingevoerd en werd de Wet VB 1964 afgeschaft.

Vervolgens is in dit hoofdstuk de vermogensrendementsheffing van box 3 vanaf de introductie in 2001 beschouwd. In de periode tot 2011 gold dat het nettovermogen van een belastingplichtige werd vastgesteld op de eerste en laatste dag van het kalenderjaar. Over het gemiddelde hiervan wordt, na vermindering van het heffingsvrije vermogen, een forfaitair rendementspercentage van 4% losgelaten. Dit vormde het voordeel uit de grondslag sparen en beleggen waarover 30% inkomstenbelasting verschuldigd was. De bezittingen en schulden worden tegen WEV gewaardeerd. Als gevolg van de Fiscale vereenvoudigingswet 2010 is de peildatum alleen de eerste dag van het kalenderjaar. Bovendien wordt de grondslag voor de box 3-heffing van partners sindsdien gezamenlijk beschouwd. Beide aanpassingen zorgen voor een eenvoudigere heffing.

Voor de vermogensrendementsheffing tot 2017 werden alle vermogensbestanddelen geacht een rendement te leveren van 4%. Hierdoor ontstond kritiek, waarop in het volgende hoofdstuk dieper wordt ingegaan. Dit vaste forfaitaire percentage zou niet aansluiten bij de draagkrachtgedachte. Spaargeld levert al jaren een veel lager rendement dan 4% en beleggingen leveren daarentegen een veel hoger rendement op. Hierdoor worden vooral de kleine spaarders geraakt. Daarom heeft de wetgever ervoor gekozen om vanaf 2017 een vermogensmix te introduceren om een heffing te creëren die beter bij de werkelijkheid aansluit. Het nettovermogen van een belastingplichtige wordt op dezelfde manier vastgesteld, echter wordt het vermogen verdeeld over twee rendementsklassen: het spaargedeelte en het beleggingsgedeelte. Hoe meer vermogen een individu heeft, hoe groter gedeelte wordt toegerekend aan het beleggingsgedeelte. Het spaargedeelte en het beleggingsgedeelte hebben respectievelijk een laag en hoog forfaitair rendementspercentage. Daarnaast worden de parameters periodiek herzien aan de hand van data en IB-aangiftes.

Om de kleine spaarders en beleggers te ontzien van de box 3-heffing, is in 2021 het heffingsvrije vermogen aanzienlijk verhoogd naar € 50.000. Om dit te bekostigen is gelijktijdig het belastingtarief over het box 3-voordeel verhoogd naar 31%. Het heffingsvrije vermogen is sinds de invoering van de Wet IB 2001 steeds verhoogd. Dit is, naast het box 3-belastingtarief, een belangrijk mechanisme dat de wetgever kan gebruiken om de box 3-heffing te sturen. Het

¹³² Art. 2.14 lid 3 onderdeel b, c en d Wet IB 2001.

tarief bedroeg jarenlang, tot en met 2020, 30%. Dit tarief is destijds gekozen vanwege verschillende redenen: het voorkomen van ongewenste inkomenseffecten, het behoud en aantrekken van internationaal mobiel kapitaal, de bekostiging van de afschaffing van de vermogensbelasting en een verlaging van de belasting op arbeid.

Tot slot is in dit hoofdstuk aandacht besteed aan de peildatum en de rendementsgrondslag. Tot 2010 gold een tweepeildatumsystematiek en sindsdien werd omwille van eenvouds- en uitvoeringsmotieven gekeken naar de eerste dag van het kalenderjaar. De specifieke aandacht voor de peildatum in dit hoofdstuk is goed te verantwoorden. Mutaties in het belastingjaar c.q. na de peildatum hebben onder de huidige box 3-heffing geen directe invloed op de verschuldigde box 3-belasting over dat belastingjaar, simpelweg omdat de mutaties niet zichtbaar worden. In deze scriptie wordt in hoofdstuk 4 naar alternatieven gekeken, teneinde een realistischere en eerlijkere heffing over vermogen te kiezen. De keuze voor een bepaalde peildatumsystematiek zou daar een onderdeel van kunnen zijn. Hetzelfde geldt voor de rendementsgrondslag. Alternatieven van de huidige vermogensrendementsheffing zouden gericht zijn op specifieke vermogensbestanddelen of juist bepaalde vermogensbestanddelen uitsluiten. Maar voordat naar deze alternatieven wordt gekeken, zal in hoofdstuk 3 eerst een overzicht komen van de knelpunten van de huidige box 3-heffing. Daarnaast wordt de vermogensrendementsheffing getoetst aan de toetsingscriteria.

Hoofdstuk 3 Knelpunten en toetsing

3.1 Inleiding

Het huidige kabinet wenst per 2025 een heffing op basis van het werkelijke rendement op vermogen in te voeren.¹³³ De houdbaarheid van de huidige vermogensrendementsheffing is namelijk onzeker. Dit hoofdstuk biedt een uitwerking van een aantal knelpunten van de huidige box 3-heffing. Al sinds de invoering wordt beargumenteerd dat de box 3-heffing een te zware last vormt voor sommige belastingplichtigen. Tegenwoordig ervaren vooral spaarders deze zware heffing doordat de rente al jarenlang nihil of zelfs negatief is. Tot 2017 werden zij geacht 4% rendement te behalen. Ook de invoering van de forfaitaire vermogensmix leidde niet tot een oplossing van de problematiek. Dit knelpunt houdt verband met een aantal andere knelpunten. Zo leidt de box 3-heffing tot verschillende verstoringen. Ten eerste wordt gekeken naar de verstoring als gevolg van boxenarbitrage. Vervolgens komen de stimulering van risicovolle beleggingen en de overmatige schuldenfinanciering aan bod.

Het volgende knelpunt van de huidige vermogensrendementsheffing betreft de eventuele schending van het Europese recht. In dit hoofdstuk zal een aantal rechterlijke uitspraken kort worden besproken. Het arrest van de Hoge Raad van 14 juni 2019 vormt daarbij een toetsing van de vermogensrendementsheffing tot 2017 aan het Europese eigendomsrecht. Op 24 december 2021 oordeelde de Hoge Raad dat de box 3-heffing vanaf 2017 een schending met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod inhield. De implicaties van dit arrest worden in dit hoofdstuk beschouwd. Naast de kritiek op de te zware heffing luidt sinds de invoering ook de vraag waarom de box 3-heffing geen tegenbewijsregeling kent. Dit wordt verder besproken in dit hoofdstuk.

Dit hoofdstuk wordt vervolgd met de rol die de opkomst van cryptovaluta speelt binnen de belastingwetgeving. Daarbij wordt gekeken of de box 3-heffing is voorbereid op deze ontwikkeling.

Tot slot wordt in dit hoofdstuk de huidige box 3-heffing getoetst aan het doeltreffendheidsbeginsel, het doelmatigheidsbeginsel en wordt de uitvoerbaarheid van de heffing beschouwd.

3.2 Knelpunten

De box 3-heffing is sinds zijn invoering een aantal keer veranderd. Daarnaast is deze heffing meermaals middelpunt geweest van maatschappelijke discussies en verschillende juridische zaken.¹³⁴

3.2.1 Zware heffing

De zware heffing voor spaarders is een van de grote kritiekpunten voor de box 3-heffing. Al bij de invoering van de box 3-heffing per 2001 bestond kritiek op het gekozen percentage van 4%. Tijdens de parlementaire behandeling klonk de gedachte dat het werkelijke rendement op spaarrekeningen dit percentage niet zou evenaren. De SP voegde toe dat niet voldaan kon worden aan de draagkrachtgedachte omdat voor zowel laag- als hoogvermogenenden hetzelfde

¹³³ Coalitieakkoord 2021-2025.

¹³⁴ Zie onder meer Zwier, *NLF-W 2021/45*, par. 2 en *Belasten van Vermogen 2020*.

rendementspercentage in acht werd genomen. De wetgever verdedigde het vaste percentage van 4% met het argument dat dit een risicovrij rendement zou zijn c.q. een rendement dat op de lange termijn voor ieder zonder veel risico te behalen is.¹³⁵ Er was dus geen sprake van een gedifferentieerd forfaitair percentage. Daarnaast was het percentage ook constant in de zin dat deze niet periodiek werd heroverwogen. Volgens Dusarduijn was hiervoor puur gekozen omwille van de eenvoud, wat ten koste is gegaan van de rechtvaardigheid.¹³⁶ De wetgever lijkt nooit het motief te hebben gehad om de 4% te heroverwegen, ongeacht de daadwerkelijke gemiddelde risicovrije rendementen op de lange termijn. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de wetgever veel waarde hecht aan de relatief stabiele belastingopbrengst die de heffing opleverde.¹³⁷ Hier ontbrak naar mijn mening een lange termijnvisie van de wetgever. Het is dan ook vreemd dat een herweging van het forfaitaire percentage ontbrak in de box 3-heffing tot 2017.

Al een aantal jaar daalt de spaarrente. Hierdoor daalt het rendement op spaargeld. Als het rendement daalt, terwijl het forfaitaire rendement en het box 3-tarief gelijk blijven, stijgt de effectieve belastingdruk voor box 3-huishoudens die vooral of uitsluitend spaargeld hebben. Boer en Vording beschrijven deze hoge last van deze heffing met behulp van de effectieve belastingdruk. Onder het systeem tot 2017 wordt uitgegaan van een forfaitair rendement van 4% en dit wordt belast tegen 30%. Hierdoor is de effectieve belastingdruk 1,2%. Een belastingplichtige met een werkelijk rendement van 1,5% ervaart dan een effectief tarief van 80%. Een rendement van 1,5% belast tegen 30% zou tot een belastingdruk van 0,45% leiden. Echter, de belastingplichtige ervaart een effectieve druk van 1,2%. Bij een werkelijk rendement van 8% bedraagt het effectieve tarief 15%.¹³⁸ Ook de commissie Van Dijkhuizen, welke mogelijke belastinghervormingen onderzocht, kwam tot de conclusie dat het tot 2017 gehanteerde forfaitaire rendementspercentage een te hoge inschatting bleek voor risicoloze beleggingen c.q. spaargeld.¹³⁹ Aandelen en andere beleggingen hebben doorgaans een hoger gemiddeld rendement. Daarbij hebben hoogvermogensden gemiddeld genomen een groter gedeelte aandelen en andere beleggingen in hun beleggingsmix. Dit impliceert een gemiddeld hoger rendement.¹⁴⁰

Zoals in hoofdstuk 2 is beschreven, hebben meerdere aanpassingen aan de box 3-heffing plaatsgevonden met het doel om de kritiek omtrent de zware heffing te verhelpen. Een belangrijke aanpassing is de verandering per 2017: de introductie van vermogensmix met een schijvensysteem. Door onderscheid te maken tussen vermogensbestanddelen zou volgens Staatssecretaris Wiebes beter worden aangesloten bij de realiteit.¹⁴¹ Hoe hoger het vermogen van een belastingplichtige, des te groter het aandeel van zijn vermogen dat geacht wordt te bestaan uit beleggingen. De rest wordt geacht te bestaan uit spaargeld. Deze vermogensmix en daarnaast ook de forfaitaire rendementen van het spaargedeelte respectievelijk het beleggingsgedeelte worden periodiek herwogen. De twee rendementsklassen bestaan zelf ook uit onderliggende categorieën van vermogensbestanddelen. Het beleggingsgedeelte

¹³⁵ *Kamerstukken II 1999/2000*, 26727, nr. 7, par. 6.2 & 6.3.4.

¹³⁶ Dusarduijn 2010, p. 346.

¹³⁷ *Kamerstukken II 1999/2000*, 26727, nr. 7, par. 6.3.4.

¹³⁸ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.3.

¹³⁹ Romyn, *WFR* 2015/1528.

¹⁴⁰ Commissie Van Dijkhuizen 2013, par. 4.1.

¹⁴¹ Romyn, *WFR* 2015/1528.

omvat onder andere een gedeelte aandelen en een gedeelte onroerend goed, waarvan bovendien het rendement en de verhouding periodiek wordt herberekend. Het voordeel uit sparen en beleggen bestaat vervolgens uit het voordeel uit het spaargedeelte vermeerderd met het voordeel uit het beleggingsgedeelte, voor zover de grondslag het heffingsvrije vermogen te boven gaat.¹⁴²

Bavinck heeft kritiek op de ‘nieuwe’ box 3. Hij noemt de berekeningsmethodes van de forfaitaire rendementen van de verschillende categorieën van vermogensbestanddelen onbegrijpelijk en merkt op dat getallen uit het verleden niets zeggen over de toekomst.¹⁴³ Romyn is het ook niet eens met forfaitaire percentages van de verschillende vermogensbestanddelen. Het veronderstelde langetermijnrendement van de categorieën is te hoog en de periodes waarop deze gebaseerd zijn, zijn onbegrijpelijk. Daarnaast heeft de auteur kritiek op het feit dat geen rekening wordt gehouden met kosten die banken en beleggingsfondsen in rekening brengen.¹⁴⁴ Bovendien luidt vanuit de hoek van de rechtsprekende macht kritiek. Advocaat-Generaal (A-G) Niessen en A-G Wattel zijn van mening dat het systeem van de vermogensrendementsheffing oneerlijk is, doordat spaarders te zwaar worden belast.¹⁴⁵ Hier wordt later verder op ingegaan.

Verder staat in de politiek de box 3-heffing in de belangstelling. In juli 2021 werd een vijftal moties aangenomen betreffende de vermogensrendementsheffing, waaronder een oproep aan het kabinet voor een tussentijdse oplossing voor de te zware heffing over spaargeld.¹⁴⁶ Halverwege oktober 2021 is een motie aangenomen om vermogens boven 1 miljoen euro zwaarder te belasten, om de vermogensongelijkheid¹⁴⁷ in Nederland te verminderen.¹⁴⁸

Momenteel is de spaarrente voor vele individuen nihil. Sommige banken brengen zelfs een negatieve rente in rekening bij een bepaald spaarvermogen. De rekeninghouder betaalt dan de bank voor het vasthouden van het spaargeld. Dit leidt ertoe dat op termijn het forfaitaire voordeel uit rendementsklasse I, het spaargedeelte, tevens negatief wordt. Echter wordt in de eerste en tweede schijf een gedeelte van het vermogen toegerekend aan het beleggingsgedeelte. Doordat het forfaitaire rendement uit beleggingen positief is, zal het voordeel uit sparen en beleggen in een positief voordeel resulteren. Om uiteindelijk tot een negatief voordeel uit sparen en beleggen te komen, dient het veronderstelde rendement in het beleggingsgedeelte aanzienlijk te dalen en/of de negatieve spaarrente veel verder te dalen. In theorie is dit dus mogelijk. In de praktijk lijkt me dit vooralsnog zeer onwaarschijnlijk omdat de berekeningsmethode van rendementsklasse II op de lange termijn gebaseerd is. Mocht deze situatie zich wel voordoen, dan ervaart de belastingplichtige een ander probleem: er bestaat geen mogelijkheid tot verliesverrekening. Naast de kosten voor de spaarrekening kan de belastingplichtige het box 3-verlies niet met andere boxen of met andere jaren verrekenen.

¹⁴² Artikel 5.2 Wet IB 2001.

¹⁴³ Bavinck, *WFR* 2017/33.

¹⁴⁴ Romyn, *WFR* 2015/1528.

¹⁴⁵ HR 2 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1047 (Concl. A-G Wattel); HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963 (Concl. A-G Niessen).

¹⁴⁶ *Kamerstukken II* 2020/21, 32140, nr. 91, 92, 93, 94 & 99.

¹⁴⁷ Het is noemenswaardig dat de vermogensongelijkheid in Nederland niet zo groot is als in de motie is verondersteld. Zie daarvoor bijvoorbeeld Caminada, Goudswaard & Knoef 2014.

¹⁴⁸ *Kamerstukken II* 2020/21, 35925, nr. 85.

3.2.2 Verstoringen

Een ander punt van kritiek is dat de vermogensrendementsheffing leidt tot verstoringen. Zo zoeken belastingplichtigen manieren om hun box 3-belastingdruk te verlagen. Een voorbeeld hiervan is de zogeheten boxenarbitrage binnen het systeem van de inkomstenbelasting waarbij vermogensbestanddelen tussen boxen worden verschoven. Door de lage of zelfs negatieve spaarrentes in combinatie met het box 3-tarief van 31% en het veronderstelde forfaitaire rendement, daalt het vermogen van een belastingplichtige. Het onderbrengen van vermogen in een zogeheten spaar-bv in box 2, waar het werkelijke rendement wordt belast tegen het VpB-tarief en pas op het moment van vervreemding van de aandelen een tarief van 25% geldt op de vervreemdingswinst, leidt tot een lagere belastingdruk en belastinguitstel.¹⁴⁹ In het Bouwstenenrapport wordt terecht opgemerkt dat het gebruik van een spaar-bv leidt tot kosten die het opzetten van een vennootschap met zich meebrengt, al zijn deze kosten wel aftrekbaar van de VpB-winst.¹⁵⁰ Ganzeveld is van mening dat het gebruik van spaar-bv's niet te bestempelen is als belastingontwijking. Deze mogelijkheid is gecreëerd door het door de wetgever ingevoerde boxenstelsel.¹⁵¹ Daarbij kennen we in de VpB-sfeer de vrijgestelde beleggingsinstelling waarmee eenvoudig belastinguitstel kan worden bereikt. Heithuis noemt dit een aantrekkelijk binnenlands alternatief voor fiscale buitenlandse belastingconstructies.¹⁵²

Een andere manier van boxenarbitrage is mogelijk door gebruik te maken van de peildatumsystematiek. Door net voor de peildatum een vermogensbestanddeel te verplaatsen naar een andere box van de inkomstenbelasting kan mogelijk een belastingvoordeel worden behaald.¹⁵³ Noemenswaardig is dat in de Wet IB 2001 meerdere antimisbruikbepalingen zijn opgenomen om boxenarbitrage tegen te gaan. Voorbeelden van de antimisbruikbepalingen zijn de terbeschikkingstellingsregelingen, de lucratiefbelangregeling en de antiboxhoppingsbepalingen.¹⁵⁴

De vermogensrendementsheffing veroorzaakt ook een andere verstoring. De Minister van Financiën schrijft over de onwenselijke situatie waarin spaarders hun spaargeld verplaatsen naar risicovollere financiële producten. Dit wordt geweten aan het lage rendement op spaargeld en een hoger verondersteld rendement op spaargeld van de box 3-heffing. Spaarders nemen dan te veel risico met hun spaargeld; geld dat eigenlijk zekerheid moet bieden voor spaarders.¹⁵⁵ Het hebben van spaargeld zorgt onder de huidige vermogensrendementsheffing simpelweg alleen maar voor kosten. De werkelijke individuele vermogensmix wordt niet in aanmerking genomen, terwijl de fiscus wel veronderstelt dat een gedeelte van dit spaargeld wordt belegd. Hierdoor is het zowel fiscaal als financieel aantrekkelijker om het spaargeld te alloceren in andere beleggingsobjecten, met de mogelijke risico's als gevolg.

¹⁴⁹ Ganzeveld, *NTFR* 2020/3689, p. 3.

¹⁵⁰ *Syntheserapport Bouwstenen voor een beter belastingstelsel* 2020, par. 5.5.

¹⁵¹ Ganzeveld, *NTFR* 2020/3689, p. 3.

¹⁵² Heithuis, *NTFR* 2012/1916.

¹⁵³ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.3.

¹⁵⁴ Boer & Vording, *WFR* 2015/614, par. 2.3.

¹⁵⁵ Brief van de Minister van Financiën van 28 mei 2021, 2021-0000090998 (*Aanhangsel Handelingen II* 2020/21, nr. 2861).

Een verstoring die hierbij aansluit is dat het aangaan van schulden wordt gestimuleerd onder het huidige systeem. Woningen in verhuurde staat worden niet tegen de volledige waarde in aanmerking genomen in box 3. Als deze onroerende zaken met schulden zijn gefinancierd, worden deze schulden echter wel tegen volledige waarde meegerekend. Hierdoor wordt het rendement van deze woningen lager belast. Kunstvoorwerpen gehouden als belegging worden volledig vrijgesteld voor de box 3-heffing terwijl de bijbehorende schuld volledig wordt meegerekend. Dit resulteert in een lager nettovermogen.¹⁵⁶ Vanzelfsprekend is overmatige schuldenfinanciering onwenselijk.

3.2.3 Europees recht

Op 14 juni 2019 heeft de Hoge Raad uitspraak gedaan in verschillende zaken omtrent de box 3-heffing.¹⁵⁷ Dit betrof een massaalbezwaarprocedure over de box 3-belastingaanslagen van 2013 en 2014. In deze proefprocedure stond centraal of de vermogensrendementsheffing in die jaren op stelselniveau strijdig was met het Europese eigendomsrecht.¹⁵⁸ Dit is omschreven in artikel 1 Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EP). Het Europese eigendomsrecht houdt in dat een individu recht heeft op een ongestoord genot van zijn eigendom. Het eigendom mag derhalve niet willekeurig worden ontnomen.

Om te beoordelen of de vermogensrendementsheffing een schending met artikel 1 EP oplevert, dient een viertal stappen te worden doorlopen. Ten eerste dient te worden gekeken of sprake is van een eigendomsrecht.¹⁵⁹ Mijns inziens behoeft het geen nadere toelichting dat het bezitten van vermogen door een belastingplichtige een eigendomsrecht inhoudt. Ten tweede dient te worden vastgesteld of dit eigendomsrecht wordt geschonden. Over het algemeen wordt een belastingheffing aangemerkt als aantasting van het eigendomsrecht. Ten derde, een schending van het eigendomsrecht kan worden toegestaan indien deze schending rechtmatig is. Daarvoor dient de schending plaats te vinden in het algemeen belang en te worden getoetst aan de wet. Of een regeling het algemeen belang dient, is primair aan de nationale wetgever. Volgens het EHRM is door nationale autoriteiten beter te oordelen wat het algemene belang is. Dit wordt de ruime beoordelingsmarge van de nationale wetgever genoemd.¹⁶⁰ Tot slot dient een redelijke proportionaliteit te bestaan tussen het individuele en het algemene belang. Als voor het individu een buitensporige last ontstaat, kan sprake zijn van een ongeoorloofde schending van het eigendomsrecht.¹⁶¹ Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft geen concrete invulling gegeven wanneer sprake is van een buitensporige last. Bruijsten verwachtte dat het EHRM terughoudend zou optreden, aangezien de invulling van een belastingheffing een nationale aangelegenheid is en afhankelijk is van politieke, economische en sociale afwegingen.¹⁶²

De Hoge Raad had zich voorafgaand aan het kernarrest van 14 juni 2019 al meerdere malen uitgesproken over de eventuele strijdigheid van de box 3-heffing met artikel 1 EP. In 2011 oordeelde de Hoge Raad, hoewel zonder onderbouwing, dat de

¹⁵⁶ *Syntheserapport Bouwstenen voor een beter belastingstelsel* 2020, par. 5.5.

¹⁵⁷ Zie daarvoor HR 14 juni 2019, 17/05606, ECLI:NL:HR:2019:816, m.nt. Heithuis, noot 1.

¹⁵⁸ Boer, *NJB* 2020/231, par. 1.

¹⁵⁹ Bruijsten, *NTFR* 2016/28, par. 3.

¹⁶⁰ HR 14 juni 2019, 17/05606, ECLI:NL:HR:2019:816, r.o. 2.4.3; Bruijsten, *NTFR* 2016/28, par. 4.1.

¹⁶¹ Bruijsten, *NTFR* 2016/28, par. 3.

¹⁶² Bruijsten, *NTFR* 2016/28, par. 5.2

vermogensrendementsheffing in 2004 geen inbreuk vormde op het eigendomsrecht.¹⁶³ Ook in 2010 vormde de box 3-heffing geen schending met artikel 1 EP, oordeelde de Hoge Raad in zijn arrest van 3 april 2015. Toen stelde de Hoge Raad dat slechts sprake zou zijn van een schending als vast zou komen te staan dat het veronderstelde forfaitaire rendement van 4% voor particulieren niet meer haalbaar zou zijn. Daarnaast zouden de belastingplichtigen moeten worden geconfronteerd met een buitensporige zware last. Dit laatste bleek niet uit het arrest. Over belastingjaar 2011 oordeelde de Hoge Raad in 2016 hetzelfde. Echter voegde de Hoge Raad toe dat als de onhaalbaarheid van het forfaitaire rendement van 4% over de langere termijn duidelijk wordt én de wetgever dit percentage desondanks blijft handhaven, er kan worden verlangd dat de wetgever het forfaitaire percentage aanpast.¹⁶⁴ Het is noemenswaardig dat dit geen afdwingbaar advies aan de wetgever was.

In het arrest van 14 juni 2019 beoordeelde de Hoge Raad of een redelijke proportionaliteit, ‘fair balance’, bestaat tussen het individuele en het algemeen belang. De Hoge Raad voegt daaraan toe dat de wetgever een ruime beoordelingsvrijheid toekomt met betrekking tot de geschiktheid om met het gehanteerde middel, de box 3-heffing, het beoogde doel te bereiken. Verder overweegt de Hoge Raad dat de box 3-heffing als zodanig geen strijdigheid oplevert met artikel 1 EP.¹⁶⁵ Daarentegen kan de box 3-heffing onder voorwaarden voor een bepaald jaar op stelselniveau strijdig worden met artikel 1 EP. Ook kan de strijdigheid ontstaan indien een buitensporige en individuele last voor de belastingplichtige ontstaat. In dit arrest is uitsluitend bekeken of de box 3-heffing op stelselniveau strijdig is voor de jaren 2013 en 2014.¹⁶⁶

Om antwoord te geven op de vraag of op stelselniveau een redelijke proportionaliteit bestaat, beoordeelt de Hoge Raad of het destijds aangenomen forfaitaire rendement op lange termijn nog haalbaar zou zijn in 2013 en 2014, zonder dat belastingplichtigen veel risico hoefden te nemen. Omdat bleek dat zonder (veel) risico dit rendement over een langere periode niet meer te behalen was, oordeelde de Hoge Raad dat, mede gelet op het tarief van 30%, een buitensporig zware last ontstond. Dit hield een schending van artikel 1 EP in.¹⁶⁷ De schending van artikel 1 EP leidt tot een rechtstekort. Echter, de Hoge Raad heeft de vermogensrendementsheffing niet verboden. Ten eerste, alleen ten aanzien van spaargeld leidt de heffing tot een schending. Ten tweede, de overheid is bevoegd tot het heffen van belastingen. Bij het voorzien c.q. oplossen van dit rechtstekort dienen politieke keuzes te worden gemaakt. Verder mag de Hoge Raad niet zomaar een aangepaste regeling invoeren.¹⁶⁸

Ondanks dat dit arrest de box 3-heffing in 2013 en 2014 betrof, werden ook voor 2015 en 2016 alle bezwaren afgewezen, omdat de heffing in die jaren hetzelfde werkt. Een vervolgstap zou kunnen zijn om de individuele en buitensporige last voor een belastingplichtige aan te tonen om de box 3-aanslagen van 2013 tot en met 2016 open te breken. Echter lijkt dit volgens Bruijsten erg lastig.¹⁶⁹ De Hoge Raad heeft in het arrest van 14 juni 2019 besloten dat daarvoor

¹⁶³ Van der Hulle, *WFR* 2020/236, par. 3.

¹⁶⁴ Bruijsten, *NTFR* 2019/24, par. 3.

¹⁶⁵ HR 14 juni 2019, 17/05606, ECLI:NL:HR:2019:816.

¹⁶⁶ Van der Hulle, *WFR* 2020/236, par. 2.

¹⁶⁷ Van der Hulle, *WFR* 2020/236, par. 2.

¹⁶⁸ Bruijsten, *NTFR* 2019/24, par. 5.

¹⁶⁹ Bruijsten, *NTFR* 2019/24, par. 8.

de gevolgen van de vermogensrendementsheffing in samenhang dienen te worden gezien met de box 1- en box 2-heffing. Hoe dit dient te worden uitgelegd is onduidelijk omdat het buiten de rechtsvraag van deze arresten lag.¹⁷⁰

Bruijsten is van mening dat de vermogensrendementsheffing die gold tot en met 2016 geen schending van artikel 1 EP oplevert. Het gebruik van een forfaitair tarief van 4%, met het feit in acht genomen dat het werkelijk rendement (van spaarders) lager kan uitvallen, leidt naar zijn mening niet tot een dusdanig machtsmisbruik van de belastingwetgever. Echter, omdat economisch de vermogensrendementsheffing tot 2017 een heffing van 1,2% over het vermogen behelst, kan volgens de auteur ook worden gezegd dat sprake is van een vermogensbelasting. De auteur stelt zichzelf de vraag of een kwalificatie als vermogensbelasting daarentegen wel als een mensenrechtenschending kan worden gezien.¹⁷¹ Meussen is het, in tegenstelling tot Bruijsten, wel eens met het oordeel dat er een schending van artikel 1 EP ontstaat. Hij noemt daarbij ook dat hij de vermogensrendementsheffing geen heffing naar draagkracht vindt.¹⁷²

Dusarduijn vindt het opvallend dat de Hoge Raad bij de beoordeling van de fair balance slechts kijkt naar het forfaitaire rendement van 4% en het tarief van 30%. Andere eigenschappen blijven onbesproken, zoals peildatumsystematiek, heffingsvrije vermogen en ontbreken verliesverrekening. Ook merkt zij op dat de Hoge Raad een dubbele toets hanteert: de haalbaarheid van 4% én de buitensporige en individuele last.¹⁷³

Vanaf 2017 is de box 3-heffing herzien. Ondanks deze inhoudelijke aanpassing werd niet voorkomen dat de heffing voorwerp van juridische geschillen bleef. Voor verschillende jaren zijn de bezwaren aangekaart als massaal bezwaar. Gelet op het oordeel van de Hoge Raad in het arrest van 2019 verwacht Bruijsten dat de Hoge Raad de vermogensrendementsheffing vanaf 2017 ook als een schending van het Europees eigendomsrecht op stelselniveau zal aanmerken.¹⁷⁴ Bavinck is ook van mening dat de aangepaste vermogensrendementsheffing een schending oplevert. De heffing zal een onredelijke en willekeurige uitwerking hebben als de box 3-heffing als inkomstenbelasting wordt gezien.

A-G Wattel meent dat, ondanks de fundamentele wijziging van box 3 per 2017, de toetsing aan het eigendomsrecht op stelselniveau onveranderd blijft in zijn advies over een zaak betreffende de box 3-heffing van 2016 én 2017.¹⁷⁵ In deze zaak wordt de heffing beschouwd voor én na de herziening per 2017. Wattel is van mening dat voor beide jaren ook het Europese discriminatieverbod wordt geschonden.¹⁷⁶ Vanaf 2016 ontstaat de discriminatie doordat het gemiddelde rendement was gedaald onder de 4%, aldus Wattel.¹⁷⁷ De A-G geeft mijns inziens een duidelijkere uitleg over 2017. De schending van het discriminatieverbod is sinds de herziening wettelijk vastgelegd en wel in de veronderstelde vermogensmix. Doordat wordt uitgegaan van de term gemiddeld rendement, zijn er belastingplichtigen die

¹⁷⁰ HR 14 juni 2019, 17/05606, ECLI:NL:HR:2019:816; Bruijsten, *NTFR* 2019/24, par. 8.

¹⁷¹ Bruijsten, *NTFR* 2016/28, par. 4.2.

¹⁷² HR 10 juni 2016, 14/05020, ECLI:NL:HR:2016:1129, m.nt. Meussen, noot 7.

¹⁷³ Dusarduijn, *WFR* 2019/255.

¹⁷⁴ Bruijsten, *NTFR* 2019/24, par. 6.

¹⁷⁵ HR 2 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1047 (Concl. A-G Wattel).

¹⁷⁶ HR 2 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1047 (Concl. A-G Wattel).

¹⁷⁷ HR 2 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1047 (Concl. A-G Wattel).

ondergemiddeld rendement behalen en dus de lasten dragen voor de 'bovengemiddelden'.¹⁷⁸ Wattel stelt daarbij ook dat de box 3-heffing eigenlijk sinds 2017 een progressieve vermogensbelasting inhoudt.¹⁷⁹

A-G Niessen adviseerde de Hoge Raad op 1 november 2021 om alle bezwaren tegen de box 3-heffing na 2017 toe te kennen. Niessen stelt dat de veronderstelde vermogensmix tot een strijdigheid met het EVRM leidt. Door slechts dat onderdeel te verbieden, kan de Hoge Raad in het rechtstekort voorzien. Het overige van de box 3-regeling zou wel mogen worden toegepast. Dit houdt in dat de individuele vermogensmix moet worden gebruikt met de forfaitaire rendementen voor het spaargedeelte en het beleggingsgedeelte.¹⁸⁰ Op 24 december 2021 oordeelde de Hoge Raad dat voor de jaren 2017 en 2018 de box 3-heffing strijdig is met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod. De Hoge Raad volgt derhalve het advies van A-G Niessen. De Hoge Raad voorziet in het rechtstekort door het werkelijke rendement van de belastingplichtige in acht te nemen voor de verschuldigde box 3-belasting. Door dit rechtsherstel wordt de wetgever de facto gedwongen om versneld box 3 aan te passen, ondanks de beoogde invoering van een heffing naar werkelijk rendement in 2025.¹⁸¹ Waarom de Hoge Raad ervoor heeft gekozen om nu wel in te grijpen, in tegenstelling tot zijn vorige uitspraak, wordt niet duidelijk. Ook wordt niet duidelijk op welke manier het rechtsherstel moet worden geboden.¹⁸² Bovendien heeft deze uitspraak in beginsel slechts gevolgen voor de 60.000 deelnemers aan de massaalbezwaarprocedure, tenzij de wetgever ervoor kiest andere belastingplichtigen ook te compenseren.¹⁸³

3.2.4 Tegenbewijs

Al bij de invoering van de Wet IB 2001 klonk kritiek op het ontbreken van een tegenbewijsregeling bij de box 3-heffing. Zo was het CDA van mening dat het ontbreken van een tegenbewijsregeling onvoldoende onderbouwd was door de wetgever. De SGP pleitte voor een tegenbewijsregeling in het geval dat lagere rendementen dan het destijds aangehouden forfaitaire rendement van 4% worden behaald.¹⁸⁴ De wetgever verdedigde destijds het ontbreken van een tegenbewijsregeling met het argument dat een dergelijke regeling niet zou passen binnen het box 3-systeem. De heffing draait immers om eenvoud. Door de keuze voor een forfaitair rendement van 4% zou iedereen in staat moeten zijn om dat rendement te behalen. De tegenbewijsregeling zou dan niet nodig zijn en zou juist de eenvoud en uitvoerbaarheid in de weg staan.¹⁸⁵ Een tegenbewijsregeling kan alleen adequaat functioneren indien de werkelijk behaalde inkomsten op een relatief eenvoudige en eenduidige manier kunnen worden bepaald, aldus de wetgever. Tot slot beargumenteerde hij dat door het heffingsvrije vermogen de kleine spaarders en beleggers buiten de box 3-heffing blijven.¹⁸⁶ Mijns inziens impliceerde hij hiermee dat vooral de kleine spaarder en belegger gebruik zouden willen maken van de tegenbewijsregeling.

¹⁷⁸ HR 2 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1047 (Concl. A-G Wattel).

¹⁷⁹ HR 2 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1047 (Concl. A-G Wattel).

¹⁸⁰ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963 (Concl. A-G Niessen), r.o. 6.3-7.11.

¹⁸¹ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963.

¹⁸² Kooiman & Van Hoek, *NLF Opinie* 2022/3, par. 3-4.

¹⁸³ Dusarduijn, *NLF* 2022/0106.

¹⁸⁴ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 7, par. 6.1 & 6.3.4.

¹⁸⁵ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 3, par. 6.3.7.

¹⁸⁶ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 3, par. 6.3.7.

Ook in de periode waarin de box 3-aanpassing van 2017 werd onderzocht, is opnieuw gekeken naar een tegenbewijsregeling. Toen was de conclusie van de wetgever dat dit in praktijk niet uitvoerbaar zou zijn. Verder zou de tegenbewijsregeling indruisen tegen het idee van de VIA, omdat bij een bezwaarproces de fiscus de vermogenspositie van het gehele jaar moet onderzoeken. Tot slot gaf de wetgever het argument dat een erosie van de belastinggrondslag zou plaatsvinden.¹⁸⁷ Echter, de omvang hiervan wordt niet beschreven.

In 2021 schreef Staatssecretaris van Financiën Vijlbrief aan de Tweede Kamer dat het juridisch onmogelijk en maatschappelijk onwenselijk is om een (tijdelijke) tegenbewijsregeling te introduceren voor belastingplichtigen met vooral of uitsluitend spaargeld. Hij komt tot deze conclusie doordat hij advies van deskundigen had ingewonnen.¹⁸⁸ Bavinck, Dusarduijn en Van Hout stellen namelijk dat een tegenbewijsregeling voor een afgebakende groep, de spaarders, mogelijk strijdigheid oplevert met het gelijkheidsbeginsel.¹⁸⁹ Er ontbreekt namelijk een objectieve en redelijke rechtvaardiging.¹⁹⁰ Daarnaast stellen zij dat het te leveren tegenbewijs indruist tegen de inhoud en doel van artikel 5.2 Wet IB 2001.¹⁹¹ Dit argument biedt mijns inziens slechts ondersteuning aan het doorslaggevende argument van de mogelijke strijdigheid met het gelijkheidsbeginsel. Andere knelpunten die de deskundigen noemen zijn onder andere de toename van de complexiteit, het veroorzaken van een onrechtvaardig gevoel bij de belastingplichtigen die niet in aanmerking komen voor de tegenbewijsregeling en het stimuleren van arbitrage binnen de box.¹⁹²

3.2.5 Cryptovaluta

Belastingwetgeving wordt onder meer beïnvloed door nieuwe technologische ontwikkelingen. Een voorbeeld daarvan is de opkomst van de blockchaintechnologie. Het gebruik van cryptovaluta zoals de Bitcoin is de bekendste toepassing van deze technologie. Een belangrijk aspect van deze digitale munten is dat de entiteit van de bezitter anoniem is. De transacties op de blockchain en de hoeveelheid cryptomunten in het bezit van een gebruiker zijn publiekelijk inzichtelijk aan de hand van alfanumerieke sleutels. Hierdoor ontstaat transparante toezicht op de werking van het systeem maar blijft de identiteit van de gebruikers geheim. Alleen bij de platformen waarop wordt gehandeld én welke een identiteitscontrole uitvoeren, is de identiteit bekend.¹⁹³ Cryptovaluta aangekocht met contante middelen of via het zogeheten 'darkweb' zijn dan ook lastig, al dan niet onmogelijk, te traceren. De digitale munten kunnen ook op een 'offline wallet' worden gezet, bijvoorbeeld op een usb-stick. Het overdragen van deze usb-sticks gebeurt in de 'echte wereld', waardoor de overdracht en het bezit van de cryptovaluta op de usb-sticks voor derden en dus ook de fiscus onzichtbaar blijft.¹⁹⁴ Derhalve is cryptovaluta een geschikt middel voor witwassen en voor criminele transacties. Voor de box 3-belasting is deze anonimiteit een probleem omdat, zonder aangeleverde informatie, de fiscus niet kan vaststellen wie de eigenaar is van die cryptovaluta.

¹⁸⁷ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, par. 4.7.

¹⁸⁸ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 21 juni 2021, 2021-0000089931 (*Kamerstukken II* 2020/21, 35572, nr. 92).

¹⁸⁹ Bavinck, Dusarduijn & Van Hout 2021, par. 3.5.

¹⁹⁰ Bavinck, Dusarduijn & Van Hout 2021, par. 3.3-3.4.

¹⁹¹ Bavinck, Dusarduijn & Van Hout 2021, par. 3.5.

¹⁹² Bavinck, Dusarduijn & Van Hout 2021, par. 4.2-4.5.

¹⁹³ Van Haaren, *WFR* 2019/130.

¹⁹⁴ De Reus & Van Nijnatten, *NJB* 2018/1813, par. 5.2.

Een aantal jaar geleden ontbrak nog veel wetgeving op het gebied van cryptovaluta. Nu cryptovaluta voor een steeds groter publiek beschikbaar en relevant wordt¹⁹⁵, ontstaat ook meer regelgeving.¹⁹⁶ In juli 2018 trad de vijfde anti-witwasrichtlijn in werking. Als gevolg van deze richtlijn viel een aanzienlijk deel van de cryptovalutamarkt onder het financieel recht en werd deze markt onderworpen aan verschillende soorten van financieel toezicht. Hieronder valt het door cryptovaluta-aanbieders verifiëren van de identiteit van hun klanten en het melden van verdachte activiteiten.¹⁹⁷ Omdat specifieke Nederlandse belastingwetgeving ontbreekt, wordt wel eens beweerd dat over cryptovaluta geen belasting is verschuldigd.¹⁹⁸ Echter, cryptovaluta worden aangemerkt als ‘overige vermogensrechten’ voor box 3¹⁹⁹, vergelijkbaar met andere box 3-vermogensbestanddelen.²⁰⁰ Wanneer een belastingplichtige deze cryptovaluta bedrijfsmatig gebruikt of verhandeld, kunnen de opbrengsten worden aangemerkt als inkomen voor box 1 of box 2 indien ze in eigendom bij een vennootschap zijn waarvan de aandeelhouder aanmerkelijkbelanghouder is.²⁰¹ Deze inkomstenbelasting kent dus nog geen specifieke wetgeving op de cryptovaluta maar de huidige wetgeving omvat de cryptovaluta al. Daarnaast kent Nederland een registratieplicht bij de DNB voor cryptoaanbieders sinds 2020.

Mede door de korte populariteit en het anonieme aspect van cryptovaluta, verwacht ik dat een significant deel van de cryptovaluta al dan niet opzettelijk door belastingplichtigen niet wordt aangegeven.²⁰² Anderzijds, aan de hand van banktransacties kan worden gezien of een individu geld stopt in of onttrekt aan een cryptovaluta-rekening. Weliswaar ontbreekt dan veel informatie, zoals de koerswinst, welke cryptovaluta worden gehouden en welk bedrag in de wallet resteert. Echter, het is dan mogelijk voor de fiscus om hierover vragen te stellen aan de belastingplichtige.²⁰³ Dit zal tot onwenselijk veel werk leiden voor de fiscus; immers, dan moeten alle transacties op rekeningen van belastingplichtigen worden gecontroleerd. Uitgebreide gegevensuitwisseling tussen aanbieder en belastingdiensten en tussen belastingdiensten uit verschillende landen zal een betere oplossing zijn. Met de door de Europese Commissie aangekondigde Richtlijn betreffende de Administratieve Samenwerking tot cryptoactiva en elektronisch geld, of DAC8, wordt op dat vlak al een goede stap gezet, meent de Staatssecretaris.²⁰⁴

Bij cryptovaluta is dus duidelijk een knelpunt te zien met betrekking tot belastingheffing. Door de anonimiteit van crypto is de fiscus afhankelijk van de eerlijkheid van de belastingplichtige en de bereidheid tot informatie-uitwisseling van derde partijen. Hoewel een aantal aanbieders onder de striktere regelgeving valt, verwacht ik dat een aanzienlijk gedeelte van

¹⁹⁵ Naar mijn verwachting zorgde bijvoorbeeld de beursgangen van Coinbase en Robinhood aan de Amerikaanse Nasdaq voor een bredere toegang en acceptatie van handel in cryptovaluta.

¹⁹⁶ De Reus & Van Nijnatten, *NJB* 2018/1813, par. 5.2.

¹⁹⁷ Godlieb, *Ondernemingsrecht* 2018/101, par. 1.

¹⁹⁸ Luth 2018.

¹⁹⁹ In dit onderzoek wordt afgebakend naar het bezit en aanhouden van cryptovaluta als vermogensbestanddeel. Het proces waarbij cryptovaluta zich ontwikkelt (‘mining’) wordt buiten beschouwing gelaten.

²⁰⁰ De Reus & Van Nijnatten, *NJB* 2018/1813, par. 4.1.

²⁰¹ *Kamerstukken I* 2017/18, 34775, nr. AA, par. 1.2.

²⁰² Luth 2018.

²⁰³ De Reus & Van Nijnatten, *NJB* 2018/1813, par. 5.2.

²⁰⁴ Brief van de Staatsecretaris van Financiën van 18 februari 2021, 2021-0000022901 (*Aanhangsel Handelingen II* 2020/21, nr. 1754), p. 4.

de crypto-inkomsten en het cryptovermogen onder de radar blijft. Ik kan me voorstellen dat dit een wrang gevoel geeft aan belastingplichtigen die hun vermogen aangeven, vooral degenen die te zwaar worden belast over hun niet-renderende spaargeld. Daarnaast denk ik dat cryptoplatforms gemakkelijker hun vestigingsplaats kunnen verplaatsen naar een andere jurisdictie om zo onder minder strenge wetgeving te vallen. Dat zou kunnen betekenen dat de uitbreiding van regelgeving inzake informatie-uitwisseling of van de renseigneringsplicht mogelijk minder effectief zijn.

3.3 Toetsing

Nu hierboven een aantal in mijn ogen belangrijke knelpunten in kaart is gebracht en een toetsing aan het Europese verdragenrecht heeft plaatsgevonden, kan worden getoetst aan de rest van het toetsingscriteria, zoals beschreven is in hoofdstuk 1. Hiervoor worden het doeltreffendheidsbeginsel, het doelmatigheidsbeginsel en de uitvoerbaarheid beschouwd.

3.3.1 Doelstellingen wetgever

De wetgever had bij de invoering van de Wet IB 2001 een viertal doelstellingen welke hij met de box 3-heffing wilde bereiken. De doelstellingen waren het zorgen voor een evenwichtige en rechtvaardige belastingdruk, de verbreding en versterking van de belastinggrondslag, de vereenvoudiging van het belastingstelsel en het bevorderen van de fiscale neutraliteit. Volgens Van der Geld is het bevorderen van een evenwichtige en rechtvaardige belastingdruk de belangrijkste doelstelling. De andere doelstellingen zijn in zijn ogen evident of geen doel op zichzelf.²⁰⁵

3.3.2 Doeltreffendheidsbeginsel

De toetsing van het doeltreffendheidsbeginsel gebeurt aan de hand van een analyse van de effectiviteit van de vermogensrendementsheffing met betrekking op de vier hierboven genoemde doelstellingen.

Het zorgen voor een evenwichtige en rechtvaardige belastingdruk kan mijns inziens worden ingevuld aan de hand van het draagkrachtbeginsel. Dit beginsel vormt immers de basis van onze inkomstenbelasting.²⁰⁶ Ter herhaling, het draagkrachtbeginsel houdt in dat naar mate iemands financiële draagkracht, in dit geval vermogen, stijgt, hij naar rato meer bijdraagt.²⁰⁷ Dit is goed te zien in het progressieve belastingtarief van box 1. In box 3 kennen we een vast en dus proportioneel tarief over de box 3-grondslag. De vermogensrendementsheffing tot en met 2016 hield in feite een proportionele vermogensbelasting in van 1,2% over ieders vermogen. Dit leidt ertoe dat een persoon met een hoog vermogen absoluut meer belasting betaalde maar relatief evenveel als iemand met een laag vermogen. Als je hier nog dieper naar kijkt en je bekijkt bijvoorbeeld een individu met laagrenderend spaargeld tegenover een individu met een hoogrenderende beleggingsportefeuille, dan wordt het individu met het spaargeld relatief zwaarder belast. Hierdoor stemde de vermogensrendementsheffing al bij de invoering niet overeen met het draagkrachtbeginsel.²⁰⁸ Echter werd toen juist geopperd

²⁰⁵ Van der Geld, *WFR* 2006/302, par. 3.

²⁰⁶ Van der Geld, *WFR* 2006/302, par. 3.1.

²⁰⁷ Van Kempen, in: *Cursus Belastingrecht* IB.0.0.1.

²⁰⁸ Dusarduijn 2015, p. 317.

dat de invoering van de box 3-heffing zou leiden tot een rechtvaardigere belastingregeling dan zijn voorganger.²⁰⁹

De aanpassing vanaf 2017 diende te leiden tot een rechtvaardigere heffing omdat deze beter aan zou sluiten bij de werkelijkheid. Het idee van de veronderstelde vermogensmix met de gedifferentieerde forfaitaire rendementen was dat personen met een hoger vermogen in het algemeen hogere rendementen konden behalen omdat zij meer hoogrenderende vermogensbestanddelen zouden hebben. Daardoor zouden deze personen een hogere effectieve box 3-belasting betalen omdat voor hen een hoger verondersteld rendement in acht werd genomen. Echter leidt dit ertoe dat een individu met veel spaargeld relatief meer belasting betaalt dan een individu met eenzelfde bedrag in hoogrenderende vermogensbestanddelen. Deze problematiek is in paragraaf 3.2.3 uitgelegd bij de problematiek rond de eventuele schending van EU-recht.

Rijkers noemt de box 3-heffing dan ook al sinds de invoering een probleem van rechtsongelijkheid. Wanneer de draagkracht van mensen met een verschillende vermogensmix, bijvoorbeeld een spaarder en een belegger, in gelijke mate toeneemt, is hun behandeling niet gelijk onder de Wet IB 2001.²¹⁰ Ik sluit me dan ook aan bij de mening van Rijkers. Mijns inziens ontstaat de onrechtvaardigheid van de heffing door het niet in acht nemen van de werkelijke vermogensmix van een individu.

De tweede genoemde doelstelling, het zorgen voor een verbreding en versterking van de belastinggrondslag, is in mijn ogen gelukt. Onder de voorganger van de vermogensrendementsheffing vond in grotere mate grondslagerosie plaats. Deze grondslagerosie kwam onder meer door belastingontduiking en het gebruik van financiële producten waardoor vermogenswinsten onbelast bleven.²¹¹ Mijns inziens is het bereik van de heffing verbreed doordat de huidige box 3-regeling in principe alle vermogensbestanddelen omvat en zowel reguliere vermogensinkomsten als de vermogensmutatie in de heffing betreft. Het loslaten van het vaste forfaitaire tarief van 4% en het gebruik van historische rendementen leidt er naar mijn mening toe dat de belastinggrondslag verder wordt versterkt. Dit komt omdat bij de invoering van de box 3-heffing het forfaitaire percentage door ieder zonder al te veel risico kon worden gehaald, wat impliceert dat de rendementen van individuen in de regel vele malen hoger lag. Hierdoor werd een gedeelte van het bovenmatige rendement niet 'gepakt'. Door vast te houden aan historische gemiddelde rendementen zal, vooral gelet op de beleggingscategorie, meer de werkelijke rendementen worden gevolgd en dus de grondslag worden versterkt.

In de periode voorafgaand de invoering van de Wet IB 2001 werd duidelijk dat de Tweede Kamer een forfaitaire heffing prefereerde boven een heffing op basis van werkelijk rendement vanwege de relatieve eenvoud.²¹² Deze eenvoud was dan ook naar mijn mening goed te zien aan het feit dat gebruik werd gemaakt van een vast forfaitair rendement van 4%, zonder herwegingsmomenten en zonder inflatiecorrectie. Daarnaast omvatte box 3 alle vermogensbestanddelen die niet tot box 1 of 2 behoorde, waardoor kwalificatieproblematiek

²⁰⁹ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 4 en 296.*

²¹⁰ De Reus, WFR 2018/47, par. 3.

²¹¹ Zie hoofdstuk 2.

²¹² *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 296; Boer, NJB 2020/231, par. 2.1.*

minimaal is. Verder bestaat er geen tegenbewijsregeling. Ondanks de aanpassing in 2017 is deze eenvoud nog steeds aanwezig. De forfaitaire rendementen van beide vermogensklassen worden eenvoudig aan de hand van data berekend, waardoor bijvoorbeeld geen beleidsmatige keuzes voor het vast te stellen tarief hoeven te worden genomen. De doelstelling betreffende de eenvoud van de regeling wordt met de box 3-heffing behaald. Echter dient in het achterhoofd te worden gehouden dat de eenvoud niet door moet slaan.

De laatste doelstelling, het bevorderen van de fiscale neutraliteit, houdt in dat verstoringen als gevolg van fiscale prikkels worden beperkt. In het geval van de box 3-heffing betrof dit de belastingontwijking die zich voordeed onder de Wet IB 1964. Het voorkomen van deze ontwijking zorgt tegelijkertijd voor de verbreding en versterking van de belastinggrondslag, ofwel de tweede doelstelling. Hoewel de box 3-heffing de belastingontwijking voorkomt die bij de voorganger mogelijk was, blijven neutraliteitsproblemen bestaan bij de box 3-heffing. Afhankelijk van zijn wensen, kan een belastingplichtige bepaalde keuzes maken. Een voor de hand liggend voorbeeld betreft spaargeld. Omdat over een (spaar)vermogen jaarlijks box 3-heffing wordt geheven, kan iemand met veel spaargeld belastinguitstel realiseren via een spaar-bv. Daarbij geldt ook een lager IB-tarief in box 2 en wordt slechts VpB geheven over de daadwerkelijk gerealiseerde winsten over dat spaargeld, in praktijk nihil.²¹³ Daarentegen spelen kosten van het aanhouden van een bv wel een rol in deze keuze.

De opkomst van cryptovaluta leidt tot een vermindering van de fiscale neutraliteit. Door de anonimiteit is het (bijna) onmogelijk voor de belastingdienst om over dit vermogen te heffen. Financiële producten zoals aandelen zijn wel zichtbaar voor de belastingdienst en hierdoor kan het vermogen van een belastingplichtige worden vastgesteld. Belastingplichtigen kunnen als gevolg een fiscaal voordeel behalen door ‘onzichtbare’ vermogensgroei te behalen met cryptovaluta tegenover ‘normale’ financiële producten. Concluderend heeft de invoering van de vermogensrendementsheffing ertoe geleid dat de belastingontwijking die mogelijk was onder de Wet IB 1964 verdween, terwijl andere fiscale neutraliteitsproblematiek is blijven bestaan of is ontstaan. Mijns inziens zijn de verstoringen wel verminderd waardoor de neutraliteitsdoelstelling gedeeltelijk is gehaald.

3.3.3 Doelmatigheidsbeginsel

Cnossen en Bovenberg schrijven dat belastingen op kapitaalinkomen laveren tussen rechtvaardigheid en doelmatigheid.²¹⁴ De Reus noemt box 3 dan ook een onderwerp waar veel economen en juristen lijnrecht tegenover elkaar staan.²¹⁵ Omdat box 3 is gebaseerd op ficties, wijkt deze heffing af van de werkelijkheid en vormt de heffing dus een inbreuk op de rechtvaardigheid. Die inbreuk is aanvaardbaar als deze voldoende doelmatig is.²¹⁶ Omdat de box 3-heffing de belastingontwijking van zijn voorganger heeft beperkt en door middel van ficties een eenvoudige regeling betreft, ben ik van mening dat de regeling doelmatig is. Echter, de belangrijkste doelstelling, de evenwichtige en rechtvaardige belastingdruk, laat nog te wensen over. Met de aanpassing per 2017 probeerde de wetgever de heffing rechtvaardiger te maken maar de veronderstelde vermogensmix leidt mogelijk tot een onrechtvaardige uitwerking. Op dit punt na is de box 3-heffing enigszins doelmatig. Een ander punt betreft de

²¹³ Cnossen & Bovenberg, *WFR* 2000/4, par. 4.2.

²¹⁴ Cnossen & Bovenberg, *WFR* 2000/4, par. 1.

²¹⁵ De Reus, *WFR* 2018/47, par. 2.

²¹⁶ Bavinck, *WFR* 2019/22, par. 4.

budgettaire stabiliteit. Door de forfaitaire rendementen afhankelijk te maken van historische rendementen ontstaat een conjunctuurafhankelijke belastingopbrengst. Hierdoor is de belastingopbrengst minder stabiel. Echter, omdat de forfaitaire rendementen van de verschillende categorieën afhankelijk zijn van historische rendementen over meerdere jaren worden eventuele schokken gedempt. Mijns inziens zorgt deze demping ervoor dat de heffing niet minder doelmatig wordt.

3.3.4 Uitvoerbaarheid

De vermogensrendementsheffing is een forfaitair systeem. De daadwerkelijke opbrengsten, lasten, aankooprijzen en dergelijke informatie hoeft niet te worden bijgehouden door de burger en door de belastingdienst. De grondslag voor box 3 wordt gemakkelijk bepaald. Het nettovermogen wordt vastgesteld en wordt vervolgens via de forfaitaire vermogensmix verdeeld over de twee rendementsklassen. Doordat gebruik wordt gemaakt van een vaste forfaitaire verdeling over de twee klassen, bestaat ook geen discussie over de toewijzing van vermogensbestanddelen van een belastingplichtige aan een bepaalde klasse. Daarbij maakt het ontbreken van een tegenbewijsregeling de heffing gemakkelijker voor de fiscus. Onder andere de aanpassing van de tweepeildatasystematiek naar de eenpeildatumsystematiek en het samenvoegen van fiscale partners voor de box 3-heffing hebben de heffing mijns inziens nog verder vergemakkelijkt.²¹⁷

De belastingplichtige hoeft bij het doen van de IB-aangifte voor box 3 slechts de VIA te controleren en indien nodig aan te vullen, waardoor naar mijn verwachting de gemiddelde belastingplichtige relatief weinig tijd hoeft te besteden aan het doen van de aangifte. De gegevens voor de VIA worden aangeleverd door de ketenpartners. Zo leveren banken bijvoorbeeld de informatie van de spaar- en betaalrekeningen van een belastingplichtige aan de belastingdienst. Hierdoor ontstaat een geautomatiseerd en secuur proces wat tot minder fouten en een tijdwinst voor zowel de burger als fiscus leidt. De fiscus heeft echter geen zicht op de hoeveelheid cryptovaluta van een belastingplichtige die worden gehouden bij cryptohandelplatformen. Slechts instanties en bedrijven die onder de huidige groep ketenpartners vallen én cryptovaluta aanhouden voor hun klanten zullen de desbetreffende informatie delen. Over het cryptovermogen bij platformen die niet onder de renseigneringsplicht vallen, is een heffing niet uitvoerbaar.

Voor de wetgever leidt de vaststelling van de forfaitaire rendementen van de twee rendementsklassen niet tot extra uitvoeringslasten. Deze rendementen worden namelijk automatisch berekend aan de hand van de data inzake de achterliggende categorieën van vermogensbestanddelen. De wetgever hoeft bijvoorbeeld niet jaarlijks te onderzoeken wat de gedragseffecten en economische impact van een bepaald forfaitair rendement is. Doordat de fiscus en andere (overheids)instanties de data al verzamelen, leidt dit verder tot geen extra uitvoeringskosten voor de fiscus. Een voorbeeld hiervan is dat de gemeentes jaarlijks de WOZ-waarde vaststelt en dat de fiscus deze WOZ-waardes gebruikt voor de categorie onroerende zaken. De forfaitaire vermogensmix wordt vastgesteld op basis van de verdeling van vermogen van voorgaande belastingaangiftes van alle belastingplichtigen, zodat een gemiddelde en representatieve vermogensmix forfaitair kan worden bepaald. Kortom, veel informatie wordt via een automatisch proces verwerkt en gebruikt. Dit komt de uitvoerbaarheid ten goede.

²¹⁷ De aanpassingen waren onderdeel van de Fiscale vereenvoudigingswet 2010, zie daarvoor hoofdstuk 2.

De inspecteur zoekt verder bij het uitnodigen tot aangifte naar een balans tussen uitvoerings- en administratieve lasten en de toegevoegde waarde van informatie uit aangiftes anderzijds.²¹⁸ In andere woorden, de inspecteur zal een belastingplichtige waarvan bekend is dat deze persoon ver onder de aangiftegrens zit, niet snel uitnodigen. Met aangiftegrens bedoel ik het bedrag van vermogen vanaf € 31.340. Hoewel een belastingplichtige slechts box 3-heffing is verschuldigd vanaf € 50.000 door het heffingsvrije vermogen, zijn voor andere belastingregelingen, zoals toeslagen, verschillende bedragen van belang. Hierom wordt vanaf € 31.340 een beschikking rendementsgrondslag vastgesteld. Doordat voor de verhoging van het heffingsvrije vermogen van ruim € 30.000 naar € 50.000 deze groep belastingplichtigen al uitgenodigd werd voor het doen van aangifte, zal de groep belastingplichtigen die aangifte doet niet significant verruimen of krimpen. Hierdoor zal ook geen grote lastenvermeerdering ontstaan voor die groep.²¹⁹

Al met al ben ik van mening dat de vermogensrendementsheffing een eenvoudige en uitvoerbare regeling is voor burger en de fiscus.

3.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk zijn eerst verschillende knel- en discussiepunten van de huidige box 3-heffing besproken. Het forfaitaire rendement van 4% werd door de wetgever beschouwd als een percentage wat voor iedere belastingplichtige op lange termijn zonder risico te behalen zou zijn. In de praktijk bleek dat voor veel spaarders onhaalbaar, mede door de dalende rente. Desondanks bleef dit forfaitaire percentage omwille van de eenvoud gehandhaafd. De invoering van de forfaitaire vermogensmix leidt tot een hoge belastingdruk voor spaarders, omdat een deel van hun vermogen wordt geacht te bestaan uit beleggingen. Verder leidt de vermogensrendementsheffing tot verstoringen. Doordat belastingplichtigen met veel spaargeld vooral kosten ervaren, zullen belastingplichtigen manieren zoeken om hun belastingdruk te verlagen. Dit heeft ongewenste gevolgen zoals boxenarbitrage, het stimuleren van risicovollere beleggingsproducten en het stimuleren van schuldenfinanciering. De Hoge Raad heeft ook meermaals uitspraak gedaan over de box 3-heffing. In zijn arrest van 14 juni 2019 besliste de Hoge Raad dat in 2013 en 2014 de box 3-heffing op stelselniveau een schending vormt met het eigendomsrecht van artikel 1 EP. In die jaren was het forfaitaire rendement van 4% namelijk niet zonder veel risico te behalen op de lange termijn. Tegelijkertijd erkende de Hoge Raad dat dit rechtstekort niet door de rechter maar door de wetgever dient te worden opgelost. Op 24 december 2021 oordeelde de Hoge Raad dat de box 3-heffing vanaf 2017 strijdig is doordat het eigendomsrecht en het discriminatieverbod worden geschonden. De Hoge Raad volgt daarmee het advies van A-G Niessen.

Vervolgens is een eventuele tegenbewijsregeling in box 3 besproken. Al sinds de invoering luidt het argument tegen een tegenbewijsregeling dat de eenvoud en uitvoerbaarheid van de heffing wordt verminderd. In 2021 is opnieuw naar een tegenbewijsregeling gekeken voor belastingplichtigen met vooral of uitsluitend spaargeld. Ook deze vond geen doorgang omdat een tegenbewijsregeling voor een selecte groep strijdigheid met het gelijkheidsbeginsel op kon leveren. Ook cryptovaluta vormt een knelpunt voor box 3. Vanwege de anonimiteit kan de fiscus lastig de vermogenspositie van een belastingplichtige in cryptovaluta vaststellen. De

²¹⁸ *Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3, par. 2.1.*

²¹⁹ *Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3, par. 2.1 & 6.*

belastingdienst is daarom afhankelijk van de eerlijkheid van de belastingplichtige en de informatie-uitwisseling van de cryptoplatformen. Hoewel regelgeving inzake deze cryptovaluta wordt ingevoerd, zal naar verwachting een gedeelte onder de radar blijven.

Na de bespreking van een aantal knelpunten en de eventuele strijdigheid met het Europese recht, is de box 3-heffing getoetst aan het doeltreffendheidsbeginsel. De doeltreffendheid wordt getoetst aan de hand van de doelstellingen van de wetgever. De belangrijkste doelstelling kan worden ingevuld met het draagkrachtbeginsel. Echter, al bij de invoering voldeed de heffing niet aan het draagkrachtbeginsel, doordat spaarders relatief zwaarder werden belast dan beleggers. Ook de aanpassing per 2017 loste dit probleem niet op. De doelstelling inzake de verbreding en versterking van de belastinggrondslag werd behaald omdat de invoering van de box 3-heffing de grondslagerosie van zijn voorganger voorkwam. Bij de herziening in 2017 werd de grondslag verder versterkt omdat aangesloten werd bij het gemiddelde historische rendement. De vereenvoudigingsdoelstelling werd behaald door het hanteren van een vast forfaitair rendement op vermogen. Sinds 2017 is deze eenvoud enigszins behouden. De forfaitaire rendementen worden automatisch vastgesteld aan de hand van gemiddelde rendementen. Tot slot, de invoering van de vermogensrendementsheffing zorgde tot een vermindering van de belastingontwijking waardoor de laatste doelstelling, bevordering van de fiscale neutraliteit, werd behaald.

Bij de toetsing van het doelmatigheidsbeginsel is gekeken of de doelen van de wetgever zo efficiënt mogelijk worden behaald. De ficties van de box 3-heffing vormen een inbreuk op de werkelijkheid. Deze inbreuk is gerechtvaardigd omdat vermogensrendementsheffing leidt tot een eenvoudige heffing, een verbreding en versterking van de grondslag inhield en de fiscale neutraliteit verbeterde. Alleen het doel om een rechtvaardige en evenwichtige belasting te creëren kan nog beter worden ingevuld. Hieruit blijkt de heffing enigszins doelmatig.

Tot slot is de uitvoerbaarheid getoetst. Doordat slechts het nettovermogen hoeft te worden vastgesteld ontstaat een eenvoudig systeem. De belastingplichtige en de ketenpartners leveren de informatie aan de fiscus. Doordat slechts één peildatum van belang is, een tegenbewijsregeling ontbreekt en het vermogen van fiscale partners in samenhang worden gezien, wordt de vaststelling van het vermogen verder vereenvoudigd. De VIA zorgt voor een gemakkelijke aangifte met minder fouten. Waar nodig kan eenvoudig informatie worden aangepast door de belastingplichtige. Hierdoor ontstaat een goed uitvoerbare heffing.

Hoofdstuk 4 Alternatieven

4.1 Inleiding

Zoals is besproken in het vorige hoofdstuk is de huidige box 3-belasting onhoudbaar en wenst de wetgever stappen te kunnen zetten voor een heffing die beter bij de werkelijkheid aansluit. Echter, de wetgever erkent dat een dergelijke heffing naar werkelijk rendement op vermogen ten koste kan gaan van de eenvoud, begrijpelijkheid en uitvoerbaarheid.²²⁰ In dit hoofdstuk worden verschillende alternatieven beschouwd. Allereerst wordt de vermogensmutatiebelasting uiteengezet in zijn twee zuivere vormen: de vermogenswinstbelasting en de vermogensaanwasbelasting. Deze twee vormen worden beoordeeld en getoetst. Vervolgens worden de vier varianten uit het Keuzedocument box 3 besproken. Kortgezegd omvatten deze varianten een vermogensaanwasbelasting, een vermogenswinstbelasting, een forfaitaire vermogensrendementsheffing op basis van de werkelijke vermogensmix en aanpassingen aan de huidige vermogensrendementsheffing. Na de varianten uit het Keuzedocument komt een aantal alternatieven uit de literatuur aan bod en worden bepaalde toetsingsaspecten kort belicht. Tot slot volgt een evaluatie van de besproken alternatieven van de huidige vermogensrendementsheffing.

4.2 Vermogensmutatiebelasting

Naast het heffen over vermogen middels een vermogensbelasting of een forfaitaire vermogensrendementsheffing is het ook mogelijk om te heffen over de vermogensmutatie. De vermogensmutatieheffing kent twee hoofdvormen: de vermogenswinstbelasting en diens variant, de vermogensaanwasbelasting. In principe heffen deze twee hetzelfde. Er wordt namelijk geheven over de werkelijke groei van het vermogen. Het verschil is het moment van heffing.

De vermogenswinstbelasting komt pas aan de orde op het moment van vervreemding. De vermogensaanwasbelasting is periodiek, in de regel jaarlijks, en belast ongerealiseerde vermogensgroei. Deze twee belastingen zijn niet nieuw: in de afgelopen zestig jaar zijn de vermogenswinst- en de vermogensaanwasbelasting meermaals parlementair behandeld, terwijl de argumenten tegen deze belastingen in feite hetzelfde zijn gebleven.²²¹ Daarbij werden steeds de rechtvaardigheid en de uitvoerbaarheid afgewogen. Het argument betreffende de slechte uitvoerbaarheid bleek steeds doorslaggevend te zijn.²²² Volgens Rijkers heeft de vermogenswinstbelasting geen eerlijke kans gekregen rond de invoering van de Wet IB 2001.²²³

Verder worden onder de vermogensmutatiebelastingen in beginsel ook vermogensinkomsten belast.

4.2.1 Vermogenswinstbelasting

De vermogenswinstbelasting heft over de gerealiseerde waardevermeerdering. Zolang niet vervreemd wordt, is er over de waardevermeerdering geen belasting verschuldigd. Pas op het moment van vervreemding ontstaat de belastingclaim, welke met de vrijgekomen

²²⁰ *Kamerstukken II 2016/17*, 34552, nr. 6, p. 8.

²²¹ Zwier, *NLF-W 2021/45*, par. 2.

²²² Zwier, *NLF-W 2021/45*, par. 2.

²²³ Rijkers, *WFR 1998/160*, par. 7.

liquiditeiten kan worden voldaan.²²⁴ Iedere transactie dient zelfstandig te worden gevolgd om het verschil tussen de vervreemdingsprijs en de verkrijgingsprijs vast te stellen.²²⁵ Bij een zuivere vermogenswinstbelasting gaat het om netto-verdiensten. Kosten zijn te onderscheiden tussen aftrekbare kosten en kosten die de verkrijgingsprijs verhogen. Een goed voorbeeld hiervan speelt bij onroerende zaken: onderhoudskosten zijn aftrekbaar terwijl verbeteringskosten de verkrijgingsprijs verhoogd.²²⁶ Verder betekent dit dat verliezen aftrekbaar moeten zijn. Er is geen reden om vermogensverliezen anders te behandelen dan vermogenswinsten.²²⁷

Doordat pas belasting verschuldigd is na realisatie, ontstaat het zogeheten lock-in-effect.²²⁸ Belastingplichtigen kunnen gemakkelijk de belastingclaim uitstellen door de vermogensbestanddelen niet te vervreemden. In het geval van bijvoorbeeld overlijden of emigratie verandert de belastingplicht. Bij overlijden wordt de erfgenaam de eigenaar van de vermogensbestanddelen. Bij emigratie zal de heffingsbevoegdheid van de Nederlandse belastingdienst verdwijnen. Toch worden de vermogensbestanddelen feitelijk niet vervreemd en dus zal er geen heffing van vermogenswinstbelasting kunnen plaatsvinden. Om toch in deze gevallen een belastingplicht te creëren, dienen deze gebeurtenissen te worden aangemerkt als fictieve vervreemdingen, vergelijkbaar met de fictieve vervreemdingen in box 2. Om niet in een keer een grote belastingschuld te laten ontstaan bij een dergelijke gebeurtenis, kan als tegemoetkoming een doorschuiffaciliteit in het leven worden geroepen of een conserverende aanslag worden opgelegd.²²⁹

De meeste OESO-landen kennen een vermogenswinstbelasting.²³⁰ Om constructies met het doel uitstel van vermogenswinstbelasting te voorkomen, hebben sommige landen fictieve vervreemdingen geïntroduceerd voor specifieke beleggingsvormen. Hierdoor wordt de jaarlijkse vermogensstijging in acht genomen. In feite vallen deze beleggingsvormen dan onder een vermogensaanwasbelasting.²³¹

Tot slot, worden ook de reguliere vermogensinkomsten, zoals dividend en rente, belast. De totale mutatie van de draagkracht van een individu is immers van belang.²³²

4.2.2 Vermogensaanwasbelasting

Bij een vermogensaanwasbelasting wordt elk jaar geheven over de waardestijging van een vermogensbestanddeel. Het maakt niet uit of dit verschil daadwerkelijk gerealiseerd is. Op de peildata vindt de waardering van de vermogensbestanddelen plaats, waardoor de aanwas wordt bepaald door waardegroei. Verder wordt gecorrigeerd voor stortingen en onttrekkingen. Deze correctie is nodig zodat stortingen niet worden gezien als waardestijgingen en onttrekkingen als verliezen.²³³ Wanneer een gedeelte van het salaris

²²⁴ Kavelaars, *WFR* 2016/131, par. 3.1.

²²⁵ *Keuzedocument box 3 2017*, par. 4.

²²⁶ *Vakstudie Inkomstenbelasting*, art. 3.25 Wet IB 2001, aant. 13.7.

²²⁷ Van Rijn, *WFR* 1997/1044, par. 4.1.

²²⁸ *Keuzedocument box 3 2017*, par. 4.

²²⁹ Tigelaar-Klootwijk 2013, par. 2.4.2.3.

²³⁰ Arends, in: *Cursus Belastingrecht* IB.5.0.5.C.a.

²³¹ *Keuzedocument box 3 2017*, par. 4.2.2.

²³² Kavelaars, *NTFR* 2008/1303.

²³³ *Keuzedocument box 3 2017*, par. 3.

wordt gespaard (en overgeboekt naar de spaarrekening), wordt dit zonder correctie gezien als een waardestijging.²³⁴

Indien de vermogensbestanddelen in waarde zijn verminderd, is sprake van een verlies. In beginsel zijn deze verliezen aftrekbaar, omdat de aanwas belast is. Echter kunnen verliesverrekeningsbeperkingen worden gehanteerd. Tigelaar-Klootwijk is van mening dat onbeperkte verliesverrekening niet mag ontbreken bij een vermogensaanwasbelasting.²³⁵ Mijns inziens tast een onbeperkte verliesverrekening de uitvoerbaarheid en rechtszekerheid aan omdat belastingaanslagen niet definitief kunnen worden opgelegd.

Een vermogensaanwasbelasting is daarbij ook van toepassing op reguliere vermogensinkomsten zoals dividenden. Anders leidt bijvoorbeeld een dividenduitkering tot een verlies voor de vermogensaanwasbelasting omdat het aandeel in waarde daalt.²³⁶

Het kenmerkende nadeel van dit systeem is dat belasting dient te worden betaald, ongeacht of er liquiditeiten zijn vrijgekomen. Dit wordt ook wel het liquiditeitsprobleem genoemd. Daarentegen speelt het liquiditeitsprobleem in zekere mate ook onder het huidige forfaitaire systeem. Momenteel is belasting verschuldigd, ongeacht of de vermogensstijging gerealiseerd is of de vermogensinkomsten daadwerkelijk zijn genoten. Echter kan onder de aanwasbelasting de verschuldigde belasting hoger kan zijn dan onder het forfaitaire systeem.²³⁷

4.2.3 Overige aandachtspunten vermogensmutatiebelastingen

De zuivere vermogensaanwas- en vermogenswinstbelasting kennen geen faciliteit voor verliesverrekening. Immers, de aanwas en winsten zijn belast. De verliezen zijn aftrekbaar. Bij het alternatief van de huidige box 3 zou het een politieke keuze zijn om een beperking van de verliesverrekening te introduceren. De schatkist van de staat blijft beter beschermd, met name na een beurskrach. Verder biedt een beperking rechtszekerheid omdat na het einde van de termijn van de verliesverrekening de belastingaanslag definitief kan worden opgelegd. Tot slot zorgt een uitgebreide verliesverrekeningsmogelijkheid tot een complexer systeem.

De informatievoorziening inzake onroerende zaken en buitenlands vermogen is beperkt en dit belemmert zowel de vermogensaanwas- als de vermogenswinstbelasting.²³⁸ Veel informatie over deze vermogensbestanddelen heeft de belastingplichtige zelf. Hij wordt geacht deze in te vullen bij de IB-aangifte. Echter, de vraag is of dat daadwerkelijk gebeurt. Deze problematiek speelt zich daarentegen onverminderd af bij de huidige vermogensrendementsheffing.²³⁹ Afspraken over internationale gegevensuitwisseling tussen belastingdiensten kunnen dit probleem verhelpen.²⁴⁰

²³⁴ Arends, in: *Cursus Belastingrecht* IB.5.0.5.C.b.

²³⁵ Tigelaar-Klootwijk 2013, par. 2.4.2.2.

²³⁶ Arends, in: *Cursus Belastingrecht* IB.5.0.5.C.b.

²³⁷ *Keuzedocument box 3 2017*, par. 3.2.1.

²³⁸ PwC 2021, par. 2.

²³⁹ PwC 2021, par. 7.

²⁴⁰ PwC 2021, par. 8.1.

Het rendement van een doorsnee aandeel op de effectenbeurs bestaat uit de dividenduitkeringen en de koerswinst, minus de kosten. Onder een integrale vermogenswinstbelasting, waarbij zowel gerealiseerde vermogensgroei als reguliere vermogensinkomsten in de heffing worden betrokken, wordt slechts belasting geheven over de dividenduitkeringen zolang een aandeel niet vervreemd wordt. Pas bij verkoop van het aandeel wordt over de koerswinst geheven. Een gevolg van het lock-in-effect is dat vermogen vaak geïnvesteerd blijft in langer bestaande bedrijven. Dit heeft ongewenste economische gevolgen omdat startende ondernemingen moeilijker nieuw vermogen aantrekken.²⁴¹ Het verplaatsen van kapitaal uit bestaande ondernemingen naar startende ondernemingen zorgt immers voor heffing.

In box 2 zitten de aanmerkelijkbelangaandelen. Bovendien is box 2 een vermogenswinstbelasting. Indien de vermogenswinstbelasting wordt gekozen, is in beginsel de heffingssystematiek voor box 2- en box 3-aandelen gelijk.²⁴² Het samenvoegen van de box 2- en box 3-aandelen in een enkele heffing zou dan een mogelijkheid zijn. Echter, in box 2 geldt een ander tarief dan in box 3. Daarnaast zou kunnen worden gesteld dat box 2- en box 3-aandelen in het algemeen een ander karakter hebben: het hebben van een belang in een onderneming versus het houden van een belegging.²⁴³ Een andere fiscale behandeling kan dan gerechtvaardigd zijn. Mijns inziens kan de huidige box 2- en box 3-verhouding worden behouden vanwege het verschillende karakter.

Er bestaan ook financiële producten die de reguliere inkomsten zoals dividend herinvesteren. Hierdoor blijft de waarde van dit product stijgen maar komt de waardestijging als gevolg van bijvoorbeeld de dividenduitkering pas in uitdrukking bij vervreemding van het financiële product. Het lock-in-effect, wat inhoudt dat belastingplichtigen deze producten dus blijven vasthouden, leidt tot een economische verstoring.²⁴⁴

Zwier noemt als nadeel dat informatie over de stortingen en onttrekkingen moet worden verzameld en daarmee zorgt voor een complex systeem.²⁴⁵ Mijns inziens hoeft dit helemaal niet zo complex te zijn. Informatie over de vermogensposities worden al aangeleverd door ketenpartners. De informatie over de aan- en verkopen van verschillende vermogensbestanddelen is naar mijn verwachting niet moeilijk te verzamelen. Banken en andere ketenpartners, zoals beleggingsplatformen, zullen deze informatie al beschikbaar hebben. Echter, voor onroerend goed en buitenlands vermogen is de informatievoorziening niet vanzelfsprekend. Voor deze vermogensbestanddelen is aanvulling door de belastingplichtige vereist.

Door de vermogensbestanddelen in samenhang te bezien voor de vermogensaanwasbelasting wordt de heffing eenvoudiger en beter uitvoerbaar dan wanneer alle vermogensbestanddelen individueel moeten worden gevolgd. Dan ontstaat een simpel systeem waarbij slechts hoeft te worden gekeken naar het begin- en eindvermogen, gecorrigeerd met de aan- en

²⁴¹ Daniels & Hoekjan, *WFR* 1999/5, par. 3.2.1.

²⁴² Kavelaars, *WFR* 2016/131, par. 3.1.

²⁴³ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 7, par. 6.3.1.

²⁴⁴ *Keuzedocument box 3* 2017, par. 4.2.2.

²⁴⁵ Zwier, *NLF-W* 2021/45, par. 2.1.

verkoopen.²⁴⁶ Ter illustratie: het is gemakkelijker om jaarlijks de waarde van de volledige aandelenportefeuille te volgen dan elke aandelenpositie.

4.3 Toetsing vermogensmutatiebelastingen

4.3.1 Vermogenswinstbelasting

Europees eigendomsrecht

De toetsing van de vermogenswinstbelasting aan het Europees eigendomsrecht is overeenkomstig met de bovenstaande toetsing van de vermogensaanwasbelasting. Opnieuw wordt beoordeeld of sprake is van een schending van het eigendomsrecht dan wel dat deze gerechtvaardigd is. Ook bij deze variant is op stelselniveau geen sprake van een buitenproportionele schending van het eigendomsrecht. Er wordt geheven over de daadwerkelijke rendementen. Omdat slechts bij vervreemding van het vermogensbestanddeel belasting is verschuldigd, en bij deze vervreemdingen liquide middelen vrijkomen, kan de belastingschuld direct worden betaald. Daarentegen kan de verschuldigde belasting wel in een keer relatief hoog zijn, indien de vermogenswinst over een lange periode zeer hoog was. Al met al ben ik van mening dat de vermogenswinstbelasting door de beugel van het Europees eigendomsrecht kan, omdat een belastingplichtige geen belasting is verschuldigd over vermogenswinsten die nog niet gerealiseerd zijn.

Doeltreffendheid

Bij de parlementaire behandeling van de vermogensrendementsheffing is naast de vermogensaanwasbelasting ook de vermogenswinstbelasting besproken. Ook deze kreeg geen kans omdat de wetgever van mening was dat de heffing gecompliceerd en onuitvoerbaar zou zijn. De vermogenswinstbelasting leidt verder tot een minder stabiele opbrengst dan de huidige box 3.²⁴⁷ De vermogenswinstbelasting zou daarentegen wel beter aansluiten bij het draagkrachtbeginsel, omdat deze net zoals de vermogensaanwasbelasting aansluit bij het werkelijke rendement. Omdat slechts bij realisatie een belastingclaim ontstaat, is de opbrengst conjunctuurafhankelijk en afhankelijk van de verkoopkeuze van de belastingplichtige. De vermogenswinstbelasting is een eenvoudige heffing. Belasting wordt geheven op het moment van realisatie en over het verschil tussen aankoop- en verkoopprijs. Hierdoor is deze ook te begrijpen voor de burger. Echter kan de administratie van de aankoop- en verkoopprijzen complex worden, wat de eenvoud schaadt. Daarbij verbetert de fiscale neutraliteit omdat belastingplichtigen worden belast over de werkelijke rendementen van hun vermogensbestanddelen. Over de fiscale neutraliteit van de vermogenswinstbelasting vergeleken met de vermogensaanwasbelasting kan het volgende worden gezegd. Door het verschil in het moment van heffing (jaarlijks versus bij realisatie) zou te verwachten zijn dat onder een vermogenswinstbelasting een voorkeur uitgaat voor accumulerende financiële producten. Deze verwachting is gestoeld op de aanname dat belastingplichtigen een voorkeur hebben voor belastinguitstel.

Doelmatigheid

De vermogenswinstbelasting leidt pas bij realisatie tot een belastingschuld, waardoor geen liquiditeitsprobleem ontstaat. Dit zorgt voor een kleinere last voor de belastingplichtige. Verder is de vermogenswinstbelasting een begrijpelijke regeling. De begrijpelijkheid is daarom

²⁴⁶ Zwier, *NLF-W* 2021/45, par. 2.1.

²⁴⁷ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 7, par. 6.2.1.2.

hoger, vergeleken met de vermogensaanwasbelasting. Deze laatste belasting kan onaanvaardbaar aanvoelen omdat ook over ongerealiseerde vermogensstijgingen belasting is verschuldigd. De eenvoud kan echter verslechteren door de uitvoerbaarheid. Voor elke vermogensbestanddeel dient de aankoopprijs en verkoopprijs te worden vastgesteld. Indien dit voor een lange periode dient te worden bijgehouden, kan dit mogelijk tot problemen leiden. Deze problematiek wordt hierna besproken.

Uitvoerbaarheid

De uitvoerbaarheid van de vermogenswinstbelasting is afhankelijk van de belastingplichtige en de ketenpartners, net zoals bij de vermogensaanwasbelasting. Verder krijgt de belastingdienst een grotere rol in de uitvoerbaarheid. De ketenpartners dienen duidelijk de aankoopprijs van een vermogensbestanddeel te delen met de belastingdienst. Vervolgens dienen de ketenpartners deze vermogensbestanddelen te volgen en bij de vervreemding de verkoopprijs te delen met de belastingdienst. Door direct bij aankoop en verkoop de informatie te delen met de fiscus, in plaats van bijvoorbeeld jaarlijks op een moment, kan de informatieverwerking verspreid worden over het jaar. De grotere rol van de fiscus is gelegen in het opbouwen van een database van de aankoop- en verkoopprijzen van de vermogensbestanddelen. De belastingplichtige moet jaarlijks bij zijn aangifte de VIA controleren en indien nodig aanvullen, zoals bij de vermogensrendementsheffing en de vermogensaanwasbelasting. Echter, doordat de vervreemding lang op zich kan wachten, dient een uitvoerige administratie te worden bijgehouden. Voor belastingplichtigen met veel verschillende vermogensbestanddelen kan dit leiden tot meer uitvoeringslasten. Verder kan het zijn dat discussies dienen te worden gevoerd over de historische aankoopprijs uit het verre verleden. Aan de andere kant, digitalisering leidt ertoe dat informatie gemakkelijk bewaard en verwerkt kan worden. Bovendien wordt reeds veel informatie inzake de aankoop- en verkoopprijzen bijgehouden door de ketenpartners en gedeeld met de fiscus. Concluderend zal de uitvoerbaarheid slechts in kleine mate achteruitgaan.

4.3.2 Vermogensaanwasbelasting

Europees eigendomsrecht

In hoofdstuk 3 is uiteengezet hoe de vermogensrendementsheffing van box 3 zich verhoudt met het Europees eigendomsrecht. De beantwoording van de vraag of sprake is van een eigendomsrecht blijft ten opzichte van de vermogensrendementsheffing onveranderd. Het heffen van een belasting is een schending van dit eigendomsrecht. Echter, deze schending is toegestaan indien deze schending gerechtvaardigd kan worden. Belastingen heffen ten einde het dienen van het algemeen belang is een dergelijke rechtvaardiging. Als de vermogensaanwasbelasting de plek van de vermogensrendementsheffing inneemt, zal het karakter inzake het innen van belastingopbrengsten voor het algemeen belang onveranderd blijven. De rechtvaardiging ten behoeve van het algemeen belang wordt vervolgens nog getoetst aan de proportionaliteit tussen het individuele en het algemeen belang. Mijns inziens blijkt uit de rechterlijke uitspraken, besproken in hoofdstuk 3, dat deze proportionaliteit bij de vermogensrendementsheffing via twee manieren te toetsen is. Ten eerste, een toetsing op stelselniveau een last ontstaat. Op stelselniveau levert de vermogensaanwasbelasting mijns inziens geen strijdigheid op. Alleen over de werkelijke vermogensaanwas wordt belasting geheven. De strijdigheid van de vermogensrendementsheffing die werd veroorzaakt doordat het forfaitaire rendement onmogelijk te behalen bleek met risicoloze beleggingen, verdwijnt. De tweede manier is of voor een specifieke belastingplichtige een individuele last zou

ontstaan. Echter, omdat deze toets afhankelijk is van de individuele feiten en omstandigheden, zal hier niet verder op in worden gegaan.

Doeltreffendheid

Ten tijde van de invoering van de vermogensrendementsheffing werd ook een vermogensaanwasbelasting besproken. De heffing op basis van werkelijk rendement zou goed aan het draagkrachtbeginsel voldoen. Echter, vanwege de wens voor een uitvoerbare, eenvoudige belasting met een stabiele opbrengst is gekozen voor de vermogensrendementsheffing.²⁴⁸

Een vermogensaanwasbelasting doet recht aan het draagkrachtbeginsel omdat wordt geheven over werkelijke vermogensstijgingen, ongeacht of deze zijn gerealiseerd. Een belastingplichtige met een hoge aanwas betaalt derhalve meer belasting dan een belastingplichtige met een lage aanwas. Dit is in lijn met het draagkrachtbeginsel. Verder is de belastingopbrengst van een vermogensaanwasbelasting conjunctuurgevoelig. Als vermogensstijgingen worden behaald, stijgt de belastingopbrengst. In zekere zin is dit vergelijkbaar met de vermogensrendementsheffing waar een forfaitair rendement in acht wordt genomen over de vermogenspositie op de peildatum. Dit terwijl het volgende jaar het vermogen een stuk hoger dan wel lager kan liggen. Bij de forfaitaire rendementsheffing is het effect daarentegen veel kleiner, omdat de forfaitaire rendementspercentages minder snel meebewegen. Aangezien bij de vermogensaanwasbelasting over ongerealiseerde vermogensstijgingen wordt geheven, leidt dit enigszins tot een stabiele belastingopbrengst. De grondslag voor de vermogensaanwasbelasting is het verschil in de vermogenspositie van een belastingplichtige op het begin en het einde van het jaar, gecorrigeerd voor stortingen en onttrekkingen. Hierdoor ontstaat een simpele berekening en daarmee een eenvoudige heffing. Ook zorgt een vermogensaanwasbelasting voor een verbeterde fiscale neutraliteit. Dit komt doordat wordt geheven over het werkelijke rendement. Onder de vermogensrendementsheffing was het fiscaal voordeliger om een hoger rendement te behalen dan het forfaitaire rendement dat in aanmerking werd genomen voor een belastingplichtige. In het algemeen leiden financiële producten met meer risico tot een hoger rendement. Dit impliceert een fiscale stimulering voor risicovollere financiële producten. Als wordt geheven over het werkelijke rendement verdwijnt deze stimulering.

Doelmatigheid

Voor de toetsing van de doelmatigheid van de vermogensaanwasbelasting is het van belang dat de regeling efficiënt de doelen van de wetgever behaalt. De vermogensaanwasbelasting is in lijn met het draagkrachtbeginsel, omdat wordt geheven over werkelijke vermogensaanwas. Een additioneel gevolg daarvan is dat de fiscale neutraliteit wordt verbeterd. Omdat ook over niet-gerealiseerde vermogensstijgingen wordt geheven, en de vermogensaanwasbelasting conjunctuurgevoelig is, zal naar mijn verwachting de belastingopbrengst niet drastisch verslechteren. Dit maakt de vermogensaanwasbelasting mijns inziens een enigszins efficiënte regeling. Daarentegen kan het liquiditeitsprobleem leiden tot een last, c.q. inefficiëntie, voor een aantal belastingplichtigen. Een tegemoetkoming voor deze belastingplichtigen kan deze inefficiëntie verminderen. Een andere last kan de

²⁴⁸ Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 7, par. 6.2.1.

uitvoerbaarheid van de heffing zijn omdat de stortingen en onttrekkingen moeten worden bijgehouden. De uitvoerbaarheid wordt hierna besproken.

Uitvoerbaarheid

De uitvoerbaarheid van de vermogensaanwasbelasting is afhankelijk van de belastingplichtige en de ketenpartners. Veel informatie over de waarde van de vermogensbestanddelen en over de stortingen en onttrekkingen is onderdeel van de renseigneringsplicht van de ketenpartners. Een groot gedeelte van de informatie over bijvoorbeeld de aandelenportefeuille, bank- en spaartegoed en dergelijke is dus reeds voorhanden bij deze ketenpartners. Deze informatie moet na het belastingjaar worden verwerkt en verstuurd naar de fiscus. De fiscus faciliteert vervolgens de VIA aan de belastingplichtige. Ten aanzien van de waarden van de vermogensbestanddelen verandert er weinig ten opzichte van de vermogensrendementsheffing. De vermogensmutatie moet jaarlijks worden geregistreerd. Mogelijk brengt de identificatie van stortingen en onttrekkingen problemen met zich mee. Voor de belastingplichtige is de VIA een tijdbesparende oplossing. De reeds aangeleverde informatie dient slechts gecontroleerd en indien nodig aangevuld te worden. De verwachting is dat de in het buitenland gelegen vermogensbestanddelen meer controle behoeven, vanwege onder andere de trage of ontbrekende informatie-uitwisseling. Deze buitenland-problematiek speelt tevens bij de vermogensrendementsheffing en zal bij alle alternatieven van de huidige regeling een rol spelen. Al met al, de uitvoerbaarheid vermindert slechts ten aanzien van de stortingen en onttrekkingen. De uitvoerbaarheid is derhalve afhankelijk van de informatiesystemen van de ketenpartners en de fiscus. Indien deze te kort komt, leidt de regeling mogelijk tot onjuistheden.

4.4 Keuzedocument box 3

In 2017 publiceerde de Staatssecretaris van Financiën het 'Keuzedocument box 3'. Dit betrof een aanvulling op de in 2016 aangeboden voortgangsrapportage inzake een mogelijke heffing op basis van werkelijk rendement.²⁴⁹ Het rapport bevat vier mogelijkheden voor de wetgever om een heffing te implementeren welke beter aansluit bij een heffing op basis van werkelijk rendement. Varianten C en D gaan uit van een forfaitair rendement, zoals bij de huidige vermogensrendementsheffing. Variant C hanteert een individuele vermogensmix terwijl variant D slechts kleine aanpassingen inzake de box 3-heffing kent.

Vooraf varianten A en B zijn van belang. Over financiële producten zoals aandelen en andere derivaten wordt in variant A een vermogensaanwasbelasting gehanteerd en in variant B een vermogenswinstbelasting. Omdat vermogensbestanddelen naast de vermogensmutatie ook reguliere vermogensinkomsten hebben, zoals dividenden, worden deze ook belast onder de vermogensaanwasbelasting respectievelijk vermogenswinstbelasting. Varianten A en B kennen daarnaast nog een heffing over de reguliere voordelen uit bank- en spaartegoed en een forfaitaire heffing over overige vermogensbestanddelen. Er is dus gekozen om over de verschillende vermogensbestanddelen op verschillende manieren te heffen. Dit is te verklaren omdat bijvoorbeeld bij de overige vermogensbestanddelen het gebruik van een vermogensaanwas- of vermogenswinstbelasting minder uitvoerbaar is.

²⁴⁹ Keuzedocument box 3 2017, par. 1.

In dit onderdeel worden varianten A tot en met D behandeld. Bij varianten A en B worden enkele toetsingsaspecten besproken omdat de vermogensaanwasbelasting en vermogenswinstbelasting reeds getoetst zijn. Variant C zal bovendien worden getoetst. Omdat variant D slechts geringe aanpassingen inhoudt, wordt variant D niet verder dan noodzakelijk besproken.

4.4.1 Variant A

Variant A bestaat uit een vermogensaanwasbelasting over onder andere aandelen en derivaten. Voor bank- en spaartegoeden worden de reguliere voordelen belast. Overige vermogensbestanddelen zoals onroerende zaken worden belast over een forfaitair rendement.²⁵⁰

4.4.2 Variant B

In variant B geldt een vermogenswinstbelasting voor de reguliere vermogensinkomsten en de gerealiseerde waardeinstijgingen van aandelen, obligaties en andere derivaten. Daarnaast wordt over de reguliere vermogensinkomsten van bank- en spaartegoed geheven. Voor andere vermogensbestanddelen, zoals onroerende zaken, zal een forfaitair rendement worden gehanteerd. Wel leiden reguliere vermogensinkomsten, zoals dividenduitkeringen, tot directe heffing. Echter, deze vermogensinkomsten garanderen geen stabiele belastinginkomsten. Dividenduitkeringen zijn immers afhankelijk van de winst en het dividendbeleid van een onderneming.

4.4.3 Variant C

Variant C omvat een plan om uit te gaan van actuelere historische rendementen voor de berekening van het forfaitaire rendement. Daarnaast wordt hierbij aangesloten bij de individuele vermogenssamenstelling van een belastingplichtige. Elke categorie vermogensbestanddelen krijgt dan zijn eigen forfaitaire rendement. Het voordeel hiervan is dat er een betere aansluiting bij werkelijkheid is dan huidige vermogensrendementsheffing. Verder blijft de heffing zeer eenvoudig omdat per categorie vermogensbestanddelen een forfaitair rendement wordt aangehouden. De nadelen van dit voorstel zijn dat dit leidt tot peildatumarbitrage en afbakeningsproblematiek. Dit laatste ontstaat door de verschillende categorieën met elk eigen forfaitaire rendementen. Sommige financiële producten kunnen zich in een grijs gebied begeven waardoor het moeilijk is om ze tot een bepaalde categorie te rekenen. Dit leidt er mede toe dat belastingplichtigen een fiscaal voordeel kunnen behalen door bepaald vermogen om te zetten in een financieel product welke een lager forfaitair rendement kent. Het gebruik van uitgebreide antimisbruikmaatregelen leidt tot meer uitvoeringskosten en deze zijn daarnaast niet op te nemen in de VIA.²⁵¹

Het is ook mogelijk om een minder strikte vorm van variant C te hanteren. Een aantal categorieën kan naar mijn mening relatief duidelijk worden onderscheiden. De definities van bepaalde vermogensbestanddelen zijn in wetgeving gedefinieerd of zelfs vergaand geharmoniseerd binnen de Europese Unie. Een voorbeeld hiervan is spaargeld welke onder de Wet op het financieel toezicht is beschreven.²⁵² Daarnaast kan ik me voorstellen dat andere

²⁵⁰ Keuzedocument box 3 2017, par. 3.

²⁵¹ Keuzedocument box 3 2017, par. 5.2.1.

²⁵² Keuzedocument box 3 2017, par. 5.1.1.

vermogenscategorieën zoals onroerende zaken onderscheiden kunnen worden. Een individuele vermogensmix op basis van enkele categorieën, zoals betaal- en spaargeld, onroerende zaken, schulden en overige beleggingen, zou dan mogelijk zijn.

Deze mildere variant zou mijns inziens de afbakeningsproblematiek van variant C in zekere zin verhelpen. Echter blijven de forfaits bestaan, wat naar mijn verwachting problemen oplevert met het Europese discriminatieverbod. Zoals besproken in hoofdstuk 3 was sprake van een schending van het discriminatieverbod in het geval dat gesproken werd van een gemiddeld rendement dat als forfaitair rendement wordt gebruikt. Dit impliceert dat een groep belastingplichtigen onder het gemiddelde zit en een andere groep boven het gemiddelde. Verder blijft zonder uitgebreide antimisbruikmaatregelen de peildatumarbitrage een probleem. Tot slot, variant C leidt tot economische verstoringen. Doordat elke categorie een eigen forfaitair rendement kent, beïnvloedt dit forfaitaire rendement de investeringskeuze van de belastingplichtige.

Europees eigendomsrecht

Een variant op de forfaitaire vermogensrendementsheffing waarbij wordt uitgegaan van actuelere rendementen bij de individuele vermogensmix, zal bij de toetsing aan het Europees eigendomsrecht naar mijn verwachting beter scoren dan de huidige box 3-heffing. Dit komt omdat de werkelijke verdeling van vermogensbestanddelen van een individu in acht wordt genomen. Een individu met een hoog spaarvermogen wordt dan niet geacht een deel te hebben belegd, zoals dat onder de huidige regeling geldt. Daardoor leidt de huidige box 3-heffing tot een zware last omdat spaargeld een laag rendement oplevert terwijl voor het beleggingsgedeelte een hoog forfaitair rendement in acht wordt genomen. Hierdoor kan het beargumenteerd worden dat deze variant de proportionaliteitstoets (beter) doorstaat. De toetsing van het Europese discriminatieverbod zou daarentegen wel tot problemen leiden. Echter gaat dat deze toets te buiten.

Doeltreffendheid

Door het gebruik van de werkelijke individuele vermogensmix zal op papier beter worden aangesloten bij het draagkrachtbeginsel. Gemiddeld leidt beleggen in aandelen tot een hoger rendement dan bijvoorbeeld sparen of het bezitten van obligaties. Een individu die meer in aandelen belegt, heeft gemiddeld een hoger rendement. Als voor elke vermogenscategorie een eigen forfaitair rendement wordt vastgesteld, wordt een hoger forfaitair rendement in acht genomen. Er is dan ook meer belasting verschuldigd. Feitelijk heeft natuurlijk iedereen een eigen vermogensmix en heeft elk vermogensbestanddeel een ander rendement. Zo kan de ene belegger veel rendement hebben en de andere belegger zelfs een verlies hebben. Met de werkelijke rendementen wordt dus geen rekening gehouden. Dit systeem leidt, ten opzichte van de huidige box 3-heffing, tot een verbetering voor grootsparenders. Zij worden niet meer geacht een gedeelte van hun vermogen te hebben belegd. Voor personen die voornamelijk beleggen en veel hogere rendementen behaalden dan het forfaitaire rendement van de rendementsklasse II 'beleggen', leidt dit systeem naar mijn verwachting tot een hogere belastingdruk. De rendementsklasse 'beleggen' wordt nu onderverdeeld in meerdere categorieën met hun eigen forfaitaire rendement, wat een betere aansluiting bij de werkelijke gemiddelde historische rendementen vormt. Deze variant verslechtert wel de fiscale neutraliteit. Doordat de verschillende categorieën een eigen forfaitair rendement krijgt, zullen beleggingskeuzes afhankelijk worden van het forfaitaire rendement. Hierdoor blijft

bijvoorbeeld de problematiek van het stimuleren van risico bestaan. Verder zorgen de verschillende categorieën tot afbakeningsproblematiek, c.q. de vraag tot welke categorie een vermogensbestanddeel behoort. Dit leidt bovendien tot een minder eenvoudige heffing. Naar verwachting zal de belastingopbrengst niet ingrijpend veranderen.²⁵³ Omdat jaarlijks over forfaitair rendement wordt geheven, is de systematiek voor de belastingopbrengst gelijk met de huidige box 3.

Doelmatigheid

Bij de toetsing aan het doelmatigheidsbeginsel lijkt op het eerste gezicht een efficiëntiewinst te ontstaan. De werkelijke vermogensmix wordt in acht genomen, wat voor vooral spaarders een vooruitgang zou zijn. Verder worden nog actuelere forfaitaire rendementen in acht genomen. Dit komt het draagkrachtbeginsel ten goede. Het aanpassen van de huidige box 3-regeling naar de vorm voorgesteld in variant C zorgt daarbij niet voor negatieve (gedrags)effecten op de belastingopbrengst. De voorgestelde aanpassing leidt echter wel tot nieuwe verstoringen door de afbakeningsproblematiek. Hierdoor vermindert ook de eenvoud. Hierdoor kan het bijvoorbeeld nodig zijn om reparatiewetgeving voor de ontstane hybride vermogensbestanddelen in te voeren. Verder zullen belastingplichtigen en de belastingdienst steeds vaker in discussie moeten gaan inzake de kwalificatie van vermogensbestanddelen.

Uitvoerbaarheid

De uitvoerbaarheid van deze variant zal minder zijn dan de huidige box 3-heffing. Voor de belastingdienst wordt de heffing minder uitvoerbaar omdat het toewijzen van vermogensbestanddelen aan categorieën zal leiden tot discussies met belastingplichtigen. De wetgever zal antimisbruikmaatregelen en andere reparatiewetgeving moeten invoeren. Op het gebied van het aanleveren van informatie door de ketenpartners en het doen van aangifte door de belastingplichtigen zal weinig veranderen. Alleen als discussies met de belastingdienst ontstaan omtrent de kwalificatie van een vermogensbestanddeel zal dit leiden tot meer uitvoeringslasten. De ketenpartner moet mogelijk meer relevante informatie delen en de belastingplichtige dient bewijsstukken aan te leveren voor zijn standpunt.

4.4.4 Variant D

Variant D houdt een aantal voorgestelde aanpassingen van de huidige vermogensrendementsheffing in. Het voordeel van deze variant is dat deze op korte termijn kan worden ingevoerd, de eenvoud wordt gehandhaafd en de belastingopbrengsten blijven relatief stabiel.²⁵⁴ Voor dit tekstdeel is het belangrijk dat het 'Keuzedocument box 3' werd gepubliceerd in 2017 waardoor bijvoorbeeld sub-varianten D1a en D1b uit het Keuzedocument nu niet meer relevant zijn. Deze sub-varianten hielden een verhoging van het heffingsvrije vermogen in. Op het moment van schrijven is het heffingsvrije vermogen hoger dan in de twee voorgestelde sub-varianten. Variant D2 bevat een voorstel om de herijkingsformules van de categorie spaargeld en de categorie beleggingen aan te passen waardoor deze actueler wordt. Mijns inziens leidt dit slechts tot minimale verschillen voor de portemonnee van een belastingplichtige. Variant D3 houdt in dat in de eerste vermogensschijf wordt verondersteld dat de belastingplichtige louter spaargeld heeft. Dit is een verbetering voor de spaarders. Mijns inziens zorgt dit niet ervoor dat het onderliggende probleem van de

²⁵³ Keuzedocument box 3 2017, par. 5.4.3.

²⁵⁴ Keuzedocument box 3 2017, par. 6.1.

vermogensrendementsheffing wordt opgelost. Het probleem wordt simpelweg verschoven naar de volgende schijf. Spaarders worden in de volgende schijven nog wel geacht beleggingen te hebben. Zowel variant D2 als D3 veranderen de vermogensrendementsheffing niet op stelselniveau, waardoor in feite geen verbetering plaatsvindt. Tot slot wordt in het Keuzedocument bij variant D genoemd dat kleine structuuraanpassingen van de box 3-heffing onderzocht kunnen worden. Voorbeelden zijn een oplopend box 3-tarief of het hanteren van meer dan wel minder vermogensschijven.²⁵⁵

4.5 Vergelijking varianten Keuzedocument box 3

De wetgever wenst op termijn een heffing naar werkelijk rendement te introduceren.²⁵⁶ Na het arrest van de Hoge Raad van 24 december 2021 is het duidelijk dat het forfaitaire systeem zoals we dat nu kennen niet meer houdbaar is.²⁵⁷

Variant C kan mijns inziens als tussenoplossing worden gezien omdat deze nog te veel leunt op forfaitaire rendementen. Het in acht nemen van de individuele vermogensmix is een goede stap. Echter, de afbakeningsproblematiek van de vermogensbestanddelen leiden naar mijn mening tot uitvoeringsproblemen. De staatssecretaris onderkent zelfs dat deze variant meer problemen met zich meebrengt dan variant A en B, zoals een toename op ontwijking en fraude.²⁵⁸ Variant C leidt verder tot meer uitvoeringslasten voor ketenpartners, belastingdienst en de belastingplichtige. Elke vermogenscategorie moet in kaart worden gebracht. Als deze lastenverhoging toch acceptabel wordt geacht, dan kan beter meteen voor een vermogenswinst- of vermogensaanwasbelasting worden gekozen. De uitvoeringslasten van de drie varianten A, B en C zullen ongetwijfeld stijgen tegenover de huidige box 3-heffing. Echter, bij de vermogenswinst- en vermogensaanwasbelasting wordt wel geheven naar werkelijk rendement. Kiezen voor een problematische tussenoplossing, variant C, lijkt mij dan niet voor de hand liggend. Varianten A en B gaan uit van een forfaitair rendement op overige bezittingen en heffen over het werkelijke rendement over spaar- en banktegoeden. Ze verschillen door het moment van heffing bij aandelen, derivaten en dergelijke financiële producten.

Variant A bevat een vermogensaanwasbelasting. Over de waardestijging wordt geheven, ongeacht of deze waardestijging daadwerkelijk tot uitdrukking is gekomen. De belastingplichtige is ieder jaar belasting verschuldigd, vergelijkbaar met de huidige box 3-heffing. Hierdoor kan een liquiditeitsprobleem bij deze belastingplichtige ontstaan. Dit is op te lossen door bijvoorbeeld uitstel van betaling te verlenen. Daarentegen kan de belastingschuld worden betaald met inkomen uit box 1 of 2 of indien de belastingplichtige reguliere inkomsten zoals dividend geniet. Voor vermogensverliezen als gevolg van koersdalingen zou een verliesverrekening een oplossing zijn. Het liquiditeitsprobleem is mijns inziens te overzien.

Variant B gaat uit van een vermogenswinstbelasting. Op het moment van vervreemding is pas belasting verschuldigd. Het aanhouden van het beleggingsobject leidt dus tot belastinguitstel.

²⁵⁵ Keuzedocument box 3 2017, par. 6.1.

²⁵⁶ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 21 juni 2021, 2021-0000089931 (*Kamerstukken II* 2020/21, 35572, nr. 92).

²⁵⁷ Zie daarvoor paragraaf 3.2.3 van deze scriptie.

²⁵⁸ Keuzedocument box 3 2017, p. 4.

Tussentijdse reguliere inkomsten zoals dividend leiden wel tot belastingheffing in het belastingjaar. Deze variant leidt tot een lock-in-effect. Zolang het beleggingsobject niet wordt vervreemd, is over de vermogensstijging geen belasting verschuldigd. Het beleggingsobject kan onwenselijk lang worden aangehouden. Echter valt dit in de praktijk nog te bezien.²⁵⁹ Een belegger zal naar mijn verwachting een beleggingsobject niet onwenselijk lang aanhouden indien hij een goede koerswinst kan behalen. Verder kan ook gebruik worden gemaakt van financiële producten of constructies waarbij reguliere inkomsten niet direct tot uitdrukking komen. Voor dit probleem kennen sommige landen een vermogensaanwasbelasting specifiek voor dat soort financiële producten.²⁶⁰

Onder varianten A en B wordt bij vermogensbestanddelen waarvan minder informatie beschikbaar is, zoals onroerende zaken, een forfaitair rendement in acht genomen. Het nadeel hiervan is dat wanneer een belastingplichtige vooral dergelijke vermogensbestanddelen heeft, in feite een forfaitaire heffing ontstaat voor de desbetreffende belastingplichtige. Dat leidt tot dezelfde onwenselijkheid die onder de huidige box 3-heffing ontstaat. Door de informatieverzameling over de minder transparante vermogensbestanddelen te verbeteren, kan ook voor die categorieën vermogensbestanddelen een heffing naar werkelijk rendement plaatsvinden. Zo zou bij onroerende zaken gedacht kunnen worden aan een uitbreiding van de renseigneringsplicht om huuropbrengsten inzichtelijk te maken. Waardemutaties van onroerende zaken worden immers al bijgehouden via de WOZ-waarde en kooptransacties zijn reeds inzichtelijk bij ketenpartners.

4.6 Andere varianten

In de literatuur en de parlementaire stukken zijn ook verschillende varianten en mengvormen voorbijgekomen. Een aantal, naar mijn mening opvallende, varianten wordt beschouwd. Wat betreft de toetsing worden bepaalde punten kort aangestipt om niet in de herhaling te treden.

4.6.1 Vermogensaanwinstbelasting

Ten tijde van de invoering van de Wet IB 2001 kwam GroenLinks met een voorstel inzake een vermogensaanwinstbelasting. Deze zou in de ogen van de GroenLinks-fractie een beter voorstel zijn dan de voorgestelde forfaitaire vermogensrendementsheffing. Onder de vermogensaanwinstbelasting worden gerealiseerde vermogensinkomsten zoals rente, dividend en huur belast. Daarnaast wordt bij financiële producten zoals aandelen en obligaties jaarlijks geheven over de vermogensaanwas. De gerealiseerde vermogenswinst wordt bij roerende zaken belast en bij onroerende zaken geldt een forfaitair rendement van 4% op de WOZ-waarde. De eigen woning wordt ook forfaitair in de heffing betrokken voor zover deze de vrijgestelde eigenwoningwaarde te boven gaat. Bij vervreemding van onroerende zaken wordt de gerealiseerde vermogenswinst ook in de heffing betrokken voor zover deze winst meer dan 6% op jaarbasis bedraagt. Daarbij wordt een progressief box 3-tarief geïntroduceerd. Wat opvalt aan het plan van GroenLinks is dat bovendien de vermogensbelasting gehandhaafd blijft.²⁶¹ Naar mijn mening legt dit voorstel een goede basis voor een heffing op basis van werkelijk rendement. De keuze voor een heffing voor gerealiseerde vermogensinkomsten, een aanwasbelasting voor financiële producten en een

²⁵⁹ Kavelaars, *WFR* 2016/131, par. 3.1

²⁶⁰ *Keuzedocument box 3 2017*, par. 4.2.2.

²⁶¹ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26727, nr. 7, par. 6.2.1.4.

forfaitaire heffing op onroerende zaken (die in beginsel moeilijker te volgen zijn) lijkt op de eerder besproken variant A uit het Keuzedocument box 3. De voordelen (en nadelen) van die opzet is reeds besproken. Echter, het probleem van dit plan was destijds, en in zekere zin tegenwoordig, dat een vermogensbelasting niet meer wenselijk was. Mijns inziens leidt het houden van de vermogensbelasting tot problemen met het Europees eigendomsrecht, onbegrip bij belastingplichtigen, economische dubbele heffing, economische verstoringen zoals belastingontwijking en problemen met internationale verdragen. Daarnaast zou ten tijde van de Wet IB 2001-invoering de dataverzameling en -verwerking onuitvoerbaar zijn voor het heffen over het werkelijke rendement, vergelijkbaar met het argument die momenteel wordt gegeven. Aan de andere kant zijn in de afgelopen twee decennia de technologische mogelijkheden significant ontwikkeld. Al met al, het GroenLinks-voorstel had een goede basis maar liep zijn tijd vooruit. Verder was het handhaven van de vermogensbelasting op dat moment (politiek) ondenkbaar.

4.6.2 Werkelijke vermogensmix van spaargeld, beleggingen en schulden

De afgelopen jaren heeft de wetgever kleine stappen genomen richting een heffing naar werkelijk rendement. Voorbeelden hiervan zijn de aanpassing van box 3 per 2017 en de verhogingen van het heffingsvrije vermogen om spaarders te ontzien. De Staatssecretaris van Financiën stelde op 6 september 2019 voor om box 3 opnieuw te hervormen per 2022. Zijn voorstel zou een extra tegemoetkoming vormen voor spaarders en tegelijkertijd belastingplichtigen die lenen om te beleggen zwaarder belasten. Dit voorstel hield een werkelijke vermogensmix van spaargeld, beleggingen en schulden in. Bij spaargeld en beleggingen wordt elk een eigen forfaitair rendement verondersteld. Schulden krijgen een eigen debetrente, gebaseerd op de gemiddelde hypotheekrentes. Verder komt er een heffingsvrij inkomen in de plaats van een heffingsvrij vermogen.²⁶² Op het eerste gezicht oogde dit voorstel mijns inziens doeltreffend. Spaarders zouden worden ontlast en een selecte groep beleggers zou zwaarder belast worden, wat in lijn ligt met het draagkrachtbeginsel. Verder zou de heffing begrijpelijker worden en door een verhoging van het box 3-tarief budgettair neutraal uitpakken. De toename in arbitrage als gevolg van het wetsvoorstel zou worden tegengegaan met effectieve antimisbruikbepalingen.²⁶³ Echter, vooral de kleine beleggers met een defensieve beleggingsstrategie zouden onevenwichtig zwaar belast worden. Als gevolg werd in 2020 dit voorstel ingetrokken.²⁶⁴

4.6.3 Onroerende zaken naar box 1

Heithuis stelt voor om de onroerende zaken los te koppelen van de andere vermogensbestanddelen in box 3. Zijn voorkeur gaat uit naar een overheveling van de onroerende zaken naar box 1. In box 1 wordt namelijk al via verschillende bronnen over onroerende zaken geheven. De kwalificatieproblematiek van onroerende zaken tussen verschillende boxen wordt dan ook verkleind.²⁶⁵ Een aparte box 4 voor onroerende zaken veroorzaakt een aantal problemen, meent Heithuis.²⁶⁶ Spaargeld en effecten kunnen wel in

²⁶² Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019 (*Kamerstukken II* 2018/19, 35026, nr. 74), par. 1.

²⁶³ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019 (*Kamerstukken II* 2018/19, 35026, nr. 74).

²⁶⁴ Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 26 juni 2020 (*Kamerstukken II* 2019/20, 35302, nr. 82).

²⁶⁵ Heithuis, *WFR* 2019/63, par. 2.

²⁶⁶ Heithuis, *WFR* 2019/63, par. 3.2.

box 3 blijven en zouden worden belast door middel van een vermogensaanwasbelasting.²⁶⁷ Hij stelt zelfs voor om inkomen uit spaargeld en beleggingen over te hevelen naar box 1 als een aparte inkomensbron, indien de voorkeur bestaat om dit inkomen te belasten tegen het progressieve box 1-tarief. Dit zou natuurlijk goed aansluiten bij het draagkrachtbeginsel. Echter, naar mijn verwachting levert dit verstoringen op, wat de neutraliteit en belastingopbrengst belemmert. Bovendien verwacht ik dat het box 1-tarief in combinatie met een vermogensaanwasbelasting leidt tot een buitenproportionele last en tot een aanzienlijk liquiditeitsprobleem.²⁶⁸ Verder is het voorstel van Heithuis een ingrijpende verandering van het boxenstelsel. Het karakter van box 1 wordt gekenmerkt door vooral actief inkomen, terwijl box 2 en 3 worden gekenmerkt door passief inkomen. Door onroerend goed, en eventueel spaargeld en beleggingen, naar box 1 te verplaatsen, wordt ingegaan tegen de gedachte achter het boxenstelsel.

4.6.4 Opt-in voor heffing op basis van werkelijk rendement

De Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB) stelt een opt-in mogelijkheid voor als tijdelijke oplossing voor de huidige problematiek rond box 3. Hierdoor ontstaan twee systemen: een forfaitair stelsel en een stelsel op basis van werkelijk rendement. De opt-in vereist dat de belastingplichtige zelf bewijs verzamelt om de keuze voor een heffing op basis van werkelijk rendement te verantwoorden. Hiermee lijkt dit voorstel op een tegenbewijsregeling. Echter, de NOB stelt voor dat de opt-in voor meerdere jaren geldt, zodat 'cherry picking' wordt voorkomen. Dit draagt mijns inziens ook bij aan de uitvoerbaarheid voor de fiscus. De NOB heeft in zijn voorstel rekening gehouden met de IT-infrastructuur van, en daarmee de uitvoerbaarheid voor, de belastingdienst.²⁶⁹ De mogelijkheid voor de opt-in leidt ertoe dat de belastingplichtige in zijn persoonlijke situatie de schending van het Europese eigendomsrecht kan voorkomen en een betere rechtvaardigere behandeling kan krijgen. De eenvoud en stabiele belastingopbrengsten worden ook behouden omdat in beginsel de forfaitaire heffing geldt. Echter, voor gebruikers van de opt-in zullen uitvoeringslasten stijgen. In hoeverre de winst in rechtvaardigheid afweegt tegen het verlies in uitvoerbaarheid is nog te bezien onder dit voorstel. Daarbij zal deze optie niet de werkelijke rendementen van belastingplichtigen in acht nemen bij personen die bovengemiddelde winsten behalen. Belastingplichtigen die in staat zijn over langere tijd meermaals bovengemiddelde winsten te behalen zullen immers niet voor de opt-in kiezen, omdat dit leidt tot een hogere vrijwillige belastingafdracht.

4.6.5 Vermogenswinstbelasting met bevrijdende voorheffingen

Cnossen en Jacobs stellen voor om alle vermogensopbrengsten zo veel mogelijk symmetrisch en uniform te belasten. Dit doet recht aan het draagkrachtbeginsel, vermindert verstoringen en voorkomt arbitrage. De auteurs pleiten voor een vermogenswinstbelasting met een forfaitaire voorheffing op vermogen. De voorheffing wordt bij realisatie verrekend met de verschuldigde vermogenswinstbelasting. Over het verschil tussen de uiteindelijke verschuldigde vermogenswinstbelasting en de al betaalde voorheffing wordt rente in rekening gebracht. Als te veel voorheffing is ingehouden, betaalt de overheid ook die rente terug aan de belastingplichtige. Het lock-in-effect, veroorzaakt door de vermogenswinstbelasting, kan worden verzacht door het gebruik van fictieve realisaties bij schenking, overlijden en emigratie

²⁶⁷ Heithuis, *WFR* 2019/63, par. 2.

²⁶⁸ Heithuis, *WFR* 2019/63, par. 3.1.

²⁶⁹ NOB Commissie Wetsvoorstellen 2020.

en het in rekening brengen van belastingrente op de ongerealiseerde vermogensmutatie. Dit voorstel behoudt de uitvoerbaarheid. De VIA kan in stand blijven. De informatie over de aanschaf- en verkoopprijs van vermogensbestanddelen is reeds beschikbaar bij de fiscus en ketenpartners. Voor de vermogensbestanddelen waarvan minder informatie beschikbaar is, vindt een geschatte waardering plaats. Bij de uiteindelijke realisatie wordt dit verschil hersteld. Doordat gebruik wordt gemaakt van verrekenbare voorheffing ontstaat bovendien een stabiele belastingopbrengst. Cnossen en Jacobs stellen verder dat het belasten van werkelijk rendement ten minste budgettair neutraal uitwerkt. Noemenswaardig is dat de voorgestelde forfaitaire voorheffing een bredere grondslag krijgt dan de huidige box 3-heffing. Cnossen en Jacobs stellen voor ook de vermogensbestanddelen van de box 1-onderneming, de waarde van de DGA-aandelen in bv's en de eigen woning in aanmerking te nemen. Hierdoor ontstaat een betere fiscale neutraliteit tussen de boxen.²⁷⁰ Mijns inziens dient dit heroverwogen te worden. Zonder box 1 en 2 aan te passen ontstaat een dubbele heffing voor die vermogensbestanddelen. Een volledige herziening van de inkomstenbelasting zou dan een geschiktere oplossing zijn. Ook Cnossen en Jacobs erkennen het ontstaan van de dubbele heffing en zijn van mening dat op den duur een volledige belastingherziening nodig is.²⁷¹

4.6.6 Vermogensbelasting

In de Bouwstenennotitie wordt een (her)invoering van een vermogensbelasting genoemd. Het voordeel van deze belasting is zijn eenvoud. De vraag is hoe deze wordt vormgegeven. Om ontwijking naar andere boxen te voorkomen, is het voor de hand liggend om ook de vermogensbestanddelen in box 1 en 2 in aanmerking te nemen. Echter, dit leidt tot dubbele heffing over deze vermogensbestanddelen.²⁷²

Albert is voor de (her)invoering van een additionele vermogensbelasting, naast een vermogensaanwasbelasting voor financiële instrumenten en een vermogenswinstbelasting voor overige bezittingen.²⁷³ Deze vermogensbelasting kent een wat bredere grondslag dan zijn voorganger, zonder vrijstellingen voor het ondernemingsvermogen, de aanmerkelijkbelangaandelen en de eigen woning. Daartegenover staat een hogere belastingvrije som.²⁷⁴ In zijn ogen is een vermogensbelasting rechtvaardig en doelmatig.²⁷⁵ Ganzeveld daarentegen is geen voorstander van een additionele vermogensbelasting. Zij stelt dat een herinvoering een aantal problemen van de vorige vermogensbelasting met zich meebrengt.²⁷⁶ Ik sluit mij bij Ganzeveld aan. Herinvoering van een additionele vermogensbelasting leidt tot een dubbele economische heffing. Daarbij vraag ik me af of een vermogensbelasting houdbaar is onder het Europese eigendomsrecht. Een belasting op vermogen, ongeacht of sprake is van een vermogensgroei, kan mogelijk worden gezien als het interen op vermogen. Tot slot verwacht ik dat op maatschappelijk gebied een dergelijke dubbele belasting over vermogen niet uit te leggen is aan belastingplichtigen.

²⁷⁰ Cnossen & Jacobs 2021, p. 3-4.

²⁷¹ Cnossen & Jacobs 2021, p. 4.

²⁷² *Syntheserapport Bouwstenen voor een beter belastingstelsel 2020*, par. 5.5.

²⁷³ Albert, *NLF Opinie* 2022/1, par. 2-3.1.

²⁷⁴ Albert, *NLF Opinie* 2022/1, par. 2.2.

²⁷⁵ Albert, *NLF Opinie* 2022/1, par. 2.1.

²⁷⁶ Ganzeveld, *NTFR* 2020/3689.

4.7 Deelconclusie

In dit hoofdstuk zijn allereerst de twee hoofdvormen van de vermogensmutatiebelasting besproken: de vermogenswinstbelasting en de vermogensaanwasbelasting. Beide vormen heffen in principe over hetzelfde werkelijke rendement. Alleen het moment van heffing is verschillend. De vermogenswinstbelasting vindt plaats op het moment van vervreemding van het vermogensbestanddeel. Er wordt geheven over het verschil tussen verkoop- en aanschafprijs. Doordat liquiditeiten vrijkomen bij verkoop kan de verschuldigde belasting worden voldaan. Daarentegen veroorzaakt de vermogenswinstbelasting het lock-in-effect: vermogensbestanddelen worden niet vervreemd om belastinguitstel te realiseren. De vermogensaanwasbelasting kijkt jaarlijks naar de vermogensgroei, ongeacht of deze gerealiseerd is. Deze vermogensgroei wordt gecorrigeerd voor stortingen en onttrekkingen. Omdat ook zonder gerealiseerde vermogenswinsten worden belast, ontstaat bij deze belasting een liquiditeitsprobleem. Beide zuivere mutatiebelastingen dienen te worden aangevuld met een heffing over de reguliere vermogensinkomsten. Vervolgens zijn de vermogensmutatiebelastingen getoetst aan de toetsingscriteria. Beide heffen over het werkelijke rendement. Dit draagt bij aan de rechtvaardigheid van de heffing omdat beter wordt aangesloten bij het draagkrachtbeginsel. Beide belastingen vereisen daarentegen een uitgebreidere informatieverzameling, wat de uitvoerbaarheid vermindert.

Daarna zijn de varianten uit het Keuzedocument box 3 besproken. Varianten A en B belasten bank- en spaartegoed over het werkelijke rendement. Voor vermogensbestanddelen waar het rendement moeilijker vast te stellen is, zoals onroerend goed, wordt een forfaitair rendement in acht genomen. Voor financiële producten wordt bij variant A een vermogensaanwasbelasting gehanteerd terwijl bij variant B een vermogenswinstbelasting gehanteerd wordt. Variant C ging uit van een forfaitaire vermogensrendementsheffing met een individuele vermogensmix, waar elke categorie zijn eigen forfaitaire rendement heeft. De laatste variant, variant D, houdt slechts kleine aanpassingen van de huidige box 3-heffing in. Varianten A en B krijgen de voorkeur om geheven wordt over werkelijk genoten rendement. Variant C is een verbetering tegenover de huidige box 3-heffing, maar het gebruik van forfaitaire rendementen voor alle vermogensbestanddelen blijft onwenselijk. Bovendien heeft de afbakeningsproblematiek van deze variant onwenselijke gevolgen, zoals ontwijking.

Aansluitend zijn verschillende alternatieven uit de literatuur behandeld. Bij de invoering van de Wet IB 2001 werd een vermogensaanwinstbelasting voorgesteld. Deze bevat een aanwasbelasting voor financiële producten, een winstbelasting voor roerende zaken en voor onroerende zaken een forfaitaire vermogensrendementsheffing én vermogenswinstbelasting. Daarnaast krijgt deze een progressief tarief en blijft de vermogensbelasting gehandhaafd. De vermogensbelasting was destijds onwenselijk en een heffing naar werkelijk rendement onuitvoerbaar. Vervolgens werden verschillende aanpassingen van de box 3-heffing voorgesteld. In 2019 stelde de wetgever een werkelijke vermogensmix van spaargeld, beleggingen en schulden voor. Dit zou leiden tot een rechtvaardigere heffing. Echter, de kleine belegger zou onevenwichtig worden behandeld en daarom werd het voorstel ingetrokken. De NOB stelt een opt-in voor waarbij een belastingplichtige periodiek kan kiezen of het werkelijke of het forfaitaire rendement in aanmerking wordt genomen. Hierdoor zal slechts voor de belastingplichtige met een laag rendement én die bereid is de extra uitvoeringslasten op zich te nemen, een rechtvaardigheidswinst ontstaan. Voorts zijn er voorstellen behandeld waarin een vermogensaanwasbelasting of vermogenswinstbelasting een plek kennen. Heithuis stelt

voor om de onroerende zaken naar box 1 over te hevelen. De andere vermogensbestanddelen zouden onder een vermogensaanwasbelasting moeten vallen. Ook benoemt Heithuis de mogelijkheid om spaargeld en beleggingen naar box 1 te verplaatsen, zodat deze onder het progressieve tarief vallen. Hoewel dit beter aansluit bij het draagkrachtbeginsel, leidt dit mijns inziens tot verstoringen. Cnossen en Jacobs stellen een vermogenswinstbelasting voor met een verrekenbare forfaitaire voorheffing. Hierdoor ontstaat een rechtvaardige heffing en tegelijkertijd een stabiele belastingopbrengst. Alleen het verbreden van de grondslag, waardoor ook de vermogensbestanddelen uit box 1 en 2 in acht worden genomen, leidt mijns inziens tot problemen. Als laatste variant is in dit hoofdstuk een invoering van een additionele vermogensbelasting besproken. Echter, deze is onwenselijk omdat deze onder andere een dubbele economische heffing veroorzaakt. De beoordeling van de varianten wordt hieronder samengevat. Deze varianten worden beoordeeld aan de hand van het toetsingskader met plus- (+) en mintekens (-).²⁷⁷

Tabel 3 Beoordeling varianten

	Doeltreffendheid	Doelmatigheid	Uitvoerbaarheid	Eigendomsrecht
Zuivere vermogensaanwasbelasting	++	+	-	++
Zuivere vermogenswinstbelasting	++	+	-	++
Variant A Keuzedocument box 3	+	-	+	+
Variant B Keuzedocument box 3	+	+	+	+
Variant C Keuzedocument box 3	-	-	-	-
Vermogensaanwinstbelasting	+	+	+	+
Werkelijke vermogensmix o.b.v. spaargeld, beleggingen en schulden	+	+	++	+
Onroerende zaken naar box 1	-	-	+	+
Opt-in optie werkelijk rendement	+	-	+	-
Vermogenswinstbelasting met voorheffing	++	+	+	++
Vermogensbelasting	-	-	++	-

²⁷⁷ Een '+' houdt in dat aan het desbetreffende toetsingscriterium voldaan wordt. Een '-' houdt in dat niet aan het toetsingscriterium wordt voldaan. De volgende scores kunnen worden behaald: --, -, + en ++.

Hoofdstuk 5 Samenvatting en conclusie

5.1 Samenvatting

In deze scriptie is de houdbaarheid van de huidige forfaitaire vermogensrendementsheffing onderzocht. Daartoe zijn maatschappelijke, juridische en economische aspecten van de regeling bekeken. De regeling is beoordeeld aan de hand van toetsingscriteria. Ook zijn de eventuele alternatieven getoetst. Vervolgens is een aanbeveling gedaan voor een alternatief.

De aanleiding voor deze scriptie vormden primair verschillende gebeurtenissen en ontwikkelingen, voelbaar of zichtbaar voor iedereen. Zo zorgde de uitbraak van het coronavirus bijvoorbeeld voor een aanzienlijke daling van de wereldwijde aandelenbeurzen. In de daaropvolgende maanden herstelde deze beurzen zich en overtroffen deze zelfs koersrecords. Daarnaast werd het beleggen in cryptovaluta populairder dan ooit. Aan de andere kant hanteerden banken een rente op spaargeld van nihil of rekenden zelfs een negatieve rente. Vooral spaarders ervoeren daardoor een hoge box 3-last omdat zij geacht werden een hoger rendement te behalen op hun vermogen. Verder vormden ook de pogingen van de wetgever om de box 3-heffing te verbeteren de aanleiding tot dit onderzoek. Derhalve staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Wat zijn de tekortkomingen van de huidige box 3-heffing en wat is een geschikte vervanger van deze heffing?

De forfaitaire vermogensrendementsheffing gaat uit van een forfaitair rendement op het nettovermogen van een belastingplichtige. Dit nettovermogen wordt vastgesteld op 1 januari van het belastingjaar aan de hand van de WEV van bezittingen minus schulden. Welke vermogensbestanddelen een belastingplichtige daadwerkelijk bezit, evenals het rendement dat de belastingplichtige daadwerkelijk behaalt, is voor de box 3-heffing niet van belang. Tot en met 2016 werd over het nettovermogen dat het heffingsvrije vermogen overstijgt een forfaitair rendement van 4% berekend. Dit werd belast tegen een tarief van 30%. Per 2017 voerde de wetgever een forfaitaire vermogensmix in. Het nettovermogen wordt verdeeld over een spaarklasse met een laag forfaitair rendement en een beleggingenklasse met een hoog forfaitair rendement. Naarmate het nettovermogen stijgt, wordt het vermogen geacht meer te bestaan uit beleggingen. Vooral voor spaarders vormt dit dan ook een zware heffing. Zij worden door de veronderstelde vermogensmix geacht hoge rendementen te behalen terwijl zij in werkelijkheid nauwelijks tot geen rendement behalen. Om de kleine spaarder te ontzien, is per 2021 het heffingsvrije vermogen aanzienlijk verhoogd. Aan de andere kant is het belastingtarief van box 3 verhoogd naar 31%.

In hoofdstuk 3 zijn de tekortkomingen van de huidige box 3-heffing behandeld en is getoetst aan de toetsingscriteria. Al sinds de invoering luidt kritiek op de heffing. De wetgever had gekozen voor een forfaitair rendementspercentage die voor iedere belastingplichtige op lange termijn zonder risico te behalen zou zijn. Dit percentage zou verder niet worden herzien. Mede door de dalende rente bleek al snel dat voor veel spaarders dit percentage niet meer op de lange termijn te behalen was. Om deze spaarders tegemoet te komen, introduceerde de wetgever per 2017 de forfaitaire vermogensmix. Voor de kleine spaarder was dit een verbetering. Echter, de grote spaarder wordt geacht een hoger rendement te behalen, wat leidt tot kritiek. Dit leidt bovendien tot verstoringen. Doordat sparen of beleggen in laagrenderende financiële producten vooral geld kost, loont het om te zoeken naar manieren

om minder belasting te betalen. Door het gebruik van bijvoorbeeld de spaar-bv in box 2 of de vrijgestelde beleggingsinstelling uit de VpB kunnen belastingplichtigen hun belastingdruk verlagen. Bovendien stimuleert de box 3-heffing schuldenfinanciering en het beleggen in risicovollere beleggingsproducten.

Een aantal belastingplichtigen ervaart een zware last door de box 3-heffing. Dit heeft ertoe geleid dat de regeling meermaals voorwerp is geweest van juridische procedures. Op 14 juni 2019 oordeelde de Hoge Raad in een massaalbezwaarprocedure dat de box 3-heffing op stelselniveau een schending vormt met het Europees eigendomsrecht (art. 1 EP EVRM) voor de jaren 2013 en 2014. Belastingplichtigen teerden in op hun vermogen doordat op lange termijn het forfaitaire rendement niet zonder risico te behalen zou zijn. Dit arrest leidde ertoe dat ook voor de jaren 2015 en 2016 de heffing een dergelijke schending inhield. Toch werd de box 3-regeling niet verboden. De Hoge Raad was van mening dat het aan de wetgever is om het rechtstekort op te lossen. Voor de box 3-heffing vanaf 2017 oordeelde de Hoge Raad op 24 december 2021 in een massaalbezwaarprocedure. Nu oordeelde hij dat de regeling op stelselniveau een schending met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod vormt. Anders dan in het arrest uit 2019 wordt de wetgever gedwongen om de box 3-regeling zo spoedig mogelijk aan te passen.

In de literatuur wordt het ontbreken van een tegenbewijsregeling als tekortkoming gezien. De wetgever beargumenteert dat de invoering van een tegenbewijsregeling leidt tot een minder eenvoudige en uitvoerbare heffing. In 2021 is een mogelijke invoering van een tegenbewijsregeling opnieuw besproken. Omdat een uitvoerbare tegenbewijsregeling voor alle belastingplichtigen onmogelijk zou zijn, had de wetgever juridisch advies gevraagd voor een tegenbewijsregeling voor een selecte groep belastingplichtigen. Deze zou echter strijdig zijn met het gelijkheidsbeginsel.

Vervolgens is de cryptovaluta besproken. Deze populaire toepassing van de relatief jonge blockchain-technologie vormt een knelpunt voor de huidige box 3-heffing. Deze cryptovaluta vallen zonder meer onder de categorie 'overige vermogensrechten' van artikel 5.3 lid 2 Wet IB 2001. Echter, cryptovaluta heeft als kenmerkende eigenschap dat de eigenaar anoniem is. Hierdoor is het voor de fiscus onmogelijk om de transacties te volgen. Bovendien vallen de cryptoplatformen niet onder de renseigneringsplicht waardoor de platformen geen informatie inzake hun klanten hoeven te delen met de belastingdienst.

Verder is de huidige box 3-heffing getoetst aan het doeltreffendheidsbeginsel, het doelmatigheidsbeginsel en de uitvoerbaarheid. Bij het doeltreffendheidsbeginsel wordt gekeken naar de effectiviteit van een ingevoerde regeling en dus wordt getoetst aan de hand van de doelstellingen van de wetgever. Bij de invoering van de Wet IB stelde de wetgever vier doelstellingen op die hij wilde bereiken.

De eerste doelstelling, het zorgen voor een evenwichtige en rechtvaardige belastingdruk, kan worden ingevuld aan de hand van het draagkrachtbeginsel. Dit houdt in dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Er kan gesteld worden dat al bij de invoering de heffing niet voldeed aan het draagkrachtbeginsel. Het vaste forfaitaire rendement en het belastingtarief zorgden ervoor dat spaarders relatief zwaarder werden belast dan beleggers. Dat probleem bleef zelfs na de aanpassing van 2017 onopgelost. Bovendien steeg de

belastingdruk voor grotere vermogens. Spaarders en beleggers met een even groot vermogen hebben een ander rendement en dus andere draagkracht. Toch worden ze even zwaar belast omdat de werkelijke vermogensmix niet van belang is.

Het zorgen voor een eenvoudige heffing is de tweede doelstelling. De forfaitaire systematiek van box 3 staat symbool voor de eenvoud. Deze wens naar eenvoud was ontstaan onder de voorganger van de Wet IB 2001. Toen werd veel belasting over vermogensinkomsten ontweken en bestond er nog een additionele vermogensbelasting. Het forfaitair in aanmerking nemen van rendement leidt daarbij ook tot een stabiele belastingopbrengst. Dit houdt verband met de derde doelstelling, de verbreding en versterking van de belastinggrondslag. Ook voorkwam de vermogensrendementsheffing de belastingontwijking die was ontstaan onder zijn voorganger, wat de grondslag verder versterkt.

De laatste doelstelling is de verbetering van de fiscale neutraliteit. Dit betekent dat verstoringen als gevolg van fiscale regels worden verkleind. De onder de Wet IB 1964 bestaande belastingontwijking ter zake van vermogensinkomsten werd tegengegaan met de box 3-heffing, wat een verbetering van de fiscale neutraliteit inhoudt. Echter, wat niet werd opgelost is dat sommige financiële producten nog steeds voordeliger waren dan andere. Door het forfaitaire tarief is het gunstiger om een zo hoog mogelijk rendement te behalen. Risicovolle financiële producten worden in het algemeen geacht een hoger rendement op te leveren. Hierdoor is het fiscaal aantrekkelijk om in risicovolle financiële producten te investeren. Op grond van de beoordeling op basis van de doelstellingen kan worden geconcludeerd dat de regeling enigszins doeltreffend is.

Een regeling voldoet aan het doelmatigheidsbeginsel als het doel, in casu doelen, van de wetgever zo efficiënt mogelijk behaald is c.q. worden. Hiervoor kan gekeken worden naar de effecten van de regeling. Deze toets houdt verband met de doelstelling om de fiscale neutraliteit te verbeteren. Als de fiscale neutraliteit wordt verbeterd, worden verstoringen beperkt en wordt het efficiëntieverlies verkleind. Bovendien was geconcludeerd dat de heffing eenvoudig is en zorgt voor een verbrede en versterkte belastinggrondslag. Alleen de doelstelling inzake de rechtvaardige belastingdruk kan nog verder worden verbeterd. Hierdoor is de vermogensrendementsheffing een enigszins doelmatige regeling.

Voor de toetsing van de uitvoerbaarheid wordt gekeken hoe uitvoerbaar de heffing is voor burger, belastingdienst en ketenpartners. Hier zijn verschillende factoren van belang, zoals de eenvoud van de regeling, of de IT-voorzieningen toereikend zijn en of het doen van aangifte tijdrovend is. De uitvoerbaarheid heeft dus ook in zekere mate te maken met de doelstelling eenvoud. Een eenvoudige heffing zorgt in het algemeen voor een uitvoerbare heffing. De VIA heeft ervoor gezorgd dat het doen van aangifte weinig tijd kost en bovendien minder foutgevoelig is. Ontbrekende informatie kan gemakkelijk worden toegevoegd. Verder zorgt het heffingsvrije vermogen ervoor dat niet alle burgers aangifte hoeven te doen, wat leidt tot minder werkdruk bij de belastingdienst. Concluderend is de vermogensrendementsheffing een uitvoerbare regeling.

Het laatste onderdeel van dit onderzoek vormde een uiteenzetting van verschillende oplossingen. Eerst is de vermogensmutatiebelasting besproken. In de meeste OESO-landen is deze geïmplementeerd in de vorm van een vermogenswinstbelasting. De

vermogenswinstbelasting belast zowel inkomsten als vervreemdingswinsten. Heffing over vervreemdingswinsten vindt pas plaats op het moment van vervreemding van het vermogensbestanddeel. Dit zorgt voor het lock-in-effect. Door niet te vervreemden, kan het moment van belasting worden uitgesteld. Verder dienen bij deze belasting de aankoop- en verkoopprijzen van de vermogensbestanddelen te worden gevolgd. De andere vorm is de vermogensaanwasbelasting. De vermogensaanwasbelasting is periodiek, c.q. jaarlijks, over de vermogensgroei; daarnaast belast ook deze heffing de vermogensinkomsten. Het is niet van belang of het rendement is gerealiseerd. Hierdoor kan het voorkomen dat een belastingplichtige belasting is verschuldigd zonder dat daar liquiditeiten voor beschikbaar zijn gekomen. Dit is het liquiditeitsprobleem. Verder dienen stortingen en onttrekkingen te worden bijgehouden.

De vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting belasten hetzelfde werkelijke rendement. Alleen het heffingsmoment is verschillend. In hun zuivere (theoretische) vormen wordt niet geheven over reguliere vermogensinkomsten, zoals dividend. In principe worden ook de reguliere vermogensinkomsten onder deze heffingen betrokken. De beide belastingen sluiten goed aan bij het draagkrachtbeginsel omdat het werkelijke rendement in acht wordt genomen. Dit verbetert ook de fiscale neutraliteit omdat het fiscale voordeel van risicovollere beleggingen wordt beperkt. Daarentegen wordt door het liquiditeitsprobleem en het lock-in-effect de keuze verstoord tussen het aanhouden of verkopen van een vermogensbestanddeel. Bovendien is de heffing mijns inziens eenvoudig. De werking is niet complex en dus goed te begrijpen. De belastinggrondslag wordt versterkt en verbreed omdat over het werkelijke rendement wordt geheven. De vermogenswinst- en vermogensaanwasbelasting heffen uiteindelijk over hetzelfde inkomen. Omdat de vermogensaanwasbelasting jaarlijks wordt geheven, zal deze leiden tot een stabiele belastingopbrengst. Wat betreft de toetsing aan het eigendomsrecht zullen beide vormen een verbetering inhouden, omdat geheven wordt over het werkelijke rendement.

Verder zijn de vier varianten uit het in 2017 gepubliceerde Keuzedocument box 3 besproken en beoordeeld. Variant A hanteert een vermogensaanwasbelasting over de inkomsten uit financiële beleggingsproducten, terwijl variant B een vermogenswinstbelasting hanteert. Bank- en spaartegoed worden voor het werkelijke rendement in aanmerking genomen. Omdat het werkelijke rendement van overige vermogensbestanddelen minder gemakkelijk te volgen is, wordt voor die vermogensbestanddelen een forfaitair rendement genomen. Variant C gaat net zoals de huidige box 3-heffing uit van een forfaitair rendement. Echter, deze variant gaat uit van de werkelijke vermogensmix. Daardoor probeert deze variant het werkelijke rendement beter te evenaren. Dit voorkomt dat voor elk individu per vermogensbestanddeel het rendement hoeft te worden gevolgd. Echter wordt nog steeds uitgegaan van een forfaitair rendement. Dit is nadelig omdat belastingplichtigen met een lager rendement dan het forfaitair percentage te zwaar worden belast. Daarnaast worden meerdere categorieën vermogensbestanddelen van belang. Dit kan leiden tot afbakeningsproblematiek. Op zijn beurt wordt er gestimuleerd om te beleggen in categorieën waar hoge rendementen mogelijk zijn maar waar een laag forfaitair rendement geldt. Variant D is een aanpassing van de huidige box 3 en dus irrelevant. Het betreft kleine oplossingen om vooral spaarders te ontzien.

Vervolgens zijn andere alternatieven van de huidige box 3-heffing besproken. Rond de invoering van de Wet IB 2001 stelde GroenLinks de vermogensaanwinstbelasting voor. Onder

dit voorstel geldt voor financiële producten een vermogensaanwasbelasting, voor onroerende zaken een forfaitaire heffing en voor roerende zaken een vermogenswinstbelasting. Bovendien geldt gedeeltelijk een vermogenswinstbelasting onder voorwaarden voor onroerende zaken. Reguliere vermogensinkomsten worden ook in de heffing betrokken en er geldt een vermogensbelasting. Tot slot wordt een progressief tarief gehanteerd. Het voorstel voldoet aan het draagkrachtbeginsel door onder andere het progressieve tarief en het hanteren van vermogensmutatiebelastingen voor bepaalde categorieën vermogensbestanddelen. Daarentegen is het hanteren van een vermogensbelasting onwenselijk.

Om de box 3-regeling die vanaf 2017 gold nog eerlijker te maken voor spaarders, stelde de staatssecretaris in 2019 een nieuwe box 3-heffing per 2022 voor. Er zou een box 3-heffing komen op basis van de werkelijke vermogensmix van spaargeld, beleggingen en schulden, waarbij het rendement nog steeds forfaitair wordt behandeld. Spaarders worden hierdoor ontzien. Echter, beleggers worden niet belast over hun werkelijke rendement. Vooral de kleine belegger zal hierdoor mogelijk grote lasten ervaren. Zodoende werd dit voorstel ingetrokken.

Heithuis stelt voor om bepaalde categorieën vermogensbestanddelen van box 3 los te koppelen. Zo gaat zijn voorkeur uit voor een overheveling van de onroerende zaken naar box 1. Dit zou onder andere de behandeling van onroerende zaken vereenvoudigen. Vervolgens stelt Heithuis voor om inkomen uit spaargeld en beleggingen over te hevelen naar box 1. Dan wordt dit inkomen tegen een progressief tarief belast. Dit sluit aan bij het draagkrachtbeginsel. Echter, mijns inziens leidt een progressief box 1-tarief over vermogensinkomsten tot verstoringen. Daarbij sluit deze stelselwijziging niet aan bij de gedachte achter het boxenstelsel.

De NOB pleit voor een tijdelijke oplossing om de huidige box 3-problematiek op te lossen. Haar voorstel houdt een opt-in mogelijkheid in. In beginsel zal een belastingplichtige onder het forfaitaire stelsel belast worden. De opt-in houdt in dat dat een belastingplichtige kan kiezen om voor een langere periode belast te worden over zijn werkelijke rendement. Hij dient hiervoor zelf met bewijs te komen waardoor hij meer uitvoeringslasten zal ervaren. Deze tijdelijke oplossing creëert voor een belastingplichtige, die onder het forfaitaire systeem te zwaar wordt belast, de mogelijkheid eerlijker te worden behandeld.

Door onder andere Cnossen en Jacobs wordt een vermogenswinstbelasting met een verrekenbare forfaitaire voorheffing voorgesteld. Jaarlijks wordt over een forfaitair rendement geheven, waardoor een stabiele belastingopbrengst wordt behouden. Bij realisatie wordt een vermogenswinstbelasting gehanteerd over de werkelijke vermogensgroei. De verschuldigde belasting wordt verrekend met de reeds betaalde voorheffingen. Dit leidt tot een rechtvaardige heffing zonder veel verstoringen.

Tot slot is een invoering van een additionele vermogensbelasting besproken. Albert pleit voor een vermogensbelasting met een brede grondslag en een hogere belastingvrije som. Hierdoor ontstaan volgens hem een rechtvaardige en doelmatige heffing. Echter, ik sluit mij aan bij Ganzeveld die van mening is dat een vermogensbelasting onwenselijk is. Deze belasting leidt

onder andere tot dubbele belastingheffing. Bovendien verwacht ik dat een vermogensbelasting strijdig is met het Europees eigendomsrecht.

Nadat de geschiedenis en de werking van de huidige box 3 uiteengezet is, de knelpunten zijn beschouwd en mogelijke alternatieven zijn beschreven, kan een uiteindelijke aanbeveling voor de wetgever worden gevormd.

5.2 Conclusie en aanbeveling

Omdat het aanpassingsproces van de box 3-heffing logischerwijs tijd kost, dient de wetgever in stappen aanpassingen door te voeren. Mijn aanbeveling zal ik onderverdelen in een aanbeveling op korte, middellange en lange termijn.

Gelet op het arrest van de Hoge Raad van 24 december 2021, dient de wetgever per direct de huidige box 3-regeling voor het jaar 2022 te repareren door het werkelijke rendement van spaartegoed in aanmerking te nemen. Door het opnemen van een terugwerkende kracht kan de wetgever ook belastingjaar 2021 corrigeren. Beleidsmatig kan de wetgever ervoor kiezen om voor de voorgaande jaren een ambtshalve vermindering te bieden voor de spaarders die niet aangesloten waren bij de massaalbezwaarprocedures. Het in aanmerking nemen van het werkelijke rendement op spaartegoed is zeer eenvoudig en kan mijns inziens op korte termijn worden geïmplementeerd. Het nettovermogen van een belastingplichtige wordt reeds eenvoudig op 1 januari van het belastingjaar vastgesteld. Door het spaartegoed in mindering te brengen op het nettovermogen blijft een restbedrag aan overig vermogen over. Dit overig vermogen kan dan forfaitair in aanmerking worden genomen, zoals dat nu gebeurt over het hele vermogen. De informatie over het spaartegoed wordt reeds door de ketenpartners aangeleverd. Informatie over de daadwerkelijk genoten rente-inkomsten (of betaalde rentekosten) kan bovendien gemakkelijk worden gedeeld met de belastingdienst. Spaarders worden hierdoor eerlijker behandeld. Voor beleggers, ketenpartners en de belastingdienst verandert er weinig. Dit resulteert in een (kleine) rechtvaardigheidswinst, zonder een grote stijging in uitvoeringskosten.

Op middellange termijn dient te worden gekozen voor een heffing op basis van een werkelijk rendement. Met het oog op een stabiele belastingopbrengst gaat de voorkeur uit naar een vermogensaanwasbelasting of een vermogenswinstbelasting met een verrekenbare forfaitaire voorheffing. De vermogensaanwasbelasting kan tot een groter liquiditeitsprobleem leiden in het geval van bovengemiddelde vermogensgroei in een willekeurig belastingjaar. Hierdoor dient te worden gekozen voor een verrekenbare forfaitaire voorheffing. Bij de vervreemding van het vermogensbestanddeel wordt de verschuldigde vermogenswinstbelasting verrekend met de al betaalde voorheffing (vermogensaanwasbelasting). De te veel betaalde belasting wordt terugbetaald. Hierdoor wordt, net zoals bij een zuivere vermogensaanwinst- of vermogensaanwasbelasting, belasting betaald over het daadwerkelijk genoten rendement. In tegenstelling tot het voorstel van Cnossen en Jacobs dient mijns inziens geen rente in rekening te worden gebracht. Bij andere vormen van uitstel in de inkomstenbelasting komt ook geen rente voor. Een uitbreiding van de renseigneringsplicht moet ervoor zorgen dat cryptovaluta in het zicht van de fiscus komt. Door de renseigneringsplicht uit te breiden naar onroerende zaken wordt het rendement van die categorie zichtbaarder. Verder draagt verbeterde internationale informatie-uitwisseling bij aan beter zicht op in het buitenland geïnvesteerde vermogen.

Als in box 3 een vermogenswinstbelasting wordt ingevoerd, kennen box 2 en 3 beide een vermogenswinstbelasting over inkomen uit aandelen. Er zou dan op middellange termijn gekozen kunnen worden om geen onderscheid meer te maken tussen deze twee boxen. Echter ben ik van mening dat box 2- en box 3-aandelen een ander karakter hebben. Differentiëren aan de hand van bijvoorbeeld tarief zal dan onvoldoende soelaas bieden. Mijns inziens kan de huidige scheiding tussen box 2 en 3 dus in stand worden gehouden.

Op lange termijn zou complete herziening van de inkomstenbelasting een optie zijn. Een voorbeeld hiervan is een invoering van een duale inkomstenbelasting. Hoe deze dient te worden ingericht, valt buiten het bereik van deze scriptie.

Literatuurlijst

Albert, *NLF Opinie* 2022/1

P. Albert, 'Opinie: Een vermogensbelasting en box 3-nieuwe stijl met ingang van 1 januari 2023', *NLF Opinie* 2022/1.

Arends, in: *Cursus Belastingrecht*

A.J.M. Arends, Inkomstenbelasting, in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

Arends, *NTFR-B* 2012/3

A.J.M. Arends, 'Ontwikkelingen in de vermogensrendementsheffing', *NTFR-B* 2012/3.

Bavinck, Dusarduijn & Van Hout 2021

C.B. Bavinck, S. Dusarduijn & D. Van Hout, 'Advies inzake de juridische houdbaarheid van een tegenbewijsregeling in de vermogensrendementsheffing (box 3) voor een afgebakende groep spaarders', 19 april 2021.

Bavinck, *WFR* 2017/33

C.B. Bavinck, 'De forfaitaire vermogensrendementsheffing (box 3) met ingang van 1 januari 2017 impliceert een progressieve vermogensbelasting', *WFR* 2017/33.

Bavinck, *WFR* 2019/22

C.B. Bavinck, 'De vermogensrendementsheffing of een alternatief', *WFR* 2019/22.

***Belasten van Vermogen* 2020**

Belasten van Vermogen, bijlage bij *Kamerstukken II* 2019/20, 32140, nr. 71.

Benjamin, *NRC* 29 december 2020

J. Benjamin, 'De AEX staat nu weer net zo hoog als vóór corona', *NRC*, 29 december 2020.

Van den Berg, *NLFiscaal* 2020/0122

J. van den Berg, 'Eigen woning naar box 3 met generieke vrijstelling gelijk aan de gemiddelde WOZ-waarde', *NLFiscaal* 2020/0122.

Boer & Vording, *WFR* 2015/614

J.P. Boer & H. Vording, 'Keuzes voor een betere vermogensrendementsheffing', *WFR* 2015/614.

Boer, *NJB* 2020/231

K. Boer, 'De toekomst van box 3 na de arresten van 14 juni 2019', *NJB* 2020/231.

Bruijsten, *NTFR* 2016/28

C. Bruijsten, 'Vermogensrendementsheffing: inbreuk op het ongestoord genot van eigendom?', *NTFR* 2016/28.

Bruijsten, NTFR 2019/24

C. Bruijsten, 'Vermogensrendementsheffing in strijd met art. 1 Eerste Protocol (bij het EVRM)', *NTFR* 2019/24.

Caminada, Goudswaard & Knoef 2014

K. Caminada, K. Goudswaard & M. Knoef, 'Vermogen in Nederland gelijk verdeeld sinds eind negentiende eeuw', *Me Judice* 27 juni 2014.

Cnossen & Bovenberg, WFR 2000/4

S. Cnossen & A.L. Bovenberg, 'Vermogensrendementsheffing: vondst of miskleun?', *WFR* 2000/4.

Cnossen & Jacobs 2021

S. Cnossen & B. Jacobs, 'Belast alle werkelijke vermogensopbrengsten net als andere landen', *ESB* 23 november 2021.

Coalitieakkoord 2021-2025

Coalitie, 'Coalitieakkoord 2021-2025: Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst', 15 december 2021.

Commissie Van Dijkhuizen 2013

Commissie Van Dijkhuizen, 'Naar een activerender belastingstelsel', 17 juni 2013.

Daniels & Hoekjan, WFR 1999/5

A.H.M. Daniels & I.J.A. Hoekjan, 'De vermogenswinstbelasting in discussie in Nederland en de VS', *WFR* 1999/5.

Van den Dool, WFR 2010/758

R.P. van den Dool, 'De fiscale positie van de eigen woning', *WFR* 2010/758.

Van den Dool, WFR 2017/226

R.P. van den Dool, 'De eigenwoningregeling in het regeerakkoord', *WFR* 2017/226.

Dusarduijn 2010

S. Dusarduijn, *De vermogensrendementsheffing*, Deventer: Kluwer 2010.

Dusarduijn 2015

S. Dusarduijn, *De rechtsfictie in de inkomstenbelasting*, Enschede: Gildeprint 2015.

Dusarduijn, NLF 2022/106

S. Dusarduijn, 'Box 3-heffing 2017 en 2018 strijdig met eigendomsrecht; Hoge Raad biedt rechtsherstel', *NLF* 2022/106.

Dusarduijn, WFR 2019/255

S. Dusarduijn, 'Lees maar, er staat niet wat er staat', *WFR* 2019/255.

Ganzeveld, *NTFR* 2020/3689

J. Ganzeveld, 'Herinnert u zich deze nog?', *NTFR* 2020/3689.

Van der Geld, *WFR* 2006/302

J.A.G. van der Geld, 'De evaluatie van de Wet IB 2001: box 3', *WFR* 2006/302.

Giele & Boer, *WFR* 2014/1171

J.F.M. Giele & J.P. Boer, '50 jaar inkomstenbelasting en de actualiteit van het fiscale verleden', *WFR* 2014/1171.

Godlieb, *Ondernemingsrecht* 2018/101

A. Godlieb, 'De vijfde anti-witwasrichtlijn en de potentiële impact op de Europese cryptocurrency-markt', *Ondernemingsrecht* 2018/101.

Van Haaren, *WFR* 2019/130

M.I. van Haaren, 'Van aandelenhandel, cryptomining en technisch lastig te leveren bewijs', *WFR* 2019/130.

Heithuis, *NTFR* 2012/1916

E.J.W. Heithuis, 'De vbi is wel bedoeld voor de dga!', *NTFR* 2012/1916.

Heithuis, *WFR* 2019/63

E.J.W. Heithuis, 'Een alternatieve box 3-heffing', *WFR* 2019/63.

Hemels, *NTFR* 2019/201

S.J.C. Hemels, 'Fiscale transparantie van de gehuwde vrouw in de IB', *NTFR* 2019/201.

Van der Hulle, *WFR* 2020/236

R. van der Hulle, 'Box 3 en het verdragsrechtelijke eigendomsrecht: probeert het kabinet aan een verdragsschending te ontkomen?', *WFR* 2020/236.

Kavelaars, *NTFR* 2008/1303

P. Kavelaars, 'Het rammelt en rommelt', *NTFR* 2008/1303.

Kavelaars, *WFR* 2013/1029

P. Kavelaars, 'De aanbevelingen van de commissie Van Dijkhuizen', *WFR* 2013/1029.

Kavelaars, *WFR* 2016/131

P. Kavelaars, 'Van box 3 naar een vermogensmutatieheffing', *WFR* 2016/131.

Van Kempen, in: *Cursus Belastingrecht*

M.L.M. van Kempen, Inkomstenbelasting, in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

***Keuzedocument box 3* 2017**

Keuzedocument box 3, bijlage bij *Kamerstukken II* 2016/17, 34552, nr. 83.

Kooiman & Van Hoek, *NLF Opinie* 2022/3

W.R. Kooiman & C.J. van Hoek, 'Het box 3-arrest: het recht van de sterkste?', *NLF Opinie* 2022/3.

Luth 2018

W. Luth, 'Wat je altijd al wilde weten over belasting betalen, cryptocurrency en blockchain', *wolterskluwer.com* 15 december 2018.

Molenaar, Kakebeeke & Zandbergen, *Het Financieele Dagblad* 29 december 2021

C. Molenaar, P. Kakebeeke & L. Zandbergen, 'Beursjaar 2021: de koersen in een rechte lijn omhoog', *Het Financieele Dagblad* 29 december 2021.

Nillesen & Van den Hurk, 2018

J.T.L. Nillesen & H.T.P.M. van den Hurk, 'Belastingheffing van cooperaties', 2018.

NOB Commissie Wetsvoorstellen 2020

NOB Commissie Wetsvoorstellen, 'NOB-notitie inzake box 3', *nob.net* 3 juli 2020.

PwC 2021

'Onderzoek naar de praktische uitvoerbaarheid van een heffing in Box 3 op basis van werkelijk rendement', *PwC* 13 april 2021.

De Reus & Van Nijnatten, *NJB* 2018/1813

M. de Reus & E. van Nijnatten, 'Belastingheffing over cryptobezittingen in box 3', *NJB* 2018/1813.

De Reus, *WFR* 2018/47

M. de Reus, 'De toekomst van box 3', *WFR* 2018/47.

Rijkers, *WFR* 1998/160

A.C. Rijkers, 'Vermogen en vermogensinkomsten in de Nota 'Belastingen in de 21e eeuw'', *WFR* 1998/160.

Van Rijn, *WFR* 1997/1044

A.P.M. van Rijn, 'Vermogenswinstheffing: verlies of (aan-)winst?', *WFR* 1997/1044.

Romyn, *WFR* 2015/1528

M. Romyn, 'Hoe Wiebes een "Budgetneutrale" box-3 bij elkaar fantaseert', *WFR* 2015/1528.

De Rouck, *De Tijd* 10 mei 2020

P. de Rouck, 'Glijpt de winst op bitcoins door de mazen van het belastingnet?', *De Tijd* 10 mei 2020.

Sedee, *NRC* 8 februari 2018

M. Sedee, 'Half miljoen Nederlanders beleggen in cryptovaluta', *NRC*, 8 februari 2018.

Stevens & Lejour, WFR 2018/157

L.G.M. Stevens & A.M. Lejour, 'Vermogen als zelfstandige factor van draagkracht', *WFR* 2018/157.

Stevens, WFR 1999/1549

L.G.M. Stevens, 'En dat zij moge uitgroeien tot een fraaie vermogenswinstbelasting', *WFR* 1999/1549.

Syntheserapport Bouwstenen voor een beter belastingstelsel 2020

Syntheserapport Bouwstenen voor een beter belastingstelsel, bijlage bij *Kamerstukken II* 2019/20, 32140, nr. 71.

Taxlive.nl, 7 januari 2021

'DNB: belasting over eigen huis moet gelijk zijn aan box 3-heffing', *taxlive.nl* 7 januari 2021.

Tigelaar-Klootwijk 2013

Y.M. Tigelaar-Klootwijk, *Bedrijfsopvolging bij natuurlijke personen. Een onderzoek naar fiscale bedrijfsopvolgingsfaciliteiten (Fiscale Monografieën nr. 141)* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 2013.

Vakstudie Inkomstenbelasting

J. de Blieck, R.J. Koopman M. Rabenort & D.J. Sinke (red.), *Inkomstenbelasting* (Fiscale Encyclopedie De Vakstudie, deel 2), Deventer: Wolters Kluwer.

Voortgangsdokument box 3 2016

Voortgangsdokument box 3, bijlage bij *Kamerstukken II* 2016/17, 34552, nr. 6.

De Waard, de Volkskrant 29 december 2020

P. de Waard, 'AEX bereikt hoogste niveau van coronajaar 2020', *de Volkskrant* 29 december 2020.

Waterval, Trouw 30 december 2020

D. Waterval, 'Komen die positieve spaarrentes nog een keer terug?', *Trouw*, 30 december 2020.

Witlox, RTLZ 2 januari 2021

M. Witlox, 'Bitcoin gaat door het dak, munt in twee maanden tijd in waarde verdubbeld', *RTLZ*, 2 januari 2021.

Zwier, NLF-W 2021/45

R.E. Zwier, 'De lucratiefbelangregeling na invoering van een vermogenswinst- of aanwasbelasting', *NLF-W* 2021/45.

Parlementaire stukken

Kamerstukken I 2017/18, 34775, nr. AA.

Kamerstukken I 2019/20, 32140, nr. D.

Kamerstukken II 1995/96, 24761, nr. 3.

Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3.

Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. A.

Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 3.

Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 7.

Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 8.

Kamerstukken II 2009/10, 32130, nr. 3.

Kamerstukken II 2015/16, 34300, nr. 47.

Kamerstukken II 2015/16, 34300, nr. 62.

Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 1.

Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 2.

Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 3.

Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 3, bijlage 583520.

Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 57.

Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 97.

Kamerstukken II 2016/17, 34552, nr. 6.

Kamerstukken II 2017/18, 31066, nr. 409.

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 6 september 2019 (*Kamerstukken II* 2018/19, 35026, nr. 74).

Kamerstukken II 2019/20, 32847, nr. 583.

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 26 juni 2020 (*Kamerstukken II* 2019/20, 35302, nr. 82).

Kamerstukken II 2020/21, 32140, nr. 91.

Kamerstukken II 2020/21, 32140, nr. 92.

Kamerstukken II 2020/21, 32140, nr. 93.

Kamerstukken II 2020/21, 32140, nr. 94.

Kamerstukken II 2020/21, 32140, nr. 99.

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 15 september 2020, 2020-0000165769 (*Kamerstukken II 2020/21, 35570 IX, nr. 5*).

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 21 juni 2021, 2021-0000089931 (*Kamerstukken II 2020/21, 35572, nr. 92*).

Kamerstukken II 2020/21, 35577, nr. 3.

Kamerstukken II 2020/21, 35925, nr. 85.

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 18 februari 2021, 2021-0000022901 (*Aanhangsel Handelingen II 2020/21, nr. 1754*).

Brief van de Minister van Financiën van 28 mei 2021, 2021-0000090998 (*Aanhangsel Handelingen II 2020/21, nr. 2861*).

Jurisprudentie

HR 10 juni 2016, 14/05020, ECLI:NL:HR:2016:1129, *FED* 2019/113, m.nt. Meussen.

HR 14 juni 2019, 17/05606, ECLI:NL:HR:2019:816, *BNB* 2019/161, m.nt. Heithuis.

HR 14 juni 2019, 17/05606, ECLI:NL:HR:2019:816.

HR 2 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1047 (Concl. A-G Wattel).

HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963 (Concl. A-G Niessen).

HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963.